

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANNELERİN 3-6 YAŞ ÇOCUKLARINA SAĞLADIKLARI EV
ORTAMININ UYARICILIĞI İLE EBEVEYN ÖZ YETERLİK
DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Gökçenur ÖZDEMİR

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ANKARA

2019

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANNELERİN 3-6 YAŞ ÇOCUKLARINA SAĞLADIKLARI EV
ORTAMININ UYARICILIĞI İLE EBEVEYN ÖZ YETERLİK
DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Gökçenur ÖZDEMİR

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Özcan DOĞAN

ANKARA
2019

**ANNELERİN 3-6 YAŞ ÇOCUKLARINA SAĞLADIKLARI EV ORTAMININ
UYARICILIĞI İLE EBEVEYN ÖZ YETERLİK DÜZEYİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

**Gökçenur ÖZDEMİR
Prof. Dr. Özcan DOĞAN**

Bu tez çalışması 26.06.2019 tarihinde jürimiz tarafından “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı” nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: *Prof. Dr. Neriman ARAL*
(Ankara Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü)

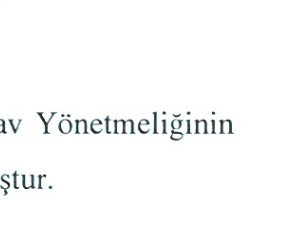
Tez Danışmanı: *Prof. Dr. Özcan DOĞAN*
(Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü)

Üye: *Prof. Dr. Pınar BAYHAN*
(Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü)

Üye: *Prof. Dr. İsmihan ARTAN*
(Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü)

Üye: *Prof. Dr. Figen TURAN*
(Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü)

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

22 Temmuz 2019

Prof. Dr. Diclehan ORHAN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

22 /07/2019

Gökçenur ÖZDEMİR

¹“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirildikten sonra gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının Prof. Dr. Özcan DOĞAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Gökçenur ÖZDEMİR

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın gerçekleşmesinde ihtiyacım olan her an sağladığı bilimsel katkılardan ve manevi desteğinden dolayı tez danışmanım Prof. Dr. Özcan DOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın yürütülmesinde, veri toplama sürecinde gerekli izni sağlayarak çalışmama destek olan Hacettepe Üniversitesi Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Elif Nursel ÖZMERT'e;

Yüksek lisans eğitimim ve tez sürecimde destek olan tüm çalışma arkadaşlarıma ve özellikle son anda yardımına koşan Uzm. Dr. Ayşe Nur COŞKUN'a;

Çalışmanın istatistiksel analizleri konusunda desteğini esirgemeyen Hacettepe Üniversitesi Biyoistatistik Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Erdem KARABULUT'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca eşime ve aileme yüksek lisans eğitimim boyunca gösterdikleri ilgi ve desteklerden dolayı minnettarım.

ÖZET

Özdemir, G., Doğan, Ö. Annelerin 3-6 Yaş Çocuklarına Sağladıkları Ev Ortamının Uyarıcılığı ile Ebeveyn Öz Yeterlik Düzeyi Arasındaki İlişki, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019. Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısının, çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sağlamalarıyla bunun sonucunda çocuklarının gelişimlerini desteklemeleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ebeveyn öz yeterliğinin ev ortamı ile ilişkisi önemlidir. Çalışmanın amacı, 3-6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterliğinin çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığıyla ilişkisinin araştırılmasıdır. Annelerin ebeveyn öz yeterliğiyle ve çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığıyla ilişkili değişkenler de araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini rastgele seçilen Ankara'daki Aile Sağlığı Merkezleri'ne başvuran, 3-6 yaş arası çocuğu olan 110 anne ve çocuğu oluşturmuştur. Araştırmada, demografik bilgilere ulaşılması için Genel Bilgi Formu, annelerin öz yeterlik düzeylerini belirlemek için Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ve annelerin çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığını belirlemek için Ev Ortamı Anketi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile ev ortamı uyarıcılığı arasında pozitif yönlü orta derecede bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ebeveyn öz yeterliği ile anne öğrenim düzeyi ve çalışma durumu, çocuğun ilk çocuk olması, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin gelir düzeyi ilişkili bulunurken anne yaşının ilişkili olmadığı bulunmuştur. Çocuklara sağlanan ev ortamı uyarıcılığı ile ilişki değişkenler ise annenin öğrenim düzeyi, çalışma durumu, çocuğun okul öncesi eğitim alması, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin gelir düzeyidir. Çocuğun cinsiyeti değişkeni annelerin ebeveyn öz yeterliği algısını da, çocuğa sağlanan ev ortamı uyarıcılığını da etkilememektedir. Sonuç olarak, ebeveyn öz yeterliği algısının ev ortamı üzerindeki pozitif yöndeki ilişkisi ileride planlanacak müdahaleler için olumlu bir sonuçtur. Ev ortamını, dolayısıyla çocuk gelişimini, olumsuz etkileyen etmenlerin iyileştirilemediği durumlarda ebeveynlerin öz yeterlik algılarını güçlendirmek daha etkili bir yol olarak kullanılabilir.

Anahtar sözcükler: ebeveyn özyeterliği, ev ortamı, uyaran kalitesi

ABSTRACT

Özdemir, G., Doğan, Ö. The Relationship Between Parental Self- Efficacy Level of Mothers with 3-6 Years Old Children and The Stimulation of Home Environment Provided to Their Children, Hacettepe University Graduate School of Health Sciences Child Development and Education Master Thesis, Ankara, 2019. It is thought that mothers' self- efficacy perception is related with providing more stimulated home environment and as a result it is related with supporting their children's development. Therefore, relationship between parental self- efficacy and home environment is important. The aim of this study is to investigate variables and the relationship between parental self-efficacy of mothers with 3-6 years old children and home environment stimulation provided by them. The sample of the study is 110 mothers and their children of 3-6 years old who applied to Family Health Centers in Ankara . In order to determine the demographic information, General Information Form; to determine the self- efficacy level of mothers, Parental Self- Efficacy Scale; to determine the stimulation of the home environment provided by parents to their children, Home Environment Questionnaire is used . As a result of this research, it was found that there was a moderate positive correlation between the perception of parental self-efficacy of mothers and the stimulation of the home environment. It is found that parental self-efficacy was related with mother's education level and working status, first child in the family, the number of children in the family and the family income level; and it was not related to the age of mother. The variables related to the home environment stimulation provided to the children are the mother's education level and working status, the child's preschool education, the number of children in family and the family income level. The child's gender does not effect the parental self-efficacy of the mothers and the stimulation of the home environment provided to the child. In conclusion, the positive relationship of the perception of parental self-efficacy on the home environment is a favorable outcome for future interventions. It can be more effective way to improve parents' self-efficacy perception where adverse effects on home environment cannot be improved.

Key words: parentel self efficacy, home environment, stimulus quality

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN SAYFASI	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
TABLolar	xii
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaçlar	3
1.3. Önem	3
1.4. Sınırlılıklar	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Üç- Altı Yaş Döneminde Gelişim	5
2.1.1. Üç- Altı Yaş Döneminde Gelişimle İlişkili Olan Etkenler	7
2.2. Ebeveyn Öz Yeterliği	9
2.2.1. Ebeveyn Öz Yeterliğiyle İlişkili Olan Etkenler	12
2.3. Ev Ortamı	21
2.3.1. Ev Ortamı Uyarıcılığına Etki Eden Değişkenler	22
2.3.2. Ev Ortamı Uyarıcılığının Etki Ettiği Değişkenler	24

2.4. Ebeveyn Öz Yeterliği İle Ev Ortamının İlişkisi	27
3. YÖNTEM	31
3.1. Araştırmanın Modeli	31
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	31
3.2.1. Araştırmanın Evreni	31
3.2.2. Araştırmanın Örneklemi	31
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Genel Bilgi Formu	37
3.3.2. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği	38
3.3.3. Ev Ortamı Anketi	40
3.4. Veri Toplama Süreci	41
3.5. Verilerin Analizi	41
4. BULGULAR	43
5. TARTIŞMA	71
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	82
7. KAYNAKLAR	88
8. EKLER	
Ek 1. Etik Kurul Onayı	
Ek 2. Sağlık Bakanlığı Araştırma İzni	
Ek 3. Orijinallik Ekran Çıktısı	
Ek 4. Dijital Makbuz	
9. ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER VE KISALTMALAR

- EOA** Ev Ortamı Anketi
EÖYÖ Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
3.1. Örneklem grubundaki annelerin ilçelere göre sayı ve yüzde olarak dağılımı.	32
3.2. Örneklem grubundaki annelerin yaşının ortalama ve standart sapma değerleri.	32
3.3. Örneklem grubundaki annelere ait özelliklerin sayı ve yüzde olarak dağılımı.	33
3.4. Örneklem grubundaki annelerin çocuklarına ait özelliklerin sayı ve yüzde olarak dağılımı.	35
3.5. Örneklem grubundaki annelerin ailelerine ait özelliklerin sayı ve yüzde olarak dağılımı.	37
4.1. Ev Ortamı Anketi ile Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği toplam puanı arasındaki ilişki.	41
4.2. Ev Ortamı Anketi ile Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanları arasındaki ilişki.	44
4.3. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği toplam ve ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanları ile annenin yaşı arasındaki ilişki.	45
4.4. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği puanlarının annenin öğrenim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılması.	46
4.5. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği puanlarının annenin öğrenim düzeyine göre gruplar arasındaki farklılıkların Tukey testi ile karşılaştırılması.	47
4.6. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin ve toplam puanlarının annenin öğrenim düzeyine göre Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması.	48
4.7. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği katılım alt ölçeği ve toplam puanlarının annenin öğrenim düzeyine göre gruplar arasındaki farklılıkların Dunnet testi ile karşılaştırılması.	49
4.8. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının annenin çalışma durumuna göre t-testi ile karşılaştırılması.	50

- 4.9. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının annenin çalışma durumuna göre Mann Whitney-U testi ile karşılaştırılması. 51
- 4.10. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği katılım alt ölçeği ve toplam puanlarının çocuğun cinsiyetine göre t-testi ile karşılaştırılması. 52
- 4.11. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, disiplin ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun cinsiyetine göre Mann Whitney-U testi ile karşılaştırılması. 53
- 4.12. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının çocuğun yaşına göre tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılması. 54
- 4.13. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun yaşına göre Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması. 55
- 4.14. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği katılım alt ölçeği puanlarının çocuğun yaşına göre gruplar arasındaki farklılıkların Dunnet testi ile karşılaştırılması. 56
- 4.15. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin, katılım alt ölçekleri ve toplam puanlarının çocuğun ilk çocuk olma durumuna göre t-testi ile karşılaştırılması 56
- 4.16. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun ilk çocuk olma durumuna göre Mann Whitney-U testi ile karşılaştırılması. 58
- 4.17. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği toplam puanlarının çocuğun okul öncesi eğitim almasına göre t-testi ile karşılaştırılması. 59
- 4.18. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun okul öncesi eğitim almasına göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması. 60
- 4.19. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının ailedeki çocuk sayısına göre tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılması. 62
- 4.20. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği toplam puanlarının gruplar arasındaki farklılıklarının ailedeki çocuk sayısına göre Tukey testi ile karşılaştırılması. 63
- 4.21. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının ailedeki çocuk sayısına göre Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması. 64

- 4.22. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının ailedeki çocuk sayısına göre gruplar arasındaki farklılıkların Dunnet testi ile karşılaştırılması. 65
- 4.23. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının ailenin gelir düzeyine göre tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılması. 66
- 4.24. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının gruplar arasındaki farklılıklarının ailenin gelir düzeyine göre Tukey testi ile karşılaştırılması. 67
- 4.25. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının ailenin gelir düzeyine göre Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması. 68
- 4.26. Ev Ortamı Anketi, Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının ailenin gelir düzeyine göre gruplar arasındaki farklılıkların Dunnet testi ile karşılaştırılması. 69

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Üç- altı yaş, çocukların gelişimsel açıdan çok hızlı değişim gösterdiği bir dönemdir. Doğuştan getirilen bazı biyolojik etkenler ve çevreyle etkileşim sonucu ortaya çıkan etkenler çocukların gelişim sürecinde etkilidir. Bu etkenler içi içe geçmiş şekilde birbiriyle ilişkilidir (1). Biyolojik ve çevresel etkenler, gelişim üzerinde karşılıklı etkiye sahip olduğundan etki düzeyleri tam olarak belirlenmemektedir. Ancak çocukların gelişimlerinin çevresel etkenlerin etkisiyle değiştirilebileceği düşünülmektedir (2). Çevresel etkenlerin büyük bir kısmının aileden kaynaklandığı düşünüldüğünde özellikle 3- 6 yaş dönemdeki çocukların gelişiminde ailelerinin etkisi fazladır. Çocukların gelişimsel olarak duyarlı olduğu bu dönemde, çevresel uyaranlar gelişimleri üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Ailesi tarafından temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılandığı, gelişimsel açıdan uygun uyaranların sağlandığı çocukların gelişimleri olumlu şekilde etkilenecektir. Çocuklar bu koşullarda gelişimsel potansiyellerine ulaşabileceklerdir. Ancak çocuğun fiziksel ve duygusal olarak ihmal edilmesi, istismara uğraması, ailesi ile olumsuz etkileşiminin olması gibi durumlar gelişimini olumsuz şekilde etkilemektedir (2, 3).

Ebeveynlerin çocuklarının gelişimi üzerindeki etkisi değişiklik göstermektedir. Bu farklılığa ebeveynlerin ya da çocukların özellikleri sebep olabilmektedir. Çocuk gelişimine doğrudan ya da dolaylı olarak etki ettiği düşünülen etkenlerden biri de annelerin ebeveyn öz yeterlik algısıdır. Ebeveyn öz yeterliği; anne babaların, ebeveynlikle ilgili görevleri yerine getirebilme yeteneklerine dair inançlarıdır (4). Ebeveyn öz yeterlik algısı çocuğun davranışı ve gelişimi üzerinde yaratılan etki gücünü belirlemektedir (5). Ebeveyn öz yeterlik algısı, çocuğun gelişimini hem etkilemekte hem de çocuğun gelişimsel yanıtlarından etkilenmektedir. Jones ve Prinz (2005) bu etkiyi şu şekilde açıklamıştır. Anne babaların ebeveyn öz yeterlik algısı güçlüyse daha olumlu ebeveynlik tutumları sergileyeceklerdir, bu da çocukların gelişimlerini olumlu şekilde etkileyecektir. Çocuklarından olumlu geri bildirimler alan ebeveynler de ebeveynliğe dair daha güçlü bir özyeterlik algısına sahip olacaklardır (6). Bu döngü daha sonraki anne, baba ve çocuk etkileşimlerini de etkileyerek anne babaların öz yeterlik algısının güçlenmesini sağlamaktadır.

Çocukların gelişimsel potansiyeline ulaşabilmeleri için ebeveynlerle iş birliği yapmak önem taşımaktadır. Anne babalar çocuğun gelişimini destekleyici ortamı, çocuğun ihtiyaçlarına göre hazırlayarak çocuklarının gelişimlerini destekleyebilirler (7). Öz yeterlik, davranış değişikliğinin anahtarıdır. Bu nedenle ebeveyn öz yeterliği, ebeveynlik davranışının düzenlenmesinde göz önünde bulundurulmalıdır (8). Ebeveyn öz yeterliğinin güçlendirilmesi, çocuk gelişimi için riskli sayılabilecek bazı çevresel koşulların ortadan kaldırılmasından daha kolaydır. Yoksulluk, şiddet, stres gibi olumsuz koşulların değiştirilemediği durumlarda anne babaların ebeveyn öz yeterlik algısını güçlendirmek, çocuklarının gelişimlerini destekleyici bir ortam sağlamalarını kolaylaştırmaktadır (5, 6).

Ebeveyn öz yeterliği ile ilgili yapılan çalışmalarda öz yeterlik algısını etkileyen ve öz yeterlik algısına bağlı olarak etkilenen birçok değişken araştırılmıştır. Ebeveyn öz yeterlik algısının etkilediği düşünülen bir değişken de çocuklara sağlanan ev ortamının niteliğidir. Nitelikli bir ev ortamı, çocukların gelişimlerini destekleyen uyarıcılar sağlandığında ve olumlu ebeveyn çocuk etkileşimi olduğunda mümkün olmaktadır. Ev ortamı uyarıcılığının göstergeleri; evde uyarıcı nesnelere, oyun ya da oyuncaklar, hikaye kitapları, boya kalemlerinin bulunması, çocuğa şarkı, tekerleme ve kavramların öğretilmesi, ev dışında da gelişimi destekleyici ortamların ziyaret edilmesi şeklinde belirtilmektedir (9, 10).

Ebeveyn öz yeterliği ile ev ortamı uyarıcılığı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda pozitif yönlü bir ilişkinin varlığından söz edilmektedir (11-14). Ebeveyn öz yeterlik algısının güçlü olması, anne babaların çocuklarının gelişim ve davranışları üzerinde oluşturdukları etkiye ve değişime inanmalarını ve çocukları için uyarıcı bir ev ortamı hazırlamalarını sağlamaktadır.

Ebeveyn öz yeterlik algısı, ev ortamı uyarıcılığını artırarak dolaylı yoldan çocukların gelişimleri üzerinde olumlu etkiye sahiptir (15). Bu varsayımdan yola çıkılarak bu çalışmada, 3- 6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterliği ile çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığı arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca çocuğa ve anneye ait bazı değişkenlerin annelerin ebeveyn öz yeterlik algısıyla ve çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığıyla ilişkisinin incelenmesi planlanmıştır.

1.2. Amaçlar

Bu çalışma ile 3- 6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasında ilişki olup olmadığı araştırılmaktadır. Aynı zamanda ebeveyn öz yeterlik algısı ve ev ortamı uyarıcılığının anneye, çocuğa ya da aileye ait bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

1. Üç- altı yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasında bir ilişki var mıdır?
2. Üç- altı yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi;
 - annenin yaşına, öğrenim düzeyine, çalışma durumuna,
 - çocuğun cinsiyetine, yaşına, ilk çocuk olma durumuna, okul öncesi eğitim almasına,
 - ailedeki çocuk sayısına, ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
3. Üç- altı yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı;
 - annenin yaşına, öğrenim düzeyine, çalışma durumuna,
 - çocuğun cinsiyetine, yaşına, ilk çocuk olma durumuna, okul öncesi eğitim almasına,
 - ailedeki çocuk sayısına, ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Önemi

Üç- altı yaşta çocuk gelişimi oldukça önemlidir. Bu dönemde çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde ailelerinin rolü büyüktür. Ev içi ve dışında çocuklara sağlanan uygun uyaranlar çocukların gelişimsel potansiyellerine ulaşmalarını sağlamaktadır. Ailelerin çocukları için uyaranlar açısından uygun ev ortamını sağlayabilmesi için çocuk gelişimi hakkında bilgi sahibi olması önemlidir. Bilgi sahibi olmanın yanı sıra ebeveynlerin, çocuklarının gelişimleri üzerindeki etkilerinin farkında olmaları beklenmektedir. Bu etkiyi fark edebilmek ve doğru şekilde kullanabilmek ebeveyn öz yeterlik algısı sayesinde olmaktadır. Öz yeterlik algısı güçlü

olan ebeveynler, çocuklarının gelişimlerini destekleyebileceklerine inanarak onlar için daha uygun ortamlar sağlayacaklardır. Çocuklara sağlanan ev ortamını iyileştirmek için anne babaların ebeveyn öz yeterlik algısını güçlendirmek iyi bir yol olabilir.

Türkiye’de yapılan daha önceki araştırmalara bakıldığında ebeveynlerin öz yeterlik algısı ile çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığının ilişkisini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Özellikle 3- 6 yaşta ailelerin çocuklarının gelişimi üzerindeki etkisi düşünüldüğünde ebeveyn öz yeterliği ile ev ortamı uyarıcılığı arasındaki ilişki incelenmesi gereken bir konudur. Bu araştırmanın sonucunda, alanda çalışanlar tarafından ebeveynlerin öz yeterlik algısını güçlendirecek ve çocuklarına sağladığı ev ortamının uyarıcılığını artıracak müdahaleler planlanabilmesine yönelik öneriler geliştirilebilecektir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Ankara metropolünü oluşturan Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Pirsaklar, Sincan, Yenimahalle ilçelerine bağlı, rastgele seçilen 19 Aile Sağlığı Merkezi’ne herhangi bir sebeple başvuran 3-6 yaş arası çocuğı olan 110 anneden elde edilen veriler ile sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ‘‘Ev Ortamı Anketi’’ ve ‘‘Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeğı’’nin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Üç- Altı Yaş Döneminde Gelişim

Gelişim; bireyin anne karnından ölümüne kadar işlevsel açıdan niceliksel ve niteliksel değişimi olarak tanımlanmaktadır (16, 17). Bu değişim, biyolojik ve çevresel etmenler aracılığıyla süreklilik göstererek gerçekleşmektedir (18).

Gelişim belirli ilkeler doğrultusunda gerçekleşmektedir (16-18);

- Gelişim biyolojik ve çevresel etkenlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Biyolojik etmenler kalıtsal olarak aktarılan özelliklerdir. Çevresel etmenler ise, çocuğun çevresindeki tüm uyarıcılardır.
- Gelişim belirli bir sıra ile oluşmaktadır. Bu sıra baştan ayağa, içten dışa ve genelden özele doğru bir yol izlemektedir.
- Gelişim süreklilik göstermektedir. Gelişimsel basamaklar, belli aşamalarda gerçekleşmektedir. Her aşama, önceki aşamaya bağlı, sonraki aşamayı hazırlayıcı özelliklere sahiptir.
- Gelişimde bireysel farklılıklar vardır. İki çocuk, aynı yaş döneminde olsa da biyolojik ve çevresel farklı etkenler söz konusu olduğu için farklı gelişimsel özellikler gösterebilmektedir.
- Gelişim tüm alanlarıyla bir bütündür. Fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişim alanları birbiriyle etkileşimdedir. Herhangi bir alandaki değişim, diğer alanları da etkilemektedir.
- Gelişimin hızı farklılık göstermektedir. Her yaşta, gelişimin farklı alanlarında ortaya çıkan değişimler farklılık göstermektedir.
- Gelişimde önemli dönemler vardır. Çocukların bazı yaşlarda gelişmeye eğilimli olan gelişim alanları vardır. Bu dönemlerde çocuklar çevresel uyaranlara daha duyarlıdır ve daha hızlı gelişim gösterirler.

Bireysel farklılıklar olsa da 3- 6 yaş dönemine ait genel gelişimsel kazanımlar bulunmaktadır. Berk (2013), genel eğilimleri gösteren gelişimsel kazanımları kilometre taşları olarak adlandırmıştır. Buna göre 3- 6 yaşta çocuğun bazı gelişimsel özellikleri aşağıdaki gibidir:

- **Bilişsel Gelişim**

Üç- altı yaşta çocukların sembolik oyun oynama (mış gibi yapma) becerileri gelişmiştir. Bu oyunların temsili etkinlikler olduğunun farkına varmaktadır. Simge-gerçek dünya ilişkisini kavrayabilmektedir, canlı varlıkları cansız nesnelere ayırt edebilir. Nesnelere, tür, işlev ve davranış gibi özelliklerine göre gruplara ayırabilir ve grupların temel özellikleri hakkında bilgi sahibidir. Tanıdık bağlamlar arasında neden sonuç ilişkisi hakkında akıl yürütebilirler. Bu dönemde çocuklar periler, hayaletler ve olaylara karşı büyüsel sebeplere inanabilmektedir. Bu dönemin sonlarında beklentilere aykırı bu tür inançların yerine mantıklı açıklamalar geliştirebilmektedir (1).

- **Dil Gelişimi**

Üç- altı yaşta çocukların ses bilimsel farkındalığı artmaktadır ve sözcükleri söyleyiş biçimleri iyileşmektedir. Bilmediği sözcüklerin yerini doldurmak için uydurma sözcükler kullanabilmektedir. Sözcüklerin gerçek (somut) anlamlarını anlar, mecaz anlamda kullanılan ifadeleri anlayamayabilir. Yavaş yavaş dilbilgisi kurallarına uygun olarak konuşmaktadır. Karmaşık dil bilimsel kuralları anlamaya ve kullanmaya başlamaktadır. Zamana uygun sıralı anlatımlar üretebilmektedir (1).

- **Duygusal Gelişim**

Üç- altı yaşta gelişen utanç, mahcup olma, suçluluk ve gurur duyma gibi öz bilinci olan duygular benlik algısı ve yetişkin yönergesi ile bağlantılıdır. Dil becerileri geliştikçe duygularını düzenleme becerileri de gelişmektedir. Bu dönemde duyguların nedenleri, sonuçları ve davranışsal belirtilerinin doğruluğu artmakta, giderek karmaşıklaşmaktadır. Dil becerilerine paralel olarak empati de gelişmektedir (1).

Beyin gelişiminin büyük bir kısmı yaşamın ilk yıllarında gerçekleşmektedir. Bu süre içinde yaşanan olumlu ya da olumsuz deneyimlerin etkisi daha fazla ve kalıcı olmaktadır (19). Bu nedenle çocuk gelişiminde ilk altı yaş oldukça önemlidir. Bu dönemde desteklenen çocukların, gelişimsel açıdan performansları artmaktadır. Bu durum ilerideki yaşam kalitelerini olumlu şekilde etkilemektedir (16).

2.1.1. Üç- Altı Yaş Döneminde Gelişimle İlişkili Olan Etkenler

Gelişim kuramcıları gelişimin akışını belirlemenin yanı sıra gelişime sebep olan etkenleri de ortaya koymaya çalışmışlardır. Burada iki önemli etkiden söz edilmektedir: doğa ve yetiştirme. Doğa ile doğuştan getirilen biyolojik özellikler, yetiştirme ile de doğumdan sonra karşılaşılan çevresel etkilerden bahsedilmektedir. İki etki birbirinden ayıramayacak şekilde iç içe geçmiştir. Her biri çocuğun gelişimi üzerinde birbiriyle ilişkili şekilde etkilidir (1). Çocuğun biyolojik farklılıkları, çevresel değişkenlerden farklı etkilenmesine neden olabilir (16). Yani çocuğun çevresel etkilerden ne düzeyde etkileneceğini biyolojik özellikleri belirlemektedir. Çevresel etkiler de çocukta biyolojik değişiklikler yaratabilmektedir (19).

Biyolojik ve çevresel etkenlerin etki düzeyi tam olarak belirlenemese de, çocukların gelişiminin çevresel etkenlerin manipülasyonu ile değiştirilebileceği düşünülmektedir (2). Çevresel uyaranlar beyin hücreleri ve bağlantılarının aktif kalmasını sağlamaktadır. Uyarılmayan beyin hücreleri yok olmaktadır. Beynin yapısı ve işleyişi biyolojik bir özellik olsa da bazı işlevlerin gerçekleşmesi için çevresel uyaranlar etkili olmaktadır (19).

- **Biyolojik Etkenler**

Bireysel farklılıkları ortaya çıkaran bireye özgü kalıtsal özellikler ve iç salgı bezleri, gelişim ve davranışların kazanılması üzerinde etkili biyolojik özelliklerdir (16, 18). Anne ve babanın yumurta ve sperm hücrelerinin döllenmesiyle birlikte bebeğin genetik yapısı oluşmaya başlamaktadır. Oluşabilecek kromozom hasarları bebeğin gelişimini etkileyebilecek bir etkidir.

Çocukların gelişimlerini etkileyebilen biyolojik özellikler; anne babanın zeka düzeyi, cinsiyet gibi özelliklerdir (19). Bunun yanı sıra boy uzunluğu, ten rengi, saç rengi, göz rengi gibi fiziksel özellikler de kalıtsal olarak aktarılan biyolojik özelliklerdir.

- **Çevresel Etkenler**

Döllenmeden itibaren bireylerin çevre ile etkileşimi başlamaktadır. Doğum öncesinde, sırasında ve sonrasında da bireyin gelişiminde çevrenin etkisi devam

etmektedir (16). Annenin gebeliği sırasında ilaç, alkol, sigara kullanımı, radyasyon maruziyeti, hastalık geçirmesi gibi etkenler de bebeğin anne karnındayken olumsuz çevresel koşullara maruz kalmasına sebep olmaktadır.

Çocuğun çevresinde meydana gelen, beş duyusu ile algılayabildiği deneyimler çevresel etkenlerdir (19). Işık, ısı, ses (18) ve beslenme (19) gibi fiziksel değişkenler; sosyoekonomik düzey (19), ırk, kültür, aile yapısı (2), anne baba tutumu ve ihtiyaçlarının karşılanması (16) gibi sosyal değişkenler çocuk gelişimi üzerinde etkilidir.

Çocuğu etkileyen en önemli çevresel etken ailesidir. Çocuğun gelişimini ailesinin tutumları olumlu veya olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Sevgi, uygun uyarı ve tutarlı bir şekilde disiplin verilmesi çocuğun gelişimini olumlu etkilerken, ihmal ve istismarla sonuçlanan durumlar çocuğun potansiyel gelişimine ulaşmasını engellemektedir (3).

Çevrenin davranışlar üzerinde etkili olduğu süreç, öğrenme olarak adlandırılmaktadır (18). Çevrenin gelişim üzerindeki olumlu etkisi, zenginleştirilmiş çevresel uyaranlarla sağlanabilmektedir. Üç- altı yaşta gelişim çok hızlı olduğu için bu dönemde çevresel yoksunluk, ileride olumsuz şekilde sonuçlanabilmektedir (16). Çocuğun gelişimi için risk oluşturabilecek çevresel etmenler; annenin ruhsal sağlığı (korku, kaygı ve depresyon yaşaması), annenin öğrenim düzeyi, ailenin toplumdaki statüsü (azınlık etnik köken), karşılıklı olmayan anne-çocuk etkileşimi, tek ebeveynli olma, kalabalık aile ortamı olarak belirtilebilir (2). Erken çocukluk döneminde gelişim üzerindeki risk ve koruyucu etmenlerin araştırıldığı bir çalışmada bir yaşında değerlendirilen çocuklar için gelişim gecikmelerine sebep olan risk etmenleri; erken doğum, annenin doğum öncesinde depresyonda olması, düşük toplumsal katılım ve düşük ebeveyn çocuk etkileşimi olarak belirtilmiştir. Gelişiminde gecikme riski olan çocuklar için koruyucu etmenler yüksek sosyal destek, ebeveyn öz yeterliği algısı ve günlük ebeveyn çocuk etkileşimi olarak belirtilmiştir (20).

Çocuğun herhangi bir gelişim döneminde edindiği fiziksel, bilişsel ya da sosyal beceriler ne sadece kalıtım sonucudur ne de sadece eğitim ve bakım ile sağlanabilir. Bu beceriler kalıtım ve çevrenin ilişkisi ile oluşmaktadır (17). Çocuk, kalıtımsal olarak

hazır olduğunda çevresel uyaranlarla yeterli deneyim elde etmesi sağlanırsa gelişimsel olarak potansiyeline ulaşacaktır (18).

2.2. Ebeveyn Öz Yeterliği

Bandura (21)'ya göre algılanan öz yeterlik, insanların, hayatlarını etkileyen olaylar üzerinde etki yaratabilme yetenekleri hakkındaki inançları olarak tanımlanmaktadır. Yeterlik inançları; insanların bilişsel, motivasyonel ve duygusal süreçleri üzerinde etkilidir (21). Yani öz yeterlik algıları, insanların düşünce kalıplarını, eylemlerini ve duygusal uyarılmalarını etkilemektedir. Bir konuda başarılı olmak için bilgi sahibi olmak gereklidir ancak her zaman yeterli değildir. Burada önemli olan, insanların yeteneklerini nasıl yargıladıkları ve öz yeterlik algıları aracılığıyla davranışlarını nasıl etkiledikleridir (22). Algılanan öz yeterlik, insanların bilgi ve davranışları arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir (23).

Öz yeterlik algısı güçlü olan insanlar karşılaştıkları zorluklar karşısında daha fazla çaba harcayacaklardır (21, 22). Mevcut becerilerin kullanılmasında güçlü öz yeterlik en iyi performans için gereken çabayı özümser ve sürdürür. Çabalarının karşılığında elde edilen başarı, insanların öz yeterlik algılarının daha da güçlenmesini sağlayacaktır. Öz yeterlik algısı zayıfsa insanlar ne yapacağını bilmelerine rağmen etkisiz davranmaya eğilimlidirler (22). Yeteneklerinden şüphe eden insanlar, zorluklarla mücadele etmekten kaçınırlar. Hedeflerine zayıf bir kararlılıkla yaklaşır. Zor durumlarla karşılaştıklarında başarıyla yerine getirmeye odaklanmak yerine kişisel başarısızlıklarına, karşılaşılabilecek engellere ve olumsuz sonuçlara odaklanırlar (21). Öz yeterlik inançları başarıyla sonuçlanan deneyimlerle güçlenirken başarısızlıkla sonuçlanan deneyimlerle zayıflamaktadır (23).

Öz yeterlik algısı insanların sahip olduğu bilişsel süreçlerle ilişkilidir. Öz yeterlik algısı güçlü bireyler, bilişleri arasında pozitif anlam kurarlar ve olaylara karşı davranışsal tepkilerini planlarlar. Ancak öz yeterlik algısı zayıf bireyler, üretken olmayan bilişlere sahiptir ve zorluklarla karşılaştıklarında kendini ya da başkalarını suçlama eğilimindedirler (24).

Bandura (1989) tarafından belirtildiği gibi öz yeterlik evrensel ve değişmeyen bir kişilik özelliğini ifade etmemektedir. Aksine yaşanan durum ve bireysel gelişim

süreçleri karşısında değişkenlik gösterebilen bir kavramdır (4, 5). Her yaşın bilişsel, fiziksel ve psikososyal özellikleri farklı olduğu için insanlar yaşamları boyunca farklı gelişimsel süreçlerden geçmektedir. Bu süreçlerde karşılaştıkları olaylara tepkileri de değişebilmektedir. Bu nedenle gelişimsel süreçler ve yaşanan olaylar değiştikçe insanların öz yeterlik algısı bunlardan olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenmektedir.

Öz yeterlik inançlarını oluşturan süreçler karmaşık ve birbiriyle ilişkilidir (5). Bandura (21, 22, 25) öz yeterlik inançlarının dört temel bilgi kaynağına dayandığını belirtmiştir. Bunlar performans deneyimleri, başkalarının performansları gözlemlenerek elde edilen dolaylı deneyimler, sözel ikna ve insanların kendilerini yargıladıkları psikolojik durumlardır.

Güçlü bir yeterlik algısı yaratmanın en etkili yolu performans deneyimleridir. Başarılar bireyin yeterliğine sağlam bir inanç oluşturur. Başarısızlıklar, özellikle yeterlik algısı sağlam bir şekilde oluşmadan önce ortaya çıkarsa, yeterlik algısını zayıflatır. Performans deneyimleri yoluyla bir yeterlik algısı geliştirmek hali hazırda var olan alışkanlıkları benimsemekten ziyade sürekli değişen yaşam koşullarını yönetmek için uygun eylem adımlarının oluşturulması için bilişsel, davranışsal ve kendini düzenleme becerileri elde etmeyi içerir (21).

Yeterlik inançları yaratmanın ve güçlendirmenin ikinci etkili yolu, sosyal modellerin sağladığı dolaylı deneyimlerdir. Kendisine benzer insanların başarılı bir çaba gösterdiklerini görmek insanların inançlarını artırarak, kendilerine, hedeflerini gerçekleştirme yeteneklerine sahip olduklarını gösterir (21, 25).

Sosyal ikna (toplumsal ikna), insanların başarıya ulaşmaları için neyin gerektiğine dair inançlarını güçlendiren üçüncü yoldur. Sözel olarak yetenekleri hakkında ikna olan insanlar, bir problemle karşılaştıklarında kendilerinden şüphe ederlerse ve kişisel yetersizlikleri üzerinde dururlarsa daha fazla çaba gösterirler (25). Algılanan öz yeterlik konusundaki ikna edici yaklaşımlar, insanların başarılı olmak için yeterince çabalamasına yol açtığı ölçüde, insanların becerilerini ve kişisel etkinlik duygusunu geliştirir (21). Yetenekleri olmadığı konusunda ikna olmuş kişiler, potansiyellerini geliştirecek zorlu etkinliklerden kaçınmaya eğilimli olurlar ve zorluklar karşısında çabuk vazgeçerler.

İnsanlar yeteneklerini değerlendirirken fizyolojik ve duygusal durumlarından da etkilenirler. Stresin ve gergin ruh halinin kötü performansa yol açtığını düşünürler. Pozitif ruh hali algılanan öz yeterliği artırmaktadır. Yeterlik inançlarını değiştirmenin dördüncü yolu, fiziksel durumu güçlendirmek, stres ve olumsuz duygusal eğilimleri azaltmak, bedensel durumların yanlış yorumlarını düzeltmektir (25).

Kişisel, sosyal ve durumsal olmak üzere bir dizi faktör, yeterlikle ilgili deneyimin nasıl yorumlandığını etkiler. Örneğin; başarının yeterlik olarak algılanmasının etkisi; insanların yeteneklerine yönelik ön yargılarına, yapılan işin zorluk derecesine, harcanan çabanın miktarına, içinde bulunulan fiziksel ve duygusal duruma, çevreden sağlanan desteğin miktarına bağlıdır (25).

Öz yeterlik inançlarının, ebeveynliğe dair beceriler üzerindeki etkisi ebeveyn öz yeterliği olarak adlandırılmaktadır. de Montigny ve Lacharite (4) ebeveyn öz yeterliğini, anne ve babaların ebeveynlik ile ilgili görevleri düzenleme ve yürütme yeteneklerinden kaynaklanan inançları olarak tanımlamışlardır. Ebeveynlerin, çocuklarının gelişim ve davranışları üzerinde etki yaratabilme gücü olarak da yorumlanmaktadır (5). Ebeveynlerin ebeveynlik becerileriyle ilgili inançları, ebeveyn ve çocuk uyumunda önemli bir rol oynamaktadır (24).

Coleman ve Karraker (5)'e göre; ebeveynlik, uzun yıllar boyunca çocuğun bakımı ve güvenliği konusunda sorumluluk almayı gerektiren sosyal bir roldür. Bazı insanlar ebeveynlik rolü için yeterli dayanıklılığa sahipken, bazı insanlar değildir. Bu da sürece uyum sağlamalarını etkilemektedir. Olumlu ebeveynlik uygulamalarında algılanan ebeveyn öz yeterliği belirleyici olmaktadır. Yani ebeveyn öz yeterlik algısının, ebeveynlik işlevinin güçlü bir öngörücüsü olduğu söylenilebilir (26).

Ebeveyn öz yeterliği, işlemsel değişken olarak tanımlanan bir kavramdır. Ebeveyn öz yeterlik algısının güçlü olduğu anne babalar ebeveynlik alanında daha başarılı olacaktırlar. Bu durum, çocuklarının gelişimsel geri bildirimlerinin olumlu olmasını sağlayacaktır. Olumlu çocuk bildirimleri de anne babaların öz yeterlik algılarını daha da güçlendirecektir. Bu döngü ebeveyn öz yeterlik algısının zayıf olduğu durumlar için de geçerlidir. Yani zayıf ebeveyn öz yeterlik algısı, yetersiz ebeveynlik becerilerine, bu da olumsuz çocuk sonuçlarına sebep olacaktır. Çocuklarının olumsuz sonuçları da anne babaların ebeveyn öz yeterlik inançlarını

zayıflatacaktır (6). Ebeveynlik deneyimleri yoluyla elde edilen olumlu sonuçlar ebeveynlerin öz yeterlik algısını güçlendirerek daha sonraki etkileşimlerin niteliğini artıracaktır (5).

Ebeveynlerin kendilerini yeterli hissetmesi için; çocuk bakımı hakkında bilgi sahibi olması, ebeveynliğe dair becerileri gerçekleştirme konusunda kendine güveni ve sosyal çevrelerinden görecekları desteğe olan inancı etkili olmaktadır (5). Ebeveynlerin öz yeterlik algıları güçlüyse ebeveynlik kalitesi artırılabilir. Bu da sürecin hem ebeveyn hem de çocuk açısından daha olumlu geçmesini sağlayacaktır (5, 26).

Ebeveyn öz yeterliği, çocuk ve ebeveyninin sağlık ve gelişimi için riskli çevresel koşullar (yoksulluk, azınlık olma, stres) karşısında koruyucu faktör sayılabilir. Bu gibi durumlarda çevresel koşulların değişmesi uzun vadeli ve zor olabileceğinden ebeveyn öz yeterliğini geliştirmek, ebeveynlerin ve çocukların refahını artırmak için uygun bir yöntem olabilmektedir (5, 6). Ebeveyn öz yeterlik algısı, ebeveynlerin zorlu yaşam koşullarını çocuklarının büyüme ve gelişimi için destekleyici ortamlara dönüştürebilmelerini sağlayan bir araç olarak düşünülebilir (5).

2.2.1. Ebeveyn Öz Yeterliğiyle İlişkili Olan Etkenler

Ebeveyn öz yeterliği ile ilişkili olan birçok etken vardır. Bunlar ebeveynin, çocuğun ve çevrenin özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar oluşan ilişkinin yönünü tam belirleyememiş, karşılıklı olduğunu ortaya koymuştur (6, 22). Ebeveyn öz yeterliği hem öncül hem de bir sonuç olarak işlev görmektedir (6). Yeterlik algılarının sosyal etkileşimler yoluyla nasıl etkilendiğini tam olarak belirlemek için yeterlik belirleyicilerinin analizinin yapılması gerekmektedir (22).

Coleman ve Karraker (5)'e göre ebeveyn öz yeterliğini etkileyen ebeveynlik geçmişindeki öncüller ve mevcut etmenler olarak ayrılan bazı özellikler bulunmaktadır.

Ebeveynlik geçmişindeki öncüller;

- Ailede birincil bakım verene bağlanma

- Ebeveynin ailesindeki çevresel koşullar (komşuluk kalitesi, gelir düzeyi, iş sahibi olma, aile yapısı, sosyal destek)
- Ebeveynlik için bilişsel/davranışsal hazır olma
- Çocuklar hakkında deneyimli olma

Mevcut etmenler;

- Çocukla ilgili etmenler (mizaç, fiziksel/ zihinsel sağlık, yaş)
- Mevcut çevresel koşullar (komşuluk kalitesi, gelir düzeyi, iş sahibi olma, aile yapısı, sosyal destek)
- Ebeveynle ilgili etmenler (görevle ilgili bilgi ve deneyim, etki alanı düzeyinde öz yeterlik algısı, genel düzeyde öz yeterlik algısı, çocuk gelişimi bilgisi, stres algısı, psikolojik sağlık, eğitim, kültürel bilgi ve değerler)

a) Ebeveynle İlişkili Olan Etkenler

Yapılan araştırmalarda ebeveyn öz yeterliğinin anne ya da babaların bazı özellikleriyle ilişkili olabileceği belirtilmiştir.

Ebeveyn öz yeterlik algısı ile annenin yaşı karşılaştırılmış ve birbirinden farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bir çalışmada anne yaşının ebeveyn öz yeterlik algısı ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (24). Başka çalışmalarda da annenin öz yeterlik algısı ile yaşı arasında herhangi bir ilişki olmadığı bulunmuştur (27, 28). Aynı şekilde ebeveyn öz yeterlik algısının baba yaşı ile de ilişkili olmadığı bulunmuştur (29).

Yapılan çalışmalarda genel olarak ebeveyn öz yeterliği ile annenin öğrenim düzeyi arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur (27, 29-31). Ancak bazı çalışmalarda da ebeveynin öğrenim düzeyi ile öz yeterlik algısının ilişkili olduğu belirtilmiştir. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterlik düzeylerinin incelendiği bir çalışmada ebeveynin öğrenim düzeyi ile öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Lise ve üniversite mezunu olan ebeveynlerin öz yeterlik algısı, ilkokul mezunu olan ebeveynlere göre daha güçlüdür. Bu durum öğrenim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin kaynaklara daha kolay ulaşabilmesi ile açıklanmıştır (32). Yapılan başka bir çalışmada da okul dönemindeki çocukların annelerinin öğrenim düzeyi ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur (33). Okul öncesi

dönemdeki çocukların ebeveynleriyle yapılan bir çalışmada babaların öğrenim düzeyi ile öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmaya göre üniversite mezunu babaların, lise ve ilköğretim mezunu babalara göre daha güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip olduğu belirtilmektedir (29). Okul öncesi dönem çocukların annelerinin öz yeterlik düzeylerinin incelendiği bir çalışmada annelerin öğrenim düzeyi arttıkça disiplin, katılım, sağlık alt boyutlarında ve toplam ebeveyn öz yeterlik puanlarında artış olduğu görülmektedir (28). Çocukların evde öğrenme ortamına ebeveynlerin öz yeterlik ve kontrol algısının etkisinin incelendiği bir çalışmada da ebeveynlerin öğrenim düzeyi ile öz yeterlik algıları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (14). Bir çalışmada, annenin ebeveyn öz yeterlik algısı öğrenim düzeyi ile ilişkili bulunmazken, annenin mesleği ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasında bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Memur annelerin ebeveyn öz yeterlik algısının serbest meslek sahibi olan annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (31).

Ebeveyn öz yeterliği, ebeveynlerin çocuklarının okuluna katılım sağlaması (aile katılımı) ile ilişkilendirilmiştir. Aile katılımı, ebeveynlerin çocukları hakkında bilgilerini artırmakta bu da öz yeterlik algılarının güçlenmesini sağlamaktadır. Aynı çalışmada çalışmayan annelerin, çalışan annelere göre daha güçlü ebeveyn öz yeterlik algılarına sahip olduğu gösterilmiştir. Bu durum çalışmayan annelerin aile katılımı imkanının daha fazla olması ile açıklanmıştır (34).

Annelerin ebeveyn öz yeterlik algıları ile çalışma durumları arasındaki ilişkinin değerlendirildiği çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Tek ebeveynli ailelerde annelerin iş sahibi olması, daha güçlü öz yeterlik algılarıyla doğrudan ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmada güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip annelerde görülen depresif belirtilerin daha az olduğu gösterilmiştir. Annelerin stresli ve depresif olma düzeyleri ne kadar azsa çocuklarının gelişimlerini destekleme eğilimleri o kadar fazladır (35). Bir başka çalışmada da aynı şekilde çalışan annelerin çalışmayan annelere göre daha güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip oldukları belirtilmiştir (36). Ancak annelerin ebeveyn öz yeterlik algıları ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada annelerin çalışma durumuna göre öz yeterlik düzeylerinde herhangi bir farklılık olmadığı belirtilmiştir (27). Çalışmayan annelerin çalışan annelere göre daha güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip olduğu da ifade edilmektedir. Okul öncesi dönem çocukların annelerinin ebeveyn öz yeterlikleri

incelendiğinde ilgi alt boyutunda çalışmayan anneler, çalışan annelere göre kendilerini daha yeterli hissetmektedir (28).

Ebeveyn öz yeterlik inançları duygusal, motivasyonel, bilişsel ve davranışsal süreçlerin etkileşimiyle ebeveyn davranışı üzerinde etki oluşturmaktadır (5, 6). Güçlü ebeveyn öz yeterliği inancına sahip anne babalar etkili ebeveynliğe dair becerileri edinme ve uygulama konusunda kendini yeterli görür ancak zayıf öz yeterlik inancına sahip ebeveynler çocuklarıyla ilgili bir güçlük yaşadıklarında ebeveynlik yapmanın daha zor olduğuna inanmaktadırlar (6). Ebeveyn davranışı, çocuk gelişimini iyileştirmede önemli bir faktördür. Yani ebeveyn öz yeterliği dolaylı olarak çocuk gelişimi üzerinde etkilidir (8). Ebeveyn öz yeterlik algısı güçlü olan ebeveynlerin olumlu ebeveyn davranışları sergiledikleri söylenebilir. Yani bu ebeveynler esnek, teşvik edici ve destekleyici bir çocuk yetiştirme ortamı sağlamada daha yeteneklidirler (33).

Ebeveyn tutumu ve öz yeterliği arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada okul öncesi dönem çocukların annelerinin çocuklarına sergilediği aşırı koruyucu tutum ile baskıcı ve disipliner tutum, güçlü ebeveyn öz yeterlik algısı ile ilişkili bulunmuştur. Bunun sebebi kültürel özelliklere bağlı olarak annelerin bu tarz çocuk yetiştirme tutumlarının doğru olduğunu ve kabul gördüğünü düşünmesi olarak yorumlanmıştır (37).

Yapılan birçok çalışmada ebeveyn öz yeterliği annelerin psikolojik durumları ile ilişkilendirilmiştir. Ebeveyn öz yeterlik algısının ebeveynlerin psikolojik işlevselliğinde rol oynadığı düşünülmektedir. Etkili olduğu düşünülen psikolojik durumlar; depresyon, stres, rol tatmini ve başa çıkma becerisidir. Ancak bu etkinin karşılıklı olduğu, yani depresif ruh halinin ebeveyn öz yeterliğini etkileyebileceği gibi güçlü olmayan ebeveyn öz yeterliği algısının da depresif bir ruh haline sebep olabileceği belirtilmektedir (6). Yapılan çalışmalarda annelerin öz yeterlik algıları ile depresyon yaşamaları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (14, 23, 27, 38, 39). Ebeveyn öz yeterliği ile stres arasında negatif bir ilişkinin varlığından söz edilmektedir. Daha zayıf öz yeterlik algısına sahip ebeveynler daha yüksek seviyede stres yaşamaktadır (40). Başka bir çalışmada da aynı şekilde daha az stres yaşayan annelerin ebeveyn öz yeterlik algısının daha güçlü olduğu belirtilmiştir (13).

Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik belirtileri ile ebeveyn öz yeterlik algıları arasında bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Ebeveynlerin öz yeterlik algısı güçlüyse depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite yaşama durumu azalmaktadır (32). Okul öncesi dönem çocuklarının annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı ile öfke düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada annelerin ebeveyn öz yeterlik algıları güçlüyse öfke davranışları azalmakta ve öfkelerini kontrol etme becerileri artmaktadır (30). Annelerin duygusal tepkilerini düzenleme becerilerinin zayıf öz yeterlik algısı ile birlikte azaldığı söylenebilir. Zayıf öz yeterlik algısına sahip anneler karşılaştıkları olaylar karşısında kendini suçlama eğiliminde olmaktadır (24).

b) Çocukla İlişkili Olan Etkenler

Ebeveyn öz yeterliğinin incelendiği çalışmalarda öz yeterlik algısının çocukların bazı özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır.

Literatür incelendiğinde birçok çalışmada çocuğun cinsiyetiyle ebeveyn öz yeterlik algısının ilişkili olmadığı belirtilmektedir (27-31, 36). Bir çalışmada çocuğun cinsiyet değişkeni ile annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı arasında ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre kız bebeği olan anneler, erkek bebeği olan annelere göre daha güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahiptir (41). Okul öncesi dönem çocukların ebeveynleriyle yapılan bir çalışmada babaların ebeveyn öz yeterlik algısı ile çocuklarının cinsiyeti arasında bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Buna göre kız çocuğu olan babaların algıladıkları ebeveyn öz yeterliğinin daha güçlü olduğu belirtilmektedir (29). Aynı çalışmada annelerin öz yeterlik algıları çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu farklılığın sadece babalar için belirlenmiş olmasının kültürel özelliklerden kaynaklandığının düşünüldüğü belirtilmiştir.

Annelerin ebeveyn öz yeterlik algılarının incelendiği bir çalışmada ebeveyn öz yeterlik algısı, öğretme alt boyutunda çocuğun yaşına göre farklılık göstermiştir. Çocuğu 31-36 aylık olan annelerin çocuğu 12-15 aylık olan annelere göre öğretme konusunda kendilerini daha yeterli hissettikleri belirtilmiştir. Bu durum çocuğun yaşı büyüdükçe annelerin öğretme odaklı tutum sergilemelerine bağlanmıştır (36). Annelerin öz yeterlik algısının incelendiği boylamsal bir çalışmada da çocuklar iki ve dört yaşındayken iki ayrı ölçüm yapılmıştır. Annelerin öz yeterlik algılarının

çocuklarının yaşına bağlı olarak güçlendiği belirtilmiştir (38). Çocukların yaşı arttıkça anneler ebeveynliğe yönelik farklı deneyimler elde ettiği için öz yeterlik algılarının güçlenmiş olabileceği belirtilmiştir. Çocuğun yaşıyla ebeveyn öz yeterliğinin ilişkili olmadığını belirtilen çalışmalar da bulunmaktadır (24, 41).

Ebeveynlerin öz yeterlik algısı ile çocukların gelişimleri ve akademik becerilerinin birbiriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı ile çocukların gelişimleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada çocukların sosyal beceri-öz bakım alanında gelişimleri ile annelerin ebeveyn öz yeterlik algıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (42). Güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip ebeveynlerin çocuklarının gelişimlerini destekleyecek uygun davranışlar sergiledikleri, bunun sonucunda çocukların gelişimlerinin daha iyi olduğu söylenilebilir (43). Okul döneminde de ebeveyn öz yeterlik algısının çocukların akademik becerileri ile pozitif yönde ilişkili olduğu belirtilmiştir (6).

Annelerin ebeveyn öz yeterlik algısının değerlendirildiği bir çalışmada annelerin ebeveynlik görevinden sağladıkları doyumun çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyini yordadığı belirtilmiştir. Sosyal yetkinlik tanımlanırken işbirliği yapma ve anlaşmazlıklara çözüm yolları arama gibi becerilerden bahsedilmektedir. Ebeveyn öz yeterlik algısı güçlü olan annelerin çocuklarına karşı sergilediği tutum, çocukların sosyal yetkinlik becerilerini desteklemektedir (31). Başka bir çalışmada da anne babaların genel öz yeterlik algısının çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi ile pozitif, kızgınlık- saldırganlık ve anksiyete- içe dönüklük düzeyi ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (44).

Okul öncesi dönem çocukların sosyal duygusal uyum becerilerine annelerinin öz yeterlik algısının etkisinin incelendiği bir çalışmada güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma ve sosyal duruma uygun tepki verme becerileriyle ebeveyn öz yeterliğinin ilişkili olduğu bulunmuştur (28).

Ebeveyn öz yeterliğinin genel olarak sosyal duygusal gelişime ait kavramlar ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Çocukların gelişimiyle doğrudan ilişkili olup olmadığı

kesin olmasa da dolaylı olarak yani ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarıyla çocuk gelişimi ebeveyn öz yeterliğinden etkilenmektedir. Kavramsal bir bakış açısından bakıldığında ebeveyn öz yeterlik algısının hem doğrudan hem de ebeveynlik yoluyla dolaylı olarak çocukların davranışlarını etkilediği savunulmaktadır (6).

Jones ve Prinz (6)'e göre; otizm, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi zorlayıcı nitelik taşıyan çocukluk çağı problemleri ebeveyn öz yeterlik algısını etkileyebilmektedir. Güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip ebeveynler zorlayıcı çocuk davranışı karşısında daha etkili ebeveynlik sergilemektedir. Ancak ebeveyn öz yeterlik algısı zayıf ebeveynler çocuklarının olumsuz davranışlarının ya da problemlerinin değiştirilemez etkenlerle ilişkili olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle böyle bir durumla karşılaştıklarında çözüme dair umutsuzluğa kapılıp depresif ruh haline eğilimli olmaktadır. Yaşanan zorluklardan kaçınma davranışı sergileyen ebeveynler çocuklarının davranış problemlerini ortadan kaldırmaktan tamamen vazgeçmekte ya da yanlış disiplin yöntemleri uygulayarak davranış problemlerini daha da artırmaktadır (5).

Ebeveyn öz yeterlik algısı ile çocukların davranış problemleri sergilemesi arasındaki ilişkiye annelerin depresif ruh halinin etki ettiği düşünülmektedir. Yapılan bir çalışmada çocukları iki yaşındayken annelerin öz yeterlik düzeyleri ile çocukların dört yaşındaki davranış problemi sergileme durumu arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. İlgili değişkenler kontrol edildiğinde ise bu ilişkiye annenin depresyon halinin aracılık ettiği belirtilmiştir (38). Çocuklarında davranış problemi olan annelerin ebeveyn öz yeterlik düzeyleri azalmaktadır, depresif belirtileri artmaktadır (35). Yapılan bir çalışmada ortaya koyulan bir modelde ebeveyn öz yeterlik algısının çocukların davranış problemlerine bağlı olarak azaldığı belirtilmiştir. Yani öz yeterlik algısı modelde bir öngörücü değil bir sonuç olarak yorumlanmıştır (45).

Annelerin düşünce ve davranışları, çocuklarını etkilerken çocuklarının davranışları da annelerin öz yeterlik gelişimini etkilemektedir. Yani çocuğun davranışı, annenin yetersizlik duygularının artmasına ve etkisiz ebeveynlik uygulamalarını kullanmasına neden olabilmektedir (38).

Çocukların saldırganlık, huzursuzluk ve uyumsuzluk gibi davranış problemlerinin azaltılması için ebeveynlere yapılan bir müdahalede disiplin ve

öğretme alanlarında ebeveyn öz yeterliğinin desteklenmesi davranış problemlerinin azalmasında etkili olmuştur. Ebeveynlerin, çocuklarının davranışlarını değiştirmeden önce rollerine güvenmeleri gerektiği belirtilmektedir (46).

Ebeveyn öz yeterliğinin sadece çocukların problem davranışları ile değil diğer davranışlarıyla da ilgili olduğu söylenebilir. Yapılan bir çalışmada çocukların ekran karşısında geçirdiği süre (televizyon, telefon, tablet) dolaylı olarak ebeveyn öz yeterliği ile ilişkilendirilmiştir. Ebeveyn öz yeterliği, ebeveynlerin sınır koyma ve kontrol gibi ebeveynlik davranışlarını etkilemiş, bu da çocuklarının ekran karşısında geçirdikleri süreyi kısıtlamalarında etkili olmuştur (47).

Ebeveyn öz yeterlik algısı ile çocuk mizaç algısı arasında bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Bir çalışmada çocuğunun mizacını kolay olarak yorumlayan annelerin öz yeterlik algılarının daha güçlü olduğu belirtilmiştir (13). Okul öncesi dönem çocukların annelerinin ebeveyn öz yeterlik algısı ile çocuğun mizacını algılaması ve duygularını sosyalleştirme becerisi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada güçlü öz yeterlik algısına sahip annelerin çocuklarını kolay mizaçlı olarak algıladıkları belirtilmiştir. Burada belirtilen kolay mizaç özellikleri sebatkarlık ve ritmiklik, zor mizaç özelliği ise tepkiselliktir. Aynı çalışmada annelerin çocuklarının yaşadığı olumsuz duygulara verdiği tepkilerden probleme odaklı tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler güçlü ebeveyn öz yeterlik algısı ile ilişkili bulunmuştur. Duygu sosyalleştirmenin olumsuz tepkileri küçümseme, ebeveynde sıkıntı ve cezalandırıcı tepkilerin ise annelerin düşük ebeveyn öz yeterlik algıları ile ilişkili olduğu bulunmuştur (39).

Yapılan bir çalışmada bebeklik döneminde çocuğu olan annelerin bebek mizacı algısının annelerin anneliğe yönelik yeteneklerine olan etkisinin ebeveyn öz yeterlik algısına bağlı olarak ortaya çıktığı belirtilmiştir. Yani bebeğinin mizacını zor olarak algılayan bir annenin öz yeterlik algısı güçlüyse bebeğiyle uyumlu bir ilişki kurabilmek için uygun yollar bulması beklenir (23).

Okul öncesi dönem çocukların akran ilişkileri ile annelerinin ebeveyn öz yeterlik algıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı ile çocukların olumsuz akran ilişkileri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Yani annelerin ebeveyn öz yeterlik algıları güçlüyse, çocukların

saldırganlık, dışlanma, korkulu-kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma gibi durumlar yaşama sıklığı azalmaktadır. Bunun nedeni zayıf ebeveyn öz yeterlik algısının uygun olmayan ebeveynlik uygulamalarına neden olması sonucunda çocukların akran ilişkilerinde daha fazla çatışma yaşaması ve kendini yanlış ifade etmesi olarak yorumlanmıştır (48).

c) Aileyle İlişkili Olan Etkenler

Anne ve baba arasında ebeveyn öz yeterliği algısında farklılık incelenmiştir. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterlik algısının incelendiği bir çalışmaya hem anne hem baba dahil edilmiştir. Bu çalışmada anne ve baba arasında öz yeterlik algısında bir farklılık olmadığı bulunmuştur (32). İki ebeveynin de çalışmaya dahil edilerek aralarında farklılık olup olmadığını inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ebeveyn öz yeterlik algısı ile ailenin gelir düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bazı çalışmalarda ebeveyn öz yeterlik algısı ile ailenin gelir düzeyi arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur (27, 30). Ancak bazı çalışmalarda da ebeveyn öz yeterlik düzeyi ile sosyoekonomik düzeyin ilişkili olduğu belirtilmiştir (6, 43). Sosyoekonomik olarak dezavantajlı olmanın ebeveyn öz yeterliğinin gelişimini zayıflatabildiği belirtilmektedir (6). Buna paralel olarak daha yüksek aile gelir düzeyine sahip annelerin ebeveyn öz yeterlik algılarının daha güçlü olduğu ifade edilmektedir (33).

Ailedeki çocuk sayısı ile annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı arasında bir farklılık belirtilmemiştir (28, 29, 36). Aynı şekilde babaların öz yeterlik algıları da ailedeki çocuk sayısı ile ilişkilendirilmemiştir (29). Bazı kaynaklarda çocuk sayısı ile annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirtilmektedir (49). Öz yeterlik algısının güçlenmesi için gereken etmenlerden birinin geçmişte elde edilen deneyimler olduğu düşünüldüğünde ilk kez anne baba olmayan ebeveynlerin öz yeterlik algısı daha güçlü olabilir yorumu yapılabilir. Başka bir çalışmada daha fazla çocuğu olan annelerin öz yeterlik algısının daha güçlü olmadığı belirtilmiştir. Ancak kendi çocuklarından başka çocukların eğitimi ve bakımı hakkında deneyimi olan annelerin daha güçlü öz yeterlik algısına sahip olduğu bulunmuştur (33).

Çocuğu istenilen bir gebelik sonucunda dünyaya gelmiş olan annelerin daha güçlü öz yeterlik algılarına sahip oldukları bulunmuştur. Anneliğe hazır olmanın, ebeveyn öz yeterlik becerilerini güçlendireceği yorumu yapılabilir (36).

Ailenin sahip olduğu sosyal desteklerin de annelerin ebeveyn öz yeterlik algısını güçlendirdiği ifade edilmektedir (23, 49). Anneler için eşlerinin desteği öz yeterlik algıları ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır (23). Ancak okul öncesi dönem çocukların annelerinin ebeveyn öz yeterliklerinin incelendiği bir çalışmada anne babanın birlikte olması ile annelerin öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur (28).

2.3. Ev Ortamı

Literatürde ev ortamı, hem evin içi hem de evin yakın çevresi olarak belirtilmektedir (10). Ev ortamı araştırmalarında genelde ev içi etkinlikler ele alınsa da ebeveynlerin çocukları ile dışarıda yapabilecekleri etkinlikler de incelenmelidir. Örneğin; oyun parkına gitmek ya da müze ziyareti gibi gelişimi destekleyici etkinlikler ev ortamı uyarıcılığının göstergelerindedir (50). Çocukların özellikle yaşamın ilk yıllarında gelişim ve öğrenmelerinde ev yaşantılarının niteliği oldukça önemlidir. Okul öncesi eğitimin yaygın olmadığı ya da ekonomik sebeplerle erişimin kısıtlı olduğu toplumlarda ev ortamının kalitesi daha da önem kazanmaktadır. Çünkü bu toplumlarda okul öncesi dönemdeki çocuğun bilişsel, fiziksel, dil ve sosyal açıdan gelişiminin desteklenmesi sadece ev ortamında mümkün olmaktadır (10).

Ev ortamı değerlendirilirken birçok değişken göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak değerlendirmeyi genelleştirebilmek için bazı dolaylı göstergeler kullanılmaktadır. Ev ortamının kalitesini belirleyen bu göstergeler; uyarıcı nesnelere, kitap, boya kalemleri ve oyun materyallerinin bulunması olarak ifade edilebilir (10). Ayrıca çocuğa çocuk şarkıları, tekerlemeler öğretmek, sayılar, harfler, renkler ve şekiller gibi kavramları öğretmek, çocukla ev dışında da müze, kütüphane, festival gibi etkinliklere katılmak ev ortamı değerlendirilirken sorgulanan değişkenlerdir (9). Okul öncesi dönemdeki ev ortamının çocukların okul dönemindeki öğrenme becerilerine etkisini inceleyen bir çalışmada ev ortamı değerlendirilirken ev içi etkinlikler (oyun oynama, şarkı söyleme, resim yapma), çocuğa kitap okuma, evdeki kitap sayısı ve ev dışı etkinlikler (pikniğe, hayvanat bahçesine, müzeye gitmek) sorgulanmıştır (50).

Ev ortamının niteliğinin yanı sıra ebeveyn katılımı da büyük önem taşımaktadır. Burada önemli olan evde çocuk kitapları, oyuncak ve boya kalemlerinin bulunmasıyla beraber ebeveynle birlikte oyun oynama, birlikte kitap okuma etkinliklerinin sıklığıdır (10). Aynı zamanda ev ortamının değerlendirildiği bir çalışmada ebeveyn sıcaklığı, ebeveynin çocuğuyla konuşurken kullandığı ses tonu, mimikleri ve çocuğuna karşı davranışları da değişkenler arasında yer almaktadır (51). Evde çocuğun aile üyeleri ile etkileşiminde ev ortamındaki oyun ve öğrenme için destekleyici materyallerin niteliği belirleyici olmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte oyun oynaması çocuğun gelişimine yönelik ebeveyn davranışları için önemli bir göstergedir (10). Çocukların özellikle bilişsel ve dil gelişimlerini desteklemek için oyun, öğrenme ve günlük ev etkinliklerine ebeveynlerinin katılımı önem taşımaktadır (12).

Yapılan bir çalışmada ev ortamının içeriği aile bakım davranışı genel başlığı altında incelenmiştir. Bu çalışmada ailenin çocuğa sunduğu öğrenme materyalleri, yetersiz bakımı (ihmal), çocuğun öğrenmesine desteği, babanın çocuğun öğrenmesine desteği, çocuğun erken çocukluk eğitimine devamı ve maruz kaldığı fiziksel ve psikolojik şiddet (istismar) gibi değişkenler değerlendirilmiştir (52).

Ev ortamı uyarıcılığı, çocuğun yaşına ve gelişimsel düzeyine uygun becerileri kazanmasını kolaylaştırmaktadır. Ancak önemli olan bu becerileri kazanmasından çok genel olarak öğrenmeye dair yeteneğinin ve motivasyonunun gelişmesidir (53).

2.3.1. Ev Ortamı Uyarıcılığına Etki Eden Değişkenler

Yapılan çalışmalarda ev ortamı uyarıcılığına etki eden birçok değişkenin varlığından söz edilmektedir. Bu değişkenler ebeveynle ilgili, çocukla ilgili ya da çevresel etkenlerle ilgili olabilmektedir.

Belsky'in ebeveyn katılımına ilişkin oluşturduğu teorik çerçeveye göre bazı sosyo-ekolojik veya psikososyal etkenler ebeveyn katılımı ile ilişkilidir. Buna göre ebeveyn katılımının; ebeveyn ve ebeveyn-çocuk ilişkisini içinde bulunduran sosyal bağlam (iş durumu, sosyal destek, eş ilişkisinin kalitesi ve aile işleyişi vb.), ebeveynin özellikleri (psikolojik durumu vb.) ve çocuğun özellikleri (mizacı vb.) olmak üzere üç alanla ilişkili olduğundan söz edilmektedir (12).

Yoksulluğun okul olgunluğu üzerine etkisine ev ortamının aracılık rolünün incelendiği bir çalışmada ev ortamının uyarıcılığını ailenin gelir düzeyinin pozitif yönde, gıda güvencesizliği, ev ortamındaki kaos ve annenin depresyonunun ise negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Aile gelir düzeyi ile ev ortamının uyarıcılığı arasındaki ilişkiye ev ortamındaki kaos ve annenin depresyonunun aracılık ettiği bulunmuştur (9). Yüksek gelir düzeyinin yüksek düzeyde ev ortamı uyarıcılığını öngörmesi, ailelerin kaynaklara ulaşma gücüyle açıklanmaktadır. Yüksek gelir düzeyine sahip aileler, gelişimi destekleyici oyuncak ve materyallere daha kolay ulaşabileceği için daha uyarıcı bir ev ortamı yaratabilirler (9, 54). Bir başka çalışmaya göre de düşük sosyoekonomik düzeydeki aileler, orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki ailelere göre çocukları ile daha az ev içi etkinlikler yapmaktadır. Aynı çalışmada yüksek sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına daha sık kitap okudukları, evde daha fazla kitap bulunduğu ve çocukları ile ev dışı etkinliklere daha sık katıldıkları belirtilmiştir (50).

Aile gelir düzeyinin çocukların başarısına etkisinin incelendiği bir çalışmada, kısıtlı maddi olanaklara rağmen akademik başarısı yüksek olan çocukların ebeveynlerinin çocukları için uyarıcı bir ev ortamı sağlamada başarılı oldukları ifade edilmiştir. Çocukların akademik anlamda teşvik edici bir ev ortamında yetişmesi ekonomik dezavantajları en aza indirmektedir (51). Düşük gelir düzeyine sahip ailelerde anne babalar ebeveynlik konusunda kendini yeterli hissediyorsa çocuklarına okula hazırlayıcı bir ev ortamı sağlayabilir (13).

Yapılan bir çalışmada ebeveyn öğrenim düzeyinin ev ortamı uyarıcılığını öngörmediği bulunmuştur (9). Öğrenim düzeyi düşük annelerin kültürel açıdan uygun materyaller kullanarak çocuklarının gelişimine olumlu katkılar sağlayacağı savunulmaktadır. Örneğin okuma yazma bilmeyen annelerin resimli kitapları hayal güçlerini kullanarak anlatmaları, çocuklarıyla birlikte kitap okuma etkinliğine katılmalarını sağlamaktadır (10). Ancak bir başka çalışmada ebeveynlerin öğrenim düzeyinin ev ortamını yapılandırmada ve çocuklarının akademik başarılarını desteklemede rol oynadığı belirtilmiştir (51).

Ebeveynin çalışma durumunun da ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ebeveyn katılımına etki eden değişkenlerin incelendiği bir

çalışmada tam zamanlı çalışan anne ve babaların, yarı zamanlı çalışan ya da hiç çalışmayan anne babalara göre çocuklarıyla öğrenme etkinliklerine daha az katıldıkları ifade edilmiştir. Hem annelerin hem babaların çalışma saatlerinin çocuklarıyla geçirdikleri zamana etki ettiği belirtilmiştir (12).

Anne depresyonunun ev ortamı uyarıcılığını negatif yönde etkilediği düşünülmektedir. Anneler depresyondaysa, ev ortamının çocuklar için uyarıcı olma olasılığı azalmaktadır. Çocuklara ev ortamında uygun materyaller sağlasalar bile depresyondaki annelerin çocuklarıyla etkileşimleri azalacak ve bu da ev ortamının uyarıcılığını düşürecektir (9). Genel olarak ebeveynin olumsuz bir ruh hali içinde olması; stres, kaygı, depresyon ve yorgunluk belirtileri gösteriyor olması evde çocuklarıyla öğrenme etkinliklerine katılımını azaltmaktadır (12).

Aile yapısı ile ev ortamı uyarıcılığı arasındaki ilişki bir çalışmada incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları tek ebeveynli ailede büyüyen çocukların daha az ev ortamı uyarıcılığına sahip olduklarını göstermiştir (50). Sosyal desteğe daha fazla ihtiyaç duyulması ve eşlerin ilişkilerindeki zorluklar ev ortamında ebeveyn katılımını olumsuz şekilde etkilemektedir (12).

Çocuğun mizacı da ev ortamının öğreticiliğini etkileyen bir değişkendir. Ebeveynlerin zor mizaçlı çocuklarıyla evde öğrenme etkinliklerine daha az vakit ayırdıkları belirtilen çalışmalar bulunmaktadır (12, 13).

2.3.2. Ev Ortamı Uyarıcılığının Etki Ettiği Değişkenler

Ev ortamı uyarıcılığının sonucunda da genellikle çocukların gelişimiyle ilgili bazı değişiklikler meydana gelmektedir. Birçok çalışmada ev ortamı uyarıcılığı ile çocuk gelişimi arasındaki ilişki incelenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde (Pakistan, Nijerya ve Filipinler) ev ortamı değerlendirmeleri, çocukların bilişsel ve sosyal gelişimleri ile pozitif yönlü ilişki göstermektedir (10). Türkiye’de yapılan bir çalışmada okul öncesi dönemde çocukların matematik becerilerinin ev ortamının uyarıcılığı ile pozitif yönde ilişkili olduğu ifade edilmiştir (9). Üç yaşındaki çocukların ev ortamı uyarıcılığının bilişsel gelişim üzerindeki etkisinin incelendiği bir çalışmada çocukların bilişsel gelişimine etki eden birden çok değişken olduğu belirlenmiştir. Bu

değişkenlerden en büyük etkiye sahip olanının ev ortamı uyarıcılığı olduğu, ebeveyn öğrenim düzeyi ve sosyoekonomik düzeyin daha az etkili olduğu belirtilmiştir (53).

Düşük ve orta gelir düzeyine sahip 26 ülkede yapılan bir çalışmada okul öncesi dönem çocukların aile bakım davranışları ile okuma-yazma, matematik ve öğrenme gelişimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarında gelişim alanlarının tamamında aile bakım davranışının etkili olduğu görülmüştür. Aile bakım davranışı göstergelerinden çocuğa ait kitap sayısı, çocuğun okul öncesi eğitime devam etmesi ve ailenin çocuğun gelişimini destekleyici etkinliklere çocukla birlikte katılıyor olması değişkenlerinin okuma-yazma ve matematik becerileriyle pozitif yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur. Babanın çocuğun etkinliklerine katılması daha az olsa da okuma-yazma ve matematik becerilerinin gelişimiyle ilişkilidir. Öğrenme gelişimini bu değişkenlere ek olarak çocuğun iki veya daha fazla oyuncuğunun olması olumlu şekilde etkilemiştir (52).

Okul öncesi dönem çocuklarıyla yapılan bir çalışmada ev ortamının pozitif yönde okul olgunluğu sonuçlarını yordadığı belirtilmiştir (9). Erken çocuklukta ev ortamı uyarıcılığının çocukların bilişsel gelişimini desteklemesiyle okul dönemindeki başarılarını artırdığı düşünülmektedir (50). Avustralya’da yapılan boylamsal bir çalışmada çocukların iki-üç yaşlarındaki ev ortamı uyarıcılığının üçüncü sınıftaki okuma ve matematik becerileri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Evde bulunan kitap sayısı ve çocuğa kitap okuma sıklığı arttıkça çocukların üçüncü sınıftaki akademik becerilerinin de arttığı görülmüştür. Çocukların iki-üç yaşlarındayken gelişimlerini destekleyici bir ev ortamına sahip olmaları, dört-beş yaşında daha yüksek düzeyde dil gelişimi ve okul olgunluğuna sahip olmaları ile, üçüncü sınıfta da daha yüksek akademik performans ile ilişkili bulunmuştur (50).

Ev öğrenme ortamının ve okul öncesi eğitimin, okul dönemindeki okuma ve matematik becerilerine etkisinin incelendiği bir çalışmada ev ortamının okul dönemindeki akademik başarı üzerindeki etkisinin büyük olduğu bulunmuştur. Çocukların akademik başarısı üzerinde ev ortamının etkisi, sosyoekonomik düzey, anne ve babanın öğrenim düzeyi gibi değişkenlerden daha fazladır (14).

Ev ortamıyla ilgili, çocukların okumaya karşı ilgi ve becerilerini içeren bir kavram olan ev okuryazarlığı ortamının zengin olması da çocukların gelişimleri

üzerinde olumlu etkiler oluşturmaktadır. Yapılan bir çalışmada ebeveynlerin çocuklarıyla okuma etkinliklerine katılımı ve okumayla ilgili inançları çocuğun okumaya karşı ilgi ve becerisinin en güçlü belirleyicisi olarak belirlenmiştir (55).

Evde öğrenme ortamının önemi, yapılan çalışma sonuçlarıyla anlaşıldıkça ev ortamını iyileştirmeye yönelik müdahaleler planlanmaktadır. Okul öncesi dönem çocukların erken çocukluk deneyimlerinin yıllara bağlı değişimini inceleyen bir çalışmada 1998 ve 2010 yıllarında elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Erken çocukluk deneyimleri; çocuk bakımı, evde teknoloji erişimi, evde okuma ortamı, zenginleştirme etkinlikleri (kurslara katılım, müze ziyareti vb.) ve ebeveynlerin çocuklarının okula hazır bulunuşluğuna dair inançları olarak belirtilmiştir. Tüm bu değişkenlerin yıllara göre artış gösterdiği bulunmuştur. Ebeveynler bilinçlenmekte ve çocuklarının öğrenme deneyimlerini destekleyici tutum sergilemektedir. Bu durum hem ebeveynlerin erken çocukluk döneminin kritik bir gelişim dönemi olarak önemini fark etmeleriyle hem de okul öncesi dönemde çocuklardan akademik beklentilerin artmasıyla açıklanmıştır. Ayrıca 1998 yılına göre sosyoekonomik gruplar arasındaki fark 2010 yılında azalmıştır (54). Çocukların gelişimlerinin desteklenmesi için planlanan, ebeveynlere yönelik bir müdahalenin çocukların bilişsel ve alıcı dil gelişimi alanındaki ilerlemesine ve annelerin depresif belirtilerinin azalmasına sebep olmuştur. Bu olumlu etkilere ise çocuğa sağlanan ev ortamının aracılık ettiği belirtilmiştir (56).

Her çocuk uygun çevresel koşullar sağlandığında gelişimsel olarak potansiyeline ulaşacaktır. Çocukların gelişimlerini destekleyen fırsatlar anne babaları tarafından sağlanmalıdır. Özellikle erken çocukluk döneminde anne babaların uygun ebeveynlik becerilerine sahip olup çocuklarını desteklemeleri gerekmektedir (11). Ev ortamı uyarıcılığı çocuk gelişimi açısından her yaşta önemlidir. Ancak özellikle okul öncesi dönemde, gelişimin hızlı olması sebebiyle, ev ortamı daha büyük önem taşımaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar, ebeveynlerin çocuklarının gelişimlerini destekleme konusunda ne kadar etkili olduklarını göstermektedir. Özellikle sosyal eşitsizliklerin yaşandığı durumlarda ev ortamını ve ebeveynlik uygulamalarını iyileştirmek için müdahaleler planlanarak dezavantajlı durumların önüne geçilebilmektedir (52).

2.4. Ebeveyn Öz Yeterliği ile Ev Ortamının İlişkisi

Anne babaların ebeveyn öz yeterliği algısının güçlü olmasının çocuk gelişimi üzerinde olumlu etkiler yarattığı görülmektedir. Aynı şekilde ev ortamının çocuk gelişimi açısından uyarıcı olması çocukların gelişimsel açıdan desteklenmesini sağlamaktadır. Öz yeterlik algısı güçlü olan ebeveynlerin, çocuklarına uyarıcı bir ev ortamı sağladığı düşünülmektedir. Bunun sonucunda da çocuklarının gelişimleri en iyi seviyeye ulaşmaktadır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde ebeveyn öz yeterliği ile ev ortamı arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu bölümde o çalışmalara değinilecektir.

Ebeveyn katılımı ile ilişkili olan değişkenleri anlamak için ebeveynin öz yeterlik algısı da incelenmelidir (12). Ebeveyn öz yeterlik inançlarıyla ev ortamının ilişkisinin incelenme sebebi, ebeveynlerin çocuklarının evde öğrenme etkinliklerine katılımındaki bireysel farklılıkları anlamaya çalışmaktır (13).

Amerika'da okul öncesi dönemdeki dezavantajlı çocukların gelişimlerini iyileştirmeyi hedefleyen bir erken müdahale programı olan Head Start'a katılan ailelerle yapılan bir çalışmada annelerin öz yeterlik algısı ile ev öğrenme ortamı arasındaki ilişki incelenmiştir. Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ve çocuklarının okumaya hazır olmalarına ilişkin algıları değerlendirilmiştir. Ev ortamı değerlendirilirken üç farklı ölçek kullanılmıştır. Bunlar; Stipek Ev Öğrenme Aktiviteleri-*Stipek Home Learning Activities (SHLA)*, Ev Öğrenme Ortamı Profili-*Home Learning Environment Profile (HLEP)* ve Stony Brook Aile Okuma Anketi-*Stony Brook Family Reading Survey (SBFRS)*'dir. Çalışmanın sonucunda annenin öz yeterlik algısının SHLA ve HLEP ölçümlerinin sonuçlarını öngördüğü ancak SBFRS ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Annenin ebeveyn öz yeterliği ile çocuğuna sağladığı ev ortamı uyarıcılığı arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ebeveyn öz yeterliği, çocukların evde öğrenmesi için destekleyici bir ortam yaratmada önemli bir etkiye sahiptir. Daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algısına sahip olan annelerin, çocuklarının akademik becerileri öğrenmeye hazır olduklarına inandıkları ve çocuklarına daha destekleyici bir öğrenme ortamı sundukları ifade edilmektedir (11).

Head Start erken müdahale programına katılan ailelerle yapılan bir başka çalışmada da evde öğrenme etkinliklerinin tahmin edilmesinde annenin inançlarının

(öz yeterlik ve kontrol) rolü incelenmiştir. Evde öğrenme etkinliklerine katılım düzeyi ile çocuk ve aileye ait bazı özellikler (çocuğun zor mizacı, annenin öğrenim düzeyi ve stresli yaşam koşulları) arasındaki ilişkiye annenin öz yeterlik ve kontrol algısının aracılık ettiği düşünülmektedir. Araştırmanın sonuçları oluşturulan modeli kısmen doğrulamaktadır. Bu sonuçlara göre çocuğun zor mizaçlı olması, annenin evde öğrenme etkinliklerine katılımına etki etmektedir. Bu ilişkiye annenin öz yeterlik algısının aracılık ettiği bulunmuştur. Yani annenin güçlü öz yeterlik algısına sahip olması çocuğun zorlu mizacının, evde öğrenme etkinliklerine katılım düzeyine ilişkin olumsuz etkisini azaltmıştır. Ancak annenin öğrenim düzeyi ve stresli yaşam koşullarına sahip olması durumu ev öğrenme ortamının uyarıcılığı ile doğrudan ilişkili bulunmamıştır. Stresli yaşam koşullarına sahip olmak ebeveyn öz yeterliği yoluyla dolaylı olarak ev ortamını etkilemiştir. Sonuç olarak ebeveyn öz yeterlik algısı ile ebeveynin evde öğrenme etkinliklerine katılımı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (13).

Yapılan bir başka çalışmada ebeveynlerin eğitim ve gelir düzeyinin, ebeveynlerin inanç ve davranışları aracılığıyla okul dönemi çocukların akademik başarıları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ebeveyn davranışıyla belirtilmek istenen ev ortamını oluşturan okuma, ebeveyn-çocuk oyun oynama davranışı ve ebeveyn sıcaklığıdır. Çalışmanın sonucunda, ebeveynlerin öğrenim düzeyinin ebeveynlerin inançları aracılığıyla çocukların akademik başarıları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (51).

Ebeveyn öz yeterliği ve algılanan kontrolün 15-36 aylık çocukların ev ortamı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada ebeveyn öz yeterliği, algılanan ebeveyn kontrolü, ebeveynin depresif belirtileri, ev öğrenme ortamı ve çocuk ve ebeveynine ait demografik veriler elde edilmiştir. Çalışmanın sonucunda güçlü ebeveyn öz yeterlik algısının, olumlu ve uyarıcı ev öğrenme ortamı ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca ebeveyn öz yeterlik algısının depresif belirtiler, göçmen olma durumu ve düşük kaliteli ev öğrenme ortamı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur. Depresyon ve göçmen olma durumu gibi risk faktörleri öncelikle bireyin bir ebeveyn olarak ev öğrenme ortamını iyileştirme yeteneklerine olan güvenini olumsuz yönde etkileyecektir (14).

Ebeveynlerin çocukları ile evde öğrenme etkinliklerine katılma durumunu değerlendiren bir çalışmada ebeveyn öz yeterliğinin, çocuk, ebeveyn ve aile ile ilgili etkenlerle ebeveyn katılımı arasındaki ilişkiye aracılık rolü araştırılmıştır. Aynı zamanda anne ve babalar arasında farklılık olup olmadığı değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda annelerin çocuklarıyla günlük kitap okuma, ev içi ve ev dışı etkinliklere katılma sıklığının babalardan daha fazla olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ebeveyn katılımı ile ebeveyn öz yeterliğinin pozitif ilişkili olduğu gösterilmiştir. Güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip ebeveynler çocuklarıyla daha fazla öğrenme etkinliklerine katılım sağlamaktadır. Bu çalışmada ebeveynin depresif ruh hali ve stres düzeyi, çocuğun zor mizaçlı olması ebeveynin zayıf öz yeterlik algısı ile ilişkili bulunmuştur. Son olarak ebeveyn öz yeterliğinin, psikososyal etkenler (anne babaların stres, kaygı, depresyon hissetmesi ve zor çocuk mizacı) ve ebeveyn katılımı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur. Yani olumsuz ruh haline sahip ve çocuğunun mizacını zor olarak algılayan ebeveynlerin, ebeveynliğe dair kendilerini yetersiz olarak değerlendirebileceği ve bunun sonucunda çocuklarıyla öğrenme etkinliklerine daha az katılacakları yorumu yapılmıştır (12).

Güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip olan ebeveynlerin çocuklarıyla okul öncesi becerileri öğretme etkinliklerine katılma eğilimi daha fazladır. Çünkü kendilerini çocuklarının gelişimlerini etkilemede daha yeterli görmektedirler (13).

Okul öncesi dönemdeki çocukların evde okuryazarlık ortamına ebeveynlerin okuma inançlarının ve etkinliklerinin etkisini inceleyen bir çalışmada evde okuryazarlık ortamının en önemli belirleyicilerinden biri ebeveynlerin okumaya yönelik inançları olduğu bulunmuştur. Evde okuryazarlık ortamının çocukların yararına değiştirilmesi için gerekli müdahaleler ancak ebeveynin inancının etkisiyle başarılı olmaktadır (55).

Ebeveyn öz yeterliği ile ev ortamı uyarıcılığı arasındaki ilişki dinamik ve çift yönlüdür. Yani çocuklarıyla oyun oynamayı ve öğrenme etkinliklerine katılmayı eğlenceli bulan ebeveynler bu şekilde öz yeterlik algılarını güçlendirmektedir. Benzer şekilde ebeveynler çocuklarına yararlı olduklarını gördükçe, çocukları yeni beceriler öğrendikçe, eğlendikçe, keşfettikçe ebeveynliğe dair öz yeterlik algıları güçlenmektedir (12).

Bu çalışma bulguları göz önünde bulundurulduğunda anne babaların ebeveyn öz yeterlik algısının nasıl artırılacağına odaklanmak gerekmektedir. Çocuk ve ailesi ile çalışan uzmanlar, ebeveynlerin öz yeterlik algısını güçlendirerek ebeveyn-çocuk etkileşimini ve ev ortamını iyileştirecek müdahaleler planlamalıdır (11).

Okul öncesi dönemde çocukların gelişimlerini etkileyen risk ve koruyucu etmenlerin varlığından söz edilmektedir. Yoksulluk, göçmen olma, şiddete maruz kalma gibi risk etmenlerinin ortadan kaldırılamadığı durumlarda koruyucu etmenlerin devreye girmesi çocuğun gelişimi açısından önemlidir. Çocuk gelişimi üzerinde ebeveynlerin öz yeterlik algısı ve ev ortamının uyarıcılığı koruyucu etmenlerdendir. Ebeveyn öz yeterlik algısı ile ev ortamının uyarıcılığı arasındaki ilişkinin incelenme sebeplerinden biri, ebeveynlerin çocuklarıyla gelişimi destekleyici etkinliklere katılımlarındaki bireysel farklılıkları ortaya koymaktır. Ebeveynlerin güçlü ebeveyn öz yeterliği algısına sahip olmaları yani kendilerini çocuklarının gelişimlerini etkilemede yeterli görmeleri çocuklarına daha destekleyici bir ev ortamı sunmalarını sağlayacaktır. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde ülkemizde ebeveyn öz yeterliği algısı ile ev ortamı uyarıcılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu ilişkinin ortaya konmasıyla, ebeveynlerin çocuklarının gelişimlerini destekleyici ev ortamını sağlamaları için öz yeterlik algılarını güçlendirmek etkili bir yol olacaktır. Bu nedenle bu çalışmada 3- 6 yaş çocukların annelerinin öz yeterlik algıları ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca ebeveyn öz yeterliği algısı ve ev ortamı uyarıcılığıyla ilişkili değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Tarama modelinde çoğunlukla birden çok göstergesi olan değişkenler ölçülerek birçok hipotez test edilmektedir (57).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

3.2.1. Araştırmanın Evreni

Ankara İl Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı ilçelerdeki Aile Sağlığı Merkez'ine başvuran ve 3- 6 yaş çocuğu olan anneler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Örneklemi

Örnekleme grubu, çok aşamalı tabakalı küme örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Ankara metropolünü oluşturan Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Pirsaklar, Sincan, Yenimahalle ilçeleri tabakaları, Aile Sağlığı Merkezleri (ASM) de kümeleri oluşturmaktadır. Verilerin toplanması süresi göz önünde bulundurulduğunda 20 ASM'ye gidilebileceği düşünülmüştür. İlçelerin nüfuslarına oranlı olarak ilçelerden kaçar ASM seçileceği belirlenmiştir. Bu şekilde seçilen 20 ASM'den yirmişer anne ve çocuğunun araştırmaya dahil edilmesi planlanmıştır. Ancak araştırmaya katılmayı 110 anne ve çocuğu kabul etmiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara İl Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı, Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Pirsaklar, Sincan, Yenimahalle ilçelerinde yer alan 20 Aile Sağlığı Merkezi'nden araştırmanın yapılmasını kabul eden 19 Aile Sağlığı Merkezi'ne başvuran, 3-6 yaş arası çocuğu olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 110 anne ve çocuğu oluşturmaktadır.

Tablo 3.1. Örneklem grubundaki annelerin ilçelere göre sayı ve yüzde olarak dağılımı.

İlçe	Sayı (n)	Yüzde (%)
Altındağ	7	6,4
Çankaya	14	12,7
Etimesgut	8	7,3
Keçiören	14	12,7
Mamak	4	3,6
Pursaklar	5	4,5
Sincan	16	14,5
Yenimahalle	42	38,2
Toplam	110	99,9

Veriler, sekiz ilçede 19 Aile Sağlığı Merkezi'nden toplanmıştır. Örneklem grubunda %38,2 oranı ile en fazla Yenimahalle ilçesinden anne ve çocuğu yer almıştır. En az %4,5 oranı ile Pursaklar ilçesinden anne ve çocuğu yer almıştır.

Tablo 3.2. Örneklem grubundaki annelerin yaşının ortalama ve standart sapma değerleri.

	En küçük değer	En büyük değer	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)
Anne yaşı	22	48	33,00	5,849

Örneklem grubundaki annelerin yaşları 22 ile 48 yaş aralığında yer almaktadır. Yaş ortalamaları 33, standart sapması 5,849 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.3. Örneklem grubundaki annelere ait özelliklerin sayı ve yüzde olarak dağılımı.

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Annenin öğrenim düzeyi	İlköğretim	39	35,5
	Ortaöğretim	40	36,4
	Lisans	31	28,2
	Toplam	110	100,1
Annenin mesleği	Ev hanımı	68	61,8
	Memur	18	16,4
	İşçi	5	4,5
	Kayıp veri	19	17,3
	Toplam	110	100,0
Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	21	19,1
	Çalışmıyor	87	79,1
	Kayıp veri	2	1,8
	Toplam	110	100,0
Annenin medeni durumu	Evli	106	96,4
	Evli değil	2	1,8
	Kayıp veri	2	1,8
	Toplam	110	100,0
Annenin kronik hastalığı	Var	17	15,5
	Yok	91	82,7
	Kayıp veri	2	1,8
	Toplam	110	100,0

Örneklem grubundaki annelerin eğitim düzeyleri ‘okuryazar değil’, ‘okuryazar’, ‘ilköğretim’, ‘ortaöğretim’, ‘ön lisans’, ‘lisans’ ve ‘yüksek lisans’ olarak sorgulanmıştır. Daha sonra öğrenim düzeyini ‘okuryazar değil’, ‘okuryazar’ ve ‘ilköğretim’ olarak belirten anneler ‘ilköğretim’ grubunda birleştirilmiştir. Öğrenim düzeyi ‘ortaöğretim’ olan anneler bu grupta kalmıştır. Öğrenim düzeyi ‘ön lisans’, ‘lisans’ ve ‘yüksek lisans’ olan anneler ise ‘lisans’ grubunda birleştirilmiştir. Örneklem grubunda en fazla, %36,4, ortaöğretim mezunu

anne bulunmaktadır. Diğer gruplara göre daha az sayıda, %28,2 oranı ile lisans mezunu anne bulunmaktadır. Örneklem grubundaki anneler meslekleri açısından üç grupta toplanmıştır. Ev dışında herhangi bir işte çalışmayan anneler “ev hanımı” olarak nitelendirilmiştir. Herhangi bir kamu kuruluşunda çalışan anneler “memur” olarak, özel sektörde çalışan anneler ise “işçi” olarak gruplandırılmıştır. Annelerin yarısından fazlası, %61,8’i ev hanımıdır. Anneler, çalışma durumuna göre değerlendirildiğinde de %79,1’inin çalışmadığı görülmektedir. Örneklem grubundaki annelerin çoğu, %96,4 oranında, evli olduklarını belirtmiştir. Annelerin %82,7’si herhangi bir kronik hastalıklarının olmadığını belirtmiştir.

Özetle örneklem grubunu ortalama $33 \pm 5,849$ yaşında, çoğunlukla ortaöğretim mezunu, ev hanımı, evli ve kronik hastalığı olmayan anneler oluşturmaktadır. Annenin mesleği, medeni durumu ve kronik hastalığı değişkenleri arasında karşılaştırma yapılmamıştır. Ancak tüm anneler örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Tablo 3.4. Örneklem grubundaki annelerin çocuklarına ait özelliklerin sayı ve yüzde olarak dağılımı.

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Çocuğun yaşı	36-48 ay	31	28,2
	48-60 ay	44	40,0
	60-72 ay	34	30,9
	Kayıp veri	1	0,9
	Toplam	110	100,0
Çocuğun cinsiyeti	Kız	59	53,6
	Erkek	51	46,4
	Toplam	110	100,0
Çocuğun kronik hastalığı	Var	9	8,2
	Yok	100	90,9
	Kayıp veri	1	0,9
	Toplam	110	100,0
Çocuğa birincil bakım veren	Anne	100	90,9
	Anneanne/ babaanne	5	4,5
	Bakıcı/ diğer	4	3,6
	Kayıp veri	1	0,9
	Toplam	110	99,9
Çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu	Alıyor	40	36,4
	Almıyor	67	60,9
	Kayıp veri	3	2,7
	Toplam	110	100,0
Çocuğun özel eğitim alma durumu	Alıyor	3	2,7
	Almıyor	105	95,5
	Kayıp veri	2	1,8
	Toplam	110	100,0
Çocuğun ailenin ilk çocuğu olma durumu	Evet	39	35,5
	Hayır	71	64,5
	Toplam	110	100,0

Örneklem grubundaki annelerin araştırma kapsamında değerlendirdikleri çocuklarına ilişkin bazı değişkenler incelenmiştir. Çocuğun yaşının yüzde olarak dağılımına göre en fazla, %40,0 oranı ile 48-60 ay yaş aralığında çocuk bulunmaktadır. Çocuğun cinsiyetinin dağılımına göre, örnekleme oluşturan annelerin %53,6'sının kız çocuğu, %46,4'ünün erkek çocuğu araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Çocukların büyük bir çoğunluğunun, %91,7'sinin, herhangi bir kronik hastalığı bulunmamaktadır. Çocukların %90,9'unun birincil bakım veren annesidir. Örneklem grubundaki annelerin %60,9'u çocuğunun okul öncesi eğitim almadığını, %95,5'i özel eğitim almadığını belirtmiştir. Çocukların ailenin ilk çocuğu olma durumunun dağılımına göre çocukların %35,5'inin ailedeki ilk çocuk olduğu görülmüştür. Doğum sırası iki ve daha fazla olanlar bir grupta toplanmıştır ve örneklemin %64,5'ini oluşturmaktadır.

Özetle örneklem grubunu oluşturan annelerin araştırma kapsamında değerlendirdikleri çocukları çoğunlukla 48-60 ay yaş grubunda, kız, kronik hastalığı bulunmayan, anne bakımında, okul öncesi eğitim ve özel eğitim desteği almayan, ailenin ilk çocuğu olmayan çocuklardır. Çocuğun kronik hastalığı, özel eğitim alma durumu ve çocuğa bakımveren kişi değişkenleri arasında karşılaştırma yapılmamıştır. Ancak tüm çocuklar örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Tablo 3.5. Örneklem grubundaki annelerin ailelerine ait özelliklerin sayı ve yüzde olarak dağılımı.

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Ailedeki çocuk sayısı	1	19	17,3
	2	57	51,8
	3 ve daha fazla	34	30,9
	Toplam	110	100,0
Ailenin aylık gelir düzeyi	1600 tl ve daha az	16	14,5
	1601 tl- 3000 tl	47	42,7
	3001 tl- 5000 tl	28	25,5
	5001 tl ve daha fazla	15	13,6
	Kayıp veri	4	3,6
	Toplam	110	99,9

Örneklem grubundaki annelerin aileleri ile ilgili bazı değişkenler incelenmiştir. Ailedeki çocuk sayısına bakıldığında ailelerin yarısından fazlasının yani %51,8'inin iki çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Tek çocuğu olan aileler örneklemin %17,3'ünü oluşturmaktadır. Annelerin %42,7'si, ailelerinin aylık gelir düzeyinin 1601 tl- 3000 tl aralığında olduğunu belirtmiştir. Annelerin %13,6'sı ise ailelerinin aylık gelir düzeyini 5001 tl ve daha fazla olarak belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Öncelikle çalışmaya katılmayı kabul eden annelerden yazılı bilgilendirme ve onam formunu doldurmaları istenmiştir. Araştırmada, çocuğa ve ailesine ait demografik bilgilere ulaşılması amacıyla Genel Bilgi Formu, annelerin öz yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ve annelerin çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığını belirlemek amacıyla Ev Ortamı Anketi kullanılmıştır.

3.3.1. Genel Bilgi Formu

Genel Bilgi Formu, çocuğun ve ailesinin demografik özellikleri ile ilgili soruların yer aldığı, araştırmacı tarafından hazırlanan bir form olup, çocuğun annesi

tarafından doldurulmuştur. Formda çocuğa dair; yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim kurumuna devam durumu, sağlık durumu, kardeş sayısı gibi bilgiler, anneye dair; yaş, öğrenim düzeyi, sağlık durumu, çalışma durumu, mesleği ve ailenin gelir düzeyi gibi bilgiler yer almaktadır.

3.3.2. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği

Annelerin ebeveynliğe dair öz yeterlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği (EÖYÖ) kullanılmıştır.

Ölçeğin orijinali, Self- Efficacy for Parenting Tasks Index (SEPTI), Coleman ve Karraker tarafından 2000 yılında geliştirilmiştir. SEPTI, başarı (achievement), eğlence (recreation), disiplin (discipline), ilgi (nurturance) ve sağlık (health) olmak üzere beş alt ölçeği bir araya getiren toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Tüm ölçeğin Cronbach α katsayısı 0,91 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin güvenirlik katsayıları, başarı $r= 0,74$; eğlence $r= 0,82$; disiplin $r= 0,86$; ilgi $r=0,77$ ve sağlık= $0,73$ olarak hesaplanmıştır. Alt ölçekler arasındaki ilişkinin orta düzeyde olduğu belirtilmiştir (33).

Bu araştırmada ölçeğin Kotil (28) tarafından 2010 yılında Türkçe 'ye uyarlanmış hali kullanılmıştır. Bu ölçeğin kullanılabilmesi için Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Kotil'den izin alınmıştır. Uyarlama çalışması 5 yaşındaki çocukların annelerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışması yapılırken ilk olarak ölçek Türkçe 'ye çevrilmiş ve ilgili uzmanların görüşü alınarak düzenlenmiştir. Ölçeğin orijinalinden çıkarılan maddeler olmuştur. Daha sonra geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Yapı geçerliğini belirlemek için Temel Bileşenler Analizi uygulanmış öz değer 1 olarak kabul edilmiş ve ölçekte yer alan maddelerin öz değeri 1'den büyük 5 alt ölçekte toplandığı, en düşük yük değerinin 0,430 olduğu görülmüştür. Faktör analizi sonucunda belirlenen 5 alt ölçek birlikte varyansın %55,14'ünü açıklamaktadır. Birinci alt ölçek varyansa %12,36 ile en yüksek katkıda bulunmaktadır. Diğer alt ölçeklerin varyansa katkıları sırasıyla %12,24, %11,77, %10,30 ve %8,45 şeklindedir. Ölçeği oluşturan alt ölçekler; ilgi, disiplin, bakım, katılım ve sağlık olarak adlandırılmıştır. Alt ölçeklere ait madde sayıları ve örnek maddeler şu şekildedir:

İlgi alt ölçeği 1., 2., 9. ve 11. maddeler olmak üzere dört maddeden oluşmaktadır. Ebeveynin, çocuğun gelişimi ve eğitimi ile ilgili olma konusunda kendisini değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Örnek maddeler; “Çocuğumun arkadaşları ile oynayabileceği uygun ortamlar hazırlayabilen bir anne/ babayım, Çocuğumun okul eğitimiyle olabildiğince ilgiliyim.”

Disiplin alt ölçeği 3., 8., 13., 15. ve 17. maddeler olmak üzere beş maddeden oluşmaktadır. Ebeveynin çocuğu için koyduğu kurallar ve uygulanabilirliği konusunda kendisini değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Örnek maddeler; “Çocuğum için hangi kuralların uygun olduğunu belirlemede güçlük çekiyorum, Çocuğuma disiplin sağlamakta etkili olmayan çabalarla çok zaman harcıyorum.”

Bakım alt ölçeği 5., 7., 12. ve 20. maddeler olmak üzere dört maddeden oluşmaktadır. Ebeveynin çocuğunun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılaması konusunda kendisini değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Örnek maddeler; “Çocuğumun sağlıklı alışkanlıklar edinmesini teşvik etmek için çok gayret ederim., Ben kesinlikle çocuğuna yeterince şefkatle bakan bir anne / babayım.”

Katılım alt ölçeği 4., 6., 10. ve 14. maddeler olmak üzere dört maddeden oluşmaktadır. Ebeveynin çocuğu ile birlikte etkinlik yapma, oyun oynama gibi zaman geçirme konusunda kendisini değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Örnek maddeler; “Çocuğumun hoşça vakit geçirmesini sağlamak için yeterince uğraşmıyorum, Duygusal açıdan çocuğum bana ihtiyaç duyduğunda yeterince yanında olamadığımı düşünüyorum.”

Sağlık alt ölçeği 16., 18. ve 19. maddeler olmak üzere üç maddeden oluşmaktadır. Ebeveynin çocuğunun fiziksel sağlığının bozulması durumundaki yaklaşımı konusunda kendisini değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Örnek madde; “Çocuğumun hasta olacağını gösteren belirtiler gördüğümde geçeceğini umarak bu belirtileri göz ardı ederim.”

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach α güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. 20 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach α katsayısı 0,787 olarak bulunmuştur. Faktörler için ise güvenilirlik katsayıları, ilgi $r=0,810$ ($N=100$, $p<0.001$); disiplin $r=0.94$ ($N=100$, $p<0.001$); bakım $r=0,752$ ($N=100$, $p<0.001$); katılım $r=$

0,886 (N= 100, $p < 0.001$); sağlık $r = 0,940$ (N= 100, $p < 0.001$) olarak bulunmuştur (28).

Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği, ilgi, disiplin, bakım, katılım, sağlık olmak üzere beş alt ölçeği bir araya getiren, toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek ‘tamamen katılıyorum’, ‘katılıyorum’, ‘kısmen katılıyorum’, ‘kısmen katılmıyorum’, ‘katılmıyorum’ ve ‘tamamen katılmıyorum’ şeklinde cevaplanan altılı likert tiptedir. Puanlama yapılırken maddeler 1-6 arası puanlanmıştır, ters sorular 6-1 şeklinde puanlanmıştır. Her bir alt ölçeğin puanı kendi içinde toplanarak madde sayısına bölünmüş ve alt ölçek puanı hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam puanı da aynı şekilde toplanarak toplam madde sayısına bölünmüştür. Yani her bir alt boyut puanı ve toplam puan en az bir, en fazla altıdır.

3.3.3. Ev Ortamı Anketi

Ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığını değerlendirmek için Ev Ortamı Anketi (EOA) kullanılmıştır. Anketin orijinali Miser ve Hupp (58) tarafından 2012 yılında geliştirilen Home Environment Questionnaire (HEQ)’tir. Orijinal anket 17 maddeden oluşmaktadır. Orijinal anketin maddeleri, Okur (9) tarafından 2015 yılında Türkçe ‘ye çevrilerek kültürel açıdan uygun hale getirilmesi için düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra Baydar ve Bekar (59) tarafından 2007’de uyarlanan EGÖ-TR (HOME)’den 14 ek madde eklenerek ankete son hali verilmiştir. Anketin Türkçe ‘ye çevrildiği çalışma 5 yaş çocuklarının annelerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Anketin iç tutarlılığı 0.78 olarak bulunmuştur (9).

Anket maddeleri genel anlamda, kitap, eğitici oyuncaklar gibi materyaller ile çocuğa kitap okumak, renkleri, sayıları öğretmek gibi etkinliklerin sıklığını ölçmektedir. Ebeveynlerden anketi doldururken evlerinde bulunan ortalama materyal sayısını (örneğin; çocuk kitapları sayısı vb.) ve çocuklarıyla etkinlik yapma sıklığını (örneğin; çocuklarına kitap okuma sıklığı vb.) bildirmeleri istenmektedir. Materyal sayısı ve etkinlik sıklığına bağlı olarak Ev Ortamı Anketi puanı hesaplanmaktadır. Araştırmada orijinal anketin (HEQ) kodlama şeması kullanılmıştır (58). Buna göre tüm maddelerin puanları temsili puan (dummy scored) atamaları yapılarak puanlanacaktır. Örneğin, evde çocuğa ait 10’dan fazla sayıda kitap bulunuyorsa madde 3 puan; 3-9 kitap bulunuyorsa madde 2 puan; 1-2 kitap bulunuyorsa madde 1 puan ve

hiç kitap bulunmuyorsa madde 0 puan olarak kodlanmıştır. Daha sonra tüm puanlar toplanarak bir ev uyarıcılığı puanı elde edilmiştir. Anketten elde edilebilecek puan en az 0, en fazla 55 olmaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri toplanmadan önce Ankara İl Sağlık Müdürlüğü'ne araştırmanın izni için başvuruda bulunulmuş ve izin alınmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen Aile Sağlığı Merkezi'ne gidilerek öncelikle sorumlu hekim ile görüşülmüş, sorumlu hekimin izni doğrultusunda veriler toplanmıştır. Daha sonra diğer hekim ve hemşireler ile görüşülerek annelerin araştırmacıya yönlendirilmesi istenmiştir. Aile Sağlığı Merkezi'nde sorumlu hekimin de uygun gördüğü bir oda kullanılmıştır. Annelere anketler hakkında bilgi verildikten sonra annelerden anketleri kendilerinin doldurması istenmiştir. Ancak okuryazar olmayan ya da anket sorularını okumak istemeyen annelere sorular okunmuş ve yanıtlanması istenmiştir. Çalışmaya katkı sağlamaya gönüllü olan Aile Sağlığı Merkezi çalışanlarına anketler bırakılarak çalışma kriterlerine uygun olan annelere vermeleri istenmiştir. Daha sonra araştırmacı tarafından bu anketler toplanmıştır. Eksik doldurulan anketler çalışmadan çıkarılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi IBM SPSS istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını değerlendirmek amacıyla Kolmogorow-Smirnov normallik testi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılımla uyumlu olduğu durumda Pearson korelasyon analizi, normal dağılımla uyumlu olmadığı durumda ise Spearman korelasyon analizi yapılarak sayısal değişkenler arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Verilerin normal dağılımla uyumlu olduğu durumlarda, iki grup karşılaştırılacaksa Bağımsız Gruplarda t-Testi, üç veya daha fazla grup karşılaştırılacaksa Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Üç veya daha fazla grubun karşılaştırıldığı durumlarda anlamlı bir farklılık bulunmuşsa gruplar arası farklılıklar Tukey Testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılımla uyumlu bulunmadığı durumlarda ise iki grup karşılaştırılacaksa Mann Whitney U

Testi, üç ve daha fazla grup karşılaştırılacaksa Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Üç veya daha fazla grubun karşılaştırıldığı durumlarda anlamlı bir farklılık bulunmuşsa gruplar arası farklılıklar Dunnet Testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Verilerin toplanması ve analiz edilmesiyle çalışmada elde edilen bulguların anlatımına bu bölümde yer verilmiştir.

Annelerin ebeveyn öz yeterliği ölçeği toplamından ortalama $4,64 \pm 0,58$ puan aldıkları görülmüştür. Öz yeterlik ölçeğinin ilgi alt ölçeğinden ortalama $5,04 \pm 0,89$; bakım alt ölçeğinden ortalama $5,34 \pm 0,87$; disiplin alt ölçeğinden ortalama $3,88 \pm 0,99$; katılım alt ölçeğinden ortalama $4,10 \pm 1,03$ ve sağlık alt ölçeğinden ortalama $4,64 \pm 0,58$ puan aldıkları görülmüştür. Annelerin ev ortamı anketinden aldıkları puan ortalaması $33,21 \pm 7,56$ olarak bulunmuştur.

Elde edilen diğer bulgular tablolarıyla birlikte bu bölümde sunulmuştur.

Tablo 4.1. Ev Ortamı Anketi ile Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği toplam puanı arasındaki ilişki.

	Ev Ortamı Anketi		
	Sayı (n)	Pearson korelasyon katsayısı (r)	p
EÖYÖ toplam	110	0,462	0,000*

* $p < 0,05$

Annelerin ebeveyn EÖYÖ toplam puanı ile EOA puanı arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Annelerin EÖYÖ'den aldıkları toplam puanlar arttıkça EOA'dan aldıkları puanlar da artmıştır.

Tablo 4.2. Ev Ortamı Anketi ile Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanları arasındaki ilişki.

Ev Ortamı Anketi			
	Sayı (n)	Spearman korelasyon katsayısı (r)	p
EÖYÖ ilgi alt ölçek	110	0,439	0,000*
EÖYÖ bakım alt ölçek	110	0,303	0,001*
EÖYÖ disiplin alt ölçek	110	0,248	0,009*
EÖYÖ katılım alt ölçek	110	0,319	0,001*
EÖYÖ sağlık alt ölçek	110	0,186	0,052

*p< 0,05

EOA ile EÖYÖ ilgi, bakım, disiplin ve katılım alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. EÖYÖ ilgi alt ölçeği puanı ile EOA puanı arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. EÖYÖ bakım, disiplin ve katılım alt ölçekleri puanlarının her biriyle EOA puanı arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde ilişkiler bulunmaktadır.

Annelerin EÖYÖ sağlık alt ölçeği ile EOA puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 4.3. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği toplam ve ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanları ile annenin yaşı arasındaki ilişki.

	Annenin yaşı		
	Sayı (n)	Spearman korelasyon katsayısı (r)	p
EOA	107	0,144	0,140
EÖYÖ ilgi alt ölçek	107	-0,030	0,759
EÖYÖ bakım alt ölçek	107	-0,046	0,639
EÖYÖ disiplin alt ölçek	107	-0,001	0,990
EÖYÖ katılım alt ölçek	107	0,002	0,983
EÖYÖ sağlık alt ölçek	107	-0,030	0,760
EÖYÖ toplam	107	-0,019	0,846

*p< 0,05

Annenin yaşı ile EOA, EÖYÖ toplam ve ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 4.4. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği puanlarının annenin öğrenim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılması.

	Annenin öğrenim düzeyi	Sayı (n)	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)	F	p
EOA	İlköğretim	39	27,97	7,162	23,754	0,000*
	Ortaöğretim	40	34,40	5,746		
	Lisans	31	38,26	5,994		
	Toplam	110	33,21	7,560		
EÖYÖ disiplin alt ölçek	İlköğretim	39	3,544	1,0249	4,354	0,015*
	Ortaöğretim	40	3,935	0,8270		
	Lisans	31	4,218	1,0417		
	Toplam	110	3,876	0,9917		

*p< 0,05

Annenin öğrenim düzeyine göre EOA ve EÖYÖ disiplin alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğu Tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği puanlarının annenin öğrenim düzeyine göre gruplar arasındaki farklılıkların Tukey testi ile karşılaştırılması.

	Annenin öğrenim düzeyi		p
EOA	İlköğretim	Ortaöğretim	0,000*
		Lisans	0,000*
	Ortaöğretim	Lisans	0,033*
EÖYÖ disiplin alt ölçek	İlköğretim	Ortaöğretim	0,172
		Lisans	0,012*
	Ortaöğretim	Lisans	0,440

*p< 0,05

Annelerin EOA'dan elde ettikleri puanlar arasındaki fark ilköğretim, ortaöğretim ve lisans öğrenim düzeyindeki anneler arasında anlamlıdır. Buna göre lisans mezunu annelerin aldığı EOA puanları ilköğretim ve ortaöğretim mezunu annelerden daha fazladır. EOA'dan ortaöğretim mezunu anneler, ilköğretim mezunu annelere göre daha fazla puan almıştır.

EÖYÖ disiplin alt ölçeğinden alınan puanlarda ise sadece öğrenim düzeyi ilköğretim ve lisans olan anneler arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre lisans mezunu annelerin EÖYÖ disiplin alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar, ilköğretim mezunu annelerden daha fazladır.

Tablo 4.6. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin ve toplam puanlarının annenin öğrenim düzeyine göre Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması.

	Annenin öğrenim düzeyi	Sayı (n)	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Kruskal Wallis H	p
EÖYÖ ilgi alt ölçek	İlköğretim	39	5,0	2,0	6,0	2,104	0,349
	Ortaöğretim	40	5,3	2,7	6,0		
	Lisans	31	5,3	1,0	6,0		
EÖYÖ bakım alt ölçek	İlköğretim	39	5,5	2,3	6,0	0,804	0,669
	Ortaöğretim	40	5,4	2,0	6,0		
	Lisans	31	5,8	1,0	6,0		
EÖYÖ katılım alt ölçek	İlköğretim	39	4,0	1,7	5,0	8,563	0,014*
	Ortaöğretim	40	4,1	1,0	6,0		
	Lisans	31	4,5	1,8	6,0		
EÖYÖ sağlık alt ölçek	İlköğretim	39	5,7	2,3	6,0	4,468	0,107
	Ortaöğretim	40	5,0	2,0	6,0		
	Lisans	31	5,7	2,0	6,0		
EÖYÖ toplam	İlköğretim	39	4,5	3,4	5,6	10,874	0,004*
	Ortaöğretim	40	4,6	3,3	5,7		
	Lisans	31	5,0	3,4	6,0		

*p< 0,05

Annelerin öğrenim düzeyine göre EÖYÖ katılım alt ölçeği ve toplam puanları anlamlı farklılık göstermiştir. Bu farklılığın istatistiksel olarak hangi gruplar arasında olduğu tablo 4.7’de gösterilmiştir.

EÖYÖ ilgi, bakım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarında ise annelerin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.7. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği katılım alt ölçeği ve toplam puanlarının annenin öğrenim düzeyine göre gruplar arasındaki farklılıkların Dunnet testi ile karşılaştırılması.

	Annenin öğrenim düzeyi		Test istatistiği	Standart hata	Standart test istatistiği	p
EÖYÖ katılım alt	İlköğretim	Ortaöğretim	-7,007	7,152	-0,980	0,982
		Lisans	-22,121	7,645	-2,893	0,011*
	Ortaöğretim	Lisans	-15,114	7,605	-1,987	0,141
EÖYÖ toplam	İlköğretim	Ortaöğretim	-10,625	7,172	-1,481	0,415
		Lisans	-25,278	7,668	-3,296	0,003*
	Ortaöğretim	Lisans	-14,653	7,626	-1,921	0,164

*p< 0,05

Annenin öğrenim düzeyine göre EÖYÖ katılım alt ölçeği puanları arasındaki farklılık ilköğretim ve lisans öğrenim düzeyine sahip anneler arasında anlamlıdır. Buna göre öğrenim düzeyi lisans olan anneler, EÖYÖ katılım alt ölçeğinden öğrenim düzeyi ilköğretim olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir.

EÖYÖ toplam puanı da ilköğretim mezunu anneler ile lisans mezunu anneler arasında anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Öğrenim düzeyi lisans olan anneler, EÖYÖ'den öğrenim düzeyi ilköğretim olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir.

Tablo 4.8. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının annenin çalışma durumuna göre t-testi ile karşılaştırılması.

	Anne çalışma durumu	Sayı (n)	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)	t	p
EOA	Çalışmıyor	87	31,75	7,181	-4,066	0,000*
	Çalışıyor	21	38,76	6,715		
EÖYÖ disiplin alt ölçek	Çalışmıyor	87	3,765	0,9431	-1,810	0,073
	Çalışıyor	21	4,190	1,0630		
EÖYÖ toplam	Çalışmıyor	87	4,547	0,5604	-2,930	0,004*
	Çalışıyor	21	4,943	0,5323		

*p< 0,05

Annelerin çalışma durumuna göre EOA'dan elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre EOA'dan daha fazla puan elde ettikleri görülmektedir.

Annelerin çalışma durumuna göre EÖYÖ toplam puanı da anlamlı şekilde farklılık göstermiştir. Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre EÖYÖ'den daha fazla puan elde ettikleri görülmüştür. EÖYÖ disiplin alt ölçeği puanı annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Tablo 4.9. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının annenin çalışma durumuna göre Mann Whitney-U testi ile karşılaştırılması.

	Anne çalışma durumu	Sayı (n)	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
EÖYÖ ilgi alt ölçek	Çalışmıyor	87	5,0	1,0	6,0	911,000	4739,000	-0,020	0,984
	Çalışıyor	21	5,0	3,5	6,0				
EÖYÖ bakım alt ölçek	Çalışmıyor	87	5,5	1,0	6,0	804,500	4632,500	-0,869	0,385
	Çalışıyor	21	5,8	4,3	6,0				
EÖYÖ katılım alt ölçek	Çalışmıyor	87	4,3	1,0	6,0	571,500	4399,500	-2,664	0,008*
	Çalışıyor	21	4,8	2,8	6,0				
EÖYÖ sağlık alt ölçek	Çalışmıyor	87	5,0	2,0	6,0	650,000	4478,000	-2,107	0,035*
	Çalışıyor	21	5,7	4,3	6,0				

*p< 0,05

Annenin çalışma durumuna göre EÖYÖ alt ölçeklerinden aldığı puanlar karşılaştırıldığında katılım ve sağlık alt ölçeklerinde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre EÖYÖ katılım ve sağlık alt ölçeklerinden daha fazla puan elde ettikleri görülmektedir. İlgü ve bakım alt ölçeklerinin puanları annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.10. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliğı Ölçeğı katılım alt ölçeğı ve toplam puanlarının çocuğün cinsiyetine göre t-testi ile karşılaştırılması.

	Çocuk cinsiyet	Sayı (n)	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)	T	p
EOA	Kız	59	32,69	7,541	-0,766	0,445
	Erkek	51	33,80	7,613		
EÖYÖ katılım alt ölçek	Kız	59	4,162	0,9524	0,713	0,477
	Erkek	51	4,022	1,1107		
EÖYÖ toplam	Kız	59	4,665	0,5853	0,475	0,636
	Erkek	51	4,612	0,5830		

*p< 0,05

Çocuğün cinsiyetine göre annelerin EOA'dan aldığı puan, EÖYÖ toplam puanı ve katılım alt ölçeğı puanı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.11. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, disiplin ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun cinsiyetine göre Mann Whitney-U testi ile karşılaştırılması.

	Çocuk cinsiyet	Sayı (n)	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
EÖYÖ ilgi alt ölçek	Kız	59	5,3	1,0	6,0	1502,5	2828,5	-0,012	0,990
	Erkek	51	5,0	3,0	6,0				
EÖYÖ bakım alt ölçek	Kız	59	5,8	1,0	6,0	1445,5	2771,5	-0,364	0,716
	Erkek	51	5,5	3,3	6,0				
EÖYÖ disiplin alt ölçek	Kız	59	3,8	2,4	6,0	1211,5	2537,5	-1,761	0,078
	Erkek	51	3,6	1,6	5,8				
EÖYÖ sağlık alt ölçek	Kız	59	5,0	2,3	6,0	1366,5	3136,5	-0,853	0,394
	Erkek	51	5,7	2,0	6,0				

*p< 0,05

Çocuğun cinsiyetine göre annelerin EÖYÖ ilgi, bakım, disiplin ve sağlık alt ölçeklerinin puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.12. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının çocuğun yaşına göre tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılması.

	Çocuğun yaşı	Sayı (n)	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)	Standart hata	F	p
EOA	36-48ay	31	31,00	7,523	1,351	2,055	0,133
	48-60ay	44	34,50	8,004	1,207		
	60-72ay	34	33,68	6,803	1,167		
EÖYÖ disiplin alt	36-48ay	31	3,792	1,0851	0,1949	0,598	0,552
	48-60ay	44	4,009	1,0792	0,1627		
	60-72ay	34	3,800	0,7816	0,1340		
EÖYÖ toplam	36-48ay	31	4,566	0,6224	0,1118	1,729	0,182
	48-60ay	44	4,770	0,6171	0,0930		
	60-72ay	34	4,554	0,4796	0,0823		

*p < 0,05

Çocuğun yaşına göre annelerin EÖYÖ toplam ve disiplin alt ölçeği puanı anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Annelerin EOA'dan elde ettikleri puanlar da çocuğun yaşına göre farklılık göstermemiştir.

Tablo 4.13. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun yaşına göre Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması.

	Çocuğun yaşı	Sayı (n)	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Kruskal Wallis H	p
EÖYÖ ilgi alt ölçek	36-48ay	31	5,0	1,0	6,0	0,046	0,977
	48-60ay	44	5,1	2,7	6,0		
	60-72ay	34	5,2	3,0	6,0		
EÖYÖ bakım alt ölçek	36-48ay	31	5,8	1,0	6,0	0,323	0,851
	48-60ay	44	5,5	2,0	6,0		
	60-72ay	34	5,5	3,3	6,0		
EÖYÖ katılım alt ölçek	36-48ay	31	4,3	1,8	5,5	9,197	0,010*
	48-60ay	44	4,5	1,7	6,0		
	60-72ay	34	3,9	1,0	5,5		
EÖYÖ sağlık alt ölçek	36-48ay	31	5,3	2,3	6,0	2,295	0,317
	48-60ay	44	5,7	2,0	6,0		
	60-72ay	34	5,0	2,7	6,0		

*p< 0,05

Çocuğun yaşına göre annelerin EÖYÖ katılım alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğu tablo 4.15'te gösterilmiştir.

EÖYÖ ilgi, bakım ve sağlık alt ölçeklerinde ise çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Tablo 4.14. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği katılım alt ölçeği puanlarının çocuğun yaşına göre gruplar arasındaki farklılıkların Dunnet testi ile karşılaştırılması.

Çocuğun yaşı		Test istatistiği	Standart hata	Standart test istatistiği	p
36- 48 ay	48- 60 ay	-14,923	7,385	-2,021	0,130
	60- 72 ay	5,971	7,821	0,763	1,000
48- 60 ay	60- 72 ay	20,894	7,192	2,905	0,011*

*p< 0,05

Çocuğunun yaşı 48-60 ay ile 60-72 ay gruplarında olan annelerin EÖYÖ katılım alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Buna göre çocuğunun yaşı 48-60 ay grubunda yer alan anneler 60-72 ay grubunda yer alan annelere göre EÖYÖ katılım alt ölçeğinden daha fazla puan elde etmiştir.

Tablo 4.15. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin, katılım alt ölçekleri ve toplam puanlarının çocuğun ilk çocuk olma durumuna göre t-testi ile karşılaştırılması.

	İlk çocuk olma durumu	Sayı (n)	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)	t	p
EOA	Evet	39	34,74	6,636	1,589	0,115
	Hayır	71	32,37	7,941		
EÖYÖ disiplin alt ölçek	Evet	39	4,112	1,0515	1,868	0,065
	Hayır	71	3,746	0,9399		
EÖYÖ katılım alt ölçek	Evet	39	4,283	0,9463	1,413	0,161
	Hayır	71	3,995	1,0605		
EÖYÖ toplam	Evet	39	4,818	0,5694	2,427	0,017*
	Hayır	71	4,543	0,5696		

*p< 0,05

Çocuğun ailede ilk çocuk olma durumuna göre annelerin EÖYÖ toplam puanındaki değişiklik istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre ailedeki ilk çocuk olan çocukların annelerinin EÖYÖ toplam puanı daha fazladır.

Çocuğun ailede ilk çocuk olma durumuna göre annelerin EOA'dan aldığı puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. EÖYÖ disiplin ve katılım alt ölçeklerinin puanı da çocuğun ilk çocuk olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.16. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun ilk çocuk olma durumuna göre Mann Whitney-U testi ile karşılaştırılması.

	İlk çocuk olma durumu	Sayı (n)	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
EÖYÖ ilgi alt ölçek	Evet	39	5,3	1,0	6,0	1239,5	3795,5	-0,912	0,362
	Hayır	71	5,0	2,0	6,0				
EÖYÖ bakım alt ölçek	Evet	39	5,8	1,0	6,0	1114,5	3670,5	-1,737	0,082
	Hayır	71	5,5	2,0	6,0				
EÖYÖ sağlık alt ölçek	Evet	39	5,7	2,0	6,0	1001,0	3557,0	-2,471	0,013*
	Hayır	71	5,0	2,0	6,0				

*p < 0,05

EÖYÖ sağlık alt ölçeği puanı çocuğun ailede ilk çocuk olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre ailedeki ilk çocuk olan çocukların annelerinin EÖYÖ sağlık alt ölçeğinden aldığı puanlar daha fazladır. EÖYÖ ilgi ve bakım alt ölçekleri çocuğun ailede ilk çocuk olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Tablo 4.17. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği toplam puanlarının çocuğun okul öncesi eğitim almasına göre t-testi ile karşılaştırılması.

	Okul öncesi eğitim	Sayı (n)	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)	t	p
EOA	Almıyor	67	30,93	7,552	-4,203	0,000*
	Alıyor	40	36,83	6,029		
EÖYÖ toplam	Almıyor	67	4,572	0,5902	-1,578	0,118
	Alıyor	40	4,751	0,5301		

*p<0,05

Çocuğun okul öncesi eğitim almasına göre gruplar karşılaştırıldığında annelerin EOA'dan elde ettikleri puanlar anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Buna göre okul öncesi eğitim alan çocukların anneleri okul öncesi eğitim almayan çocukların annelerine göre EOA'dan daha fazla puan almıştır. Annelerin EÖYÖ'den aldıkları toplam puan çocukların okul öncesi eğitim alıp almamalarına bağlı olarak bir değişiklik göstermemiştir.

Tablo 4.18. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun okul öncesi eğitim almasına göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması.

	Okul öncesi eğitim	Sayı (n)	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Mann Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
EÖYÖ ilgi alt ölçek	Almıyor	67	5,0	1,0	6,0	1158,500	3436,500	-1,176	,240
	Alıyor	40	5,4	3,0	6,0				
EÖYÖ bakım alt ölçek	Almıyor	67	5,5	1,0	6,0	1182,000	3460,000	-1,046	,296
	Alıyor	40	5,8	3,3	6,0				
EÖYÖ disiplin alt ölçek	Almıyor	67	3,6	2,0	6,0	1234,500	3512,500	-,681	,496
	Alıyor	40	3,8	1,6	5,8				
EÖYÖ katılım alt ölçek	Almıyor	67	4,3	1,0	6,0	1144,500	3422,500	-1,264	,206
	Alıyor	40	4,3	2,7	6,0				

*p < 0,05

Tablo 4.18. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının çocuğun okul öncesi eğitim almasına göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması. (Devam)

EÖYÖ sağlık alt ölçek	Almıyor	67	5,3	2,0	6,0	1291,500	2111,500	-,322	,747
	Alıyor	40	5,3	3,3	6,0				

*p< 0,05

Annelerin EÖYÖ ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt ölçeklerinden aldıkları puanlar çocuklarının okul öncesi eğitim alıp almadığına bağlı olarak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Tablo 4.19. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının ailedeki çocuk sayısına göre tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılması.

	Ailedeki çocuk sayısı	Sayı (n)	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)	Standart hata	F	p
EOA	1	19	33,89	6,253	1,435	7,423	0,001*
	2	57	35,28	7,478	0,990		
	3 ve daha fazla	34	29,35	7,040	1,207		
EÖYÖ disiplin alt ölçek	1	19	3,958	1,0946	0,2511	0,171	0,843
	2	57	3,894	1,0073	0,1334		
	3 ve daha fazla	34	3,800	0,9290	0,1593		
EÖYÖ toplam	1	19	4,857	0,5326	0,1222	5,038	0,008*
	2	57	4,713	0,6137	0,0813		
	3 ve daha fazla	34	4,399	0,4787	0,0821		

*p<0,05

Ailedeki çocuk sayısına göre EOA ve EÖYÖ elde edilen toplam puanlar anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğu Tablo 4.20'de gösterilmiştir.

Tablo 4.20. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği toplam puanlarının gruplar arasındaki farklılıklarının ailedeki çocuk sayısına göre Tukey testi ile karşılaştırılması.

	Ailedeki çocuk sayısı		p
EOA	1	2	0,745
		3 ve daha fazla	0,073
	2	3 ve daha fazla	0,001*
EÖYÖ toplam	1	2	0,599
		3 ve daha fazla	0,014*
	2	3 ve daha fazla	0,030*

*p< 0,05

Annelerin EOA'dan elde ettikleri puanlar iki çocuğu olan aileler ile üç ve daha fazla çocuğu olan aileler arasında farklılık göstermiştir. Buna göre iki çocuğu olan annelerin EOA'dan aldıkları puanlar üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazladır.

Annelerin EÖYÖ toplam puanları tek çocuğu olan aileler ile üç ve daha fazla çocuğu olan aileler arasında farklılık göstermiştir. Buna göre tek çocuğu olan annelerin EÖYÖ toplam puanları üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazladır. Annelerin EÖYÖ toplam puanları iki çocuğu olan aileler ile üç ve daha fazla çocuğu olan aileler arasında da farklılık göstermiştir. Buna göre iki çocuğu olan annelerin EÖYÖ toplam puanları üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazladır.

Tablo 4.21. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının ailedeki çocuk sayısına göre Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması.

	Ailedeki çocuk sayısı	Sayı (n)	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Kruskal Wallis H	p
EÖYÖ ilgi alt ölçek	1	19	5,5	3,8	6,0	13,431	0,001*
	2	57	5,3	1,0	6,0		
	3 ve daha fazla	34	4,8	2,0	6,0		
EÖYÖ bakım alt ölçek	1	19	6,0	3,5	6,0	10,603	0,005*
	2	57	5,8	1,0	6,0		
	3 ve daha fazla	34	5,0	2,0	6,0		
EÖYÖ katılım alt ölçek	1	19	4,3	2,0	5,8	6,864	0,032*
	2	57	4,5	1,0	6,0		
	3 ve daha fazla	34	3,9	1,7	5,3		
EÖYÖ sağlık alt ölçek	1	19	6,0	4,3	6,0	6,404	0,041*
	2	57	5,3	2,0	6,0		
	3 ve daha fazla	34	5,0	3,0	6,0		

*p< 0,05

Ailedeki çocuk sayısına göre annelerin EÖYÖ ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinden elde ettikleri puanlar istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğu tablo 4.22’de gösterilmiştir.

Tablo 4.22. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının ailedeki çocuk sayısına göre gruplar arasındaki farklılıkların Dunnet testi ile karşılaştırılması.

	Ailedeki çocuk sayısı		Test istatistiği	Standart hata	Standart test istatistiği	p
	1	2				
EÖYÖ ilgi alt ölçek	1	2	0,263	8,397	0,031	1,000
		3 ve daha fazla	24,164	9,079	2,662	0,023*
	2	3 ve daha fazla	23,901	6,869	3,480	0,002*
EÖYÖ bakım alt ölçek	1	2	14,474	8,207	1,764	0,233
		3 ve daha fazla	28,351	8,874	3,195	0,004*
	2	3 ve daha fazla	13,878	6,713	2,067	0,116
EÖYÖ katılım alt ölçek	1	2	-5,974	8,419	-0,710	1,000
		3 ve daha fazla	12,058	9,103	1,325	0,556
	2	3 ve daha fazla	18,032	6,887	2,618	0,027*
EÖYÖ sağlık alt ölçek	1	2	13,079	8,196	1,596	0,332
		3 ve daha fazla	22,346	8,862	2,522	0,035*
	2	3 ve daha fazla	9,267	6,704	1,382	0,501

*p< 0,05

Annelerin EÖYÖ ilgi alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar tek çocuğu olan aileler ile üç ve daha fazla çocuğu olan aileler arasında farklılaşmaktadır. Buna göre EÖYÖ ilgi alt ölçeğinden tek çocuğu olan anneler, üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir. Annelerin EÖYÖ ilgi alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar iki çocuğu olan aileler ile üç ve daha fazla çocuğu olan aileler arasında da farklılaşmaktadır. Buna göre EÖYÖ ilgi alt ölçeğinden iki çocuğu olan anneler, üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir.

Annelerin EÖYÖ bakım alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar tek çocuğu olan aileler ile üç ve daha fazla çocuğu olan aileler arasında farklılaşmaktadır. Buna göre EÖYÖ bakım alt ölçeğinden tek çocuğu olan anneler, üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir.

Annelerin EÖYÖ katılım alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar iki çocuğu olan aileler ile üç ve daha fazla çocuğu olan aileler arasında da farklılaşmaktadır. Buna göre EÖYÖ katılım alt ölçeğinden iki çocuğu olan anneler, üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir.

Annelerin EÖYÖ sağlık alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar tek çocuğu olan aileler ile üç ve daha fazla çocuğu olan aileler arasında farklılaşmaktadır. Buna göre EÖYÖ sağlık alt ölçeğinden tek çocuğu olan anneler, üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir.

Tablo 4.23. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının ailenin gelir düzeyine göre tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılması.

	Ailenin gelir düzeyi	Sayı (n)	Ortalama (\bar{x})	Standart sapma (σ)	F	p
EÖYÖ disiplin alt ölçek	1600 tl ve daha az	16	3,900	1,1730	3,030	0,033*
	1601 tl- 3000 tl	47	3,604	0,8713		
	3001 tl- 5000 tl	28	4,014	0,9660		
	5001 tl ve daha fazla	15	4,427	1,0471		
EÖYÖ toplam	1600 tl ve daha az	16	4,479	0,5848	5,459	0,002*
	1601 tl- 3000 tl	47	4,481	0,5456		
	3001 tl- 5000 tl	28	4,730	0,5212		
	5001 tl ve daha fazla	15	5,100	0,5937		

*p< 0,05

Ailenin gelir düzeyine göre annelerin EÖYÖ disiplin alt ölçeği ve toplam puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğu Tablo 4.24’de gösterilmiştir.

Tablo 4.24. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği disiplin alt ölçeği ve toplam puanlarının gruplar arasındaki farklılıklarının ailenin gelir düzeyine göre Tukey testi ile karşılaştırılması.

	Ailenin gelir düzeyi		p
EÖYÖ disiplin alt ölçek	1600 tl ve daha az	1601 tl- 3000 tl	0,719
		3001 tl- 5000 tl	0,982
		5001 tl ve daha fazla	0,435
	1601 tl- 3000 tl	3001 tl- 5000 tl	0,294
		5001 tl ve daha fazla	0,026*
	3001 tl- 5000 tl	5001 tl ve daha fazla	0,548
EÖYÖ toplam	1600 tl ve daha az	1601 tl- 3000 tl	1,000
		3001 tl- 5000 tl	0,472
		5001 tl ve daha fazla	0,012*
	1601 tl- 3000 tl	3001 tl- 5000 tl	0,242
		5001 tl ve daha fazla	0,002*
	3001 tl- 5000 tl	5001 tl ve daha fazla	0,161

* $p < 0,05$

EÖYÖ disiplin alt ölçeğinden elde edilen puanlar gelir düzeyi ‘‘1601 tl- 3000 tl’’ olan ve ‘‘5001 tl ve daha fazla’’ olan gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Ailesinin aylık gelir düzeyi ‘‘5001 tl ve daha fazla’’ olan anneler, EÖYÖ disiplin alt ölçeğinden gelir düzeyi ‘‘1601 tl- 3000 tl’’ olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir.

EÖYÖ’den elde edilen toplam puanlar gelir düzeyi ‘‘1600 tl ve daha az’’ olan grup ile ‘‘5001 tl ve daha fazla’’ olan grup arasında anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre aile gelir düzeyi ‘‘5001 tl ve daha fazla’’ olan gruptaki annelerin EÖYÖ toplam puanı ‘‘1600 tl ve daha az’’ olan gruptaki annelere göre daha fazladır.

EÖYÖ toplam puanında gelir düzeyi ‘‘1601 tl- 3000 tl’’ olan grup ile ‘‘5001 tl ve daha fazla’’ olan grup arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Ailenin aylık

gelir düzeyi ‘‘5001 tl ve daha fazla’’ olan anneler, EÖYÖ’den gelir düzeyi ‘‘1601 tl-3000 tl’’ olan annelere göre daha fazla puan elde etmiştir.

Tablo 4.25. Ev Ortamı Anketi ve Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının ailenin gelir düzeyine göre Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması.

	Ailenin gelir düzeyi	Sayı (n)	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Kruskal Wallis H	p
EOA	1600 tl ve daha az	16	30	12	41	17,539	0,001*
	1601 tl- 3000 tl	47	32	22	45		
	3001 tl- 5000 tl	28	35	15	45		
	5001 tl ve daha fazla	15	42	18	48		
EÖYÖ ilgi alt ölçek	1600 tl ve daha az	16	5,1	3,5	6,0	1,003	0,801
	1601 tl- 3000 tl	47	5,3	1,0	6,0		
	3001 tl- 5000 tl	28	5,0	3,0	6,0		
	5001 tl ve daha fazla	15	5,3	3,8	6,0		
EÖYÖ bakım alt ölçek	1600 tl ve daha az	16	5,0	3,3	6,0	4,149	0,246
	1601 tl- 3000 tl	47	5,5	1,0	6,0		
	3001 tl- 5000 tl	28	5,8	4,3	6,0		
	5001 tl ve daha fazla	15	5,5	4,3	6,0		
EÖYÖ katılım alt ölçek	1600 tl ve daha az	16	3,9	2,3	5,5	18,283	0,000*
	1601 tl- 3000 tl	47	4,0	1,0	6,0		
	3001 tl- 5000 tl	28	4,3	2,0	5,5		
	5001 tl ve daha fazla	15	5,0	4,3	6,0		
EÖYÖ sağlık alt ölçek	1600 tl ve daha az	16	5,0	2,0	6,0	9,148	0,027*
	1601 tl- 3000 tl	47	5,0	2,0	6,0		
	3001 tl- 5000 tl	28	5,7	3,7	6,0		
	5001 tl ve daha fazla	15	6,0	2,3	6,0		

*p < 0,05

Ailenin gelir düzeyine göre EOA, EÖYÖ katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanları anlamlı şekilde farklılık göstermiştir. Bu farklılığın istatistiksel olarak hangi gruplar arasında olduğu tablo 4.26’da gösterilmiştir.

Tablo 4.26. Ev Ortamı Anketi, Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği katılım ve sağlık alt ölçeklerinin puanlarının ailenin gelir düzeyine göre gruplar arasındaki farklılıkların Dunnet testi ile karşılaştırılması.

Ailenin gelir düzeyi		Test istatistiği	Standart hata	Standart test istatistiği	p	
EOA	1600 tl ve daha az	1601 tl- 3000 tl	-8,076	8,887	-0,909	1,000
		3001 tl- 5000 tl	-24,049	9,622	-2,499	0,075
		5001 tl ve daha fazla	-38,673	11,035	-3,505	0,003*
	1601 tl- 3000 tl	3001 tl- 5000 tl	-15,973	7,330	-2,179	0,176
		5001 tl ve daha fazla	-30,596	9,105	-3,360	0,005*
	3001 tl- 5000 tl	5001 tl ve daha fazla	-14,624	9,824	-1,489	0,820
EÖYÖ katılım alt ölçek	1600 tl ve daha az	1601 tl- 3000 tl	1,845	8,866	0,208	1,000
		3001 tl- 5000 tl	-3,522	9,599	-0,367	1,000
		5001 tl ve daha fazla	-36,085	11,008	-3,278	0,006*
	1601 tl- 3000 tl	3001 tl- 5000 tl	-5,367	7,312	-0,734	1,000
		5001 tl ve daha fazla	-37,930	9,083	-4,176	0,000*
	3001 tl- 5000 tl	5001 tl ve daha fazla	-32,563	9,801	-3,323	0,005*
EÖYÖ sağlık alt ölçek	1600 tl ve daha az	1601 tl- 3000 tl	-9,033	8,634	-1,046	1,000
		3001 tl- 5000 tl	-15,790	9,348	-1,689	0,547
		5001 tl ve daha fazla	-30,335	10,720	-2,830	0,028*
	1601 tl- 3000 tl	3001 tl- 5000 tl	-6,758	7,121	-0,949	1,000
		5001 tl ve daha fazla	-21,303	8,846	-2,408	0,096
	3001 tl- 5000 tl	5001 tl ve daha fazla	-14,545	9,544	-1,524	0,765

*p < 0,05

EOA'dan elde edilen puanlar aile gelir düzeyi ''1600 tl ve daha az'' ve ''3001 tl- 5000 tl'' olan gruplar ile ''5001 tl ve daha fazla'' olan grup arasında anlamlı olarak farklılık göstermiştir. Aylık aile gelir düzeyi ''5001 tl ve daha fazla'' olan annelerin EOA'dan elde ettikleri puanlar ''1600 tl ve daha az'' ve ''3001 tl- 5000 tl'' olan annelere göre daha fazladır.

Annelerin EÖYÖ katılım alt ölçeğinden elde ettikleri puanlarda ise aile gelir düzeyi ''5001 tl ve daha fazla'' olan grup diğer gruplardan anlamlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre aile gelir düzeyi ''5001 tl ve daha fazla'' olan annelerin diğer gruplardaki annelere göre EÖYÖ katılım alt ölçeği puanları daha fazladır.

EÖYÖ sağlık alt ölçeğinden elde edilen puanlarda aile gelir düzeyi ''1600 tl ve daha az'' olan grup ile ''5001 tl ve daha fazla'' olan grup arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre aile gelir düzeyi ''5001 tl ve daha fazla'' olan anneler EÖYÖ sağlık alt ölçeğinde gelir düzeyi ''1600 tl ve daha az'' olan annelere göre daha fazla puan almıştır.

5. TARTIŞMA

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, konuyla ilgili daha önce yapılmış araştırma bulgularıyla birlikte bu bölümde tartışılmıştır.

Araştırmanın temel amacı ebeveynlerin öz yeterlik algısı ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasındaki ilişkiyi değerlendirmektir. Bu araştırma sonucunda annelerin genel ebeveyn öz yeterliği ve ilgi, bakım, katılım, disiplin alt boyutlarında yeterlik algıları ile çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığının ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, ebeveyn öz yeterliği algısı daha güçlü olan anneler çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sağlamaktadır. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Bojczyk ve ark. (11)'nin okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin öz yeterlik inançları, çocuklarına sağladıkları evde öğrenme ortamı ve çocuklarının okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışmada, güçlü öz yeterlik algısına sahip annelerin, çocuklarına daha olumlu bir ev ortamı sağladıkları gösterilmiştir. Annelerin öz yeterliklerinin güçlü olduğu ölçüde çocuklarına rehberlik edebileceği vurgulanmıştır. Ebeveynlerin evde öğrenme etkinliklerine katılımları, çocuk ve ailenin özelliklerinden etkilenmektedir. Bu etkiye ebeveyn öz yeterliğinin aracılık ettiği bulunmuştur. Ayrıca ebeveyn öz yeterliğinin, çocukla evde öğrenme etkinliklerine daha sık katılım ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (13). Anne ve babaların çocuklarıyla evde oyun ve öğrenme etkinliklerine katılımını etkileyen psikososyal etkenleri inceleyen bir çalışmada da ebeveyn öz yeterlik algısının etkisinden bahsedilmektedir. Algılanan güçlü ebeveyn öz yeterlik algısının, anne babaların çocuklarıyla oyun ve öğrenme etkinliklerine katılımı ile ilişkili olduğu bulunmuştur (12). Bir başka çalışmada ebeveynin depresif duygu durumu ve etnik köken gibi değişkenler kontrol edildiğinde de ebeveyn öz yeterliğinin ev ortamı üzerinde belirleyici olduğu bulunmuştur. Güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip ebeveynlerin çocuklarına daha zenginleştirici bir ev ortamı sundukları belirtilmiştir (14). Ebeveynlerin genel öz yeterlik inancı ve psikososyal açıdan iyi olma hali doğrudan ve dolaylı olarak çocuklarıyla kurdukları etkileşimi ve sonucunda çocukların gelişimini iyileştirmektedir (15). Öz yeterlik algısı güçlü olan ebeveynler, çocuğunun gelişimi ve davranışlarını etkileyebileceğine inanmaktadır. Çocuğunun gelişimini iyileştirebileceğini düşünen ebeveynler bu

konuda çaba sarf ederek çocuklarına gelişimi destekleyici bir ev ortamı sağlayabilmektedir. Ebeveyn öz yeterliği ile ev ortamı arasında ilişki olduğu bulgusu literatürdeki çalışmalar ve bu çalışmayla güçlenmiştir.

Annenin ebeveyn öz yeterliği algısı ve çocuğuna sağladığı ev ortamının uyarıcılığı ile annenin yaşının ilişkisi incelenmiştir. Ebeveyn öz yeterliği algısı annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu bulgu, literatürdeki çalışmalarla da desteklenmektedir (27, 28, 41, 60). Annenin yaşı ile ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkiye yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmada ebeveynliğin ilgi alt boyutunda yaşı 26- 30 aralığındaki anneler, yaşı 36 ve daha fazla olan annelere göre kendilerini daha yeterli hissederken; ebeveynliğin doyum alt boyutunda yaşı 36 ve daha fazla olan anneler, yaşı 31- 35 aralığındaki annelere göre kendilerini daha yeterli hissetmektedir (29). Özdemir (29) tarafından yapılan çalışmada gruplar arasındaki farklılıklar daha genç yaşta olan annelerin ebeveynlik konusunda daha fazla araştırdıkları, bunun sonucunda kendilerini daha ilgili hissettikleri şeklinde yorumlanabilir. Doyum alt boyutunda ise genç annelerin ebeveynlikte daha az tecrübe sahibi olmaları daha yetersiz hissetmelerine sebep olmuş olabilir. Başka bir çalışmada da annelerin yaşı ile ebeveyn öz yeterliği algıları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (24). Yapılan bu çalışmada annelerin yaşı ile ebeveyn öz yeterliği algıları arasında bir ilişki olmamasının örneklem büyüklüğü ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Annenin yaşının, çocuğa sağlanan ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkili olmadığı bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada annelerin yaşı ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasında bir ilişki olmaması örneklem büyüklüğünden kaynaklanmış olabilir. Literatürde ev ortamı ile anne yaşının ilişkisinin değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ebeveyn öz yeterlik algısı ile annenin öğrenim düzeyinin ilişkili olduğu bulunmuştur. Annenin öğrenim düzeyi, genel ebeveyn öz yeterliği algısı ve katılım, disiplin alt boyutlarında algıları ile ilişkili bulunmuştur. Buna göre lisans mezunu anneler, ilköğretim mezunu annelere göre daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algısına sahiptir. Bu durum ebeveyn öz yeterliğinin katılım ve disiplin alt boyutları için de geçerlidir. Öğrenim düzeyi yüksek olan anneler ebeveynlik görevlerinde, özellikle

çocuklarının oyun ve etkinliklerine katılımında ve çocuklarına uygun kuralları koymada, kendilerini daha yeterli algılamaktadırlar. Bu bulguyu destekleyen bazı çalışmalar bulunmaktadır. Peacock- Chambers ve ark. (14)'nin yaptığı çalışmada, öğrenim düzeyi lise ve daha düşük derecede olan ebeveynlerin, öğrenim düzeyi liseden daha yüksek derecede olanlara göre daha zayıf bir ebeveyn öz yeterlik algısına sahip olduğu bulunmuştur. Öğrenim düzeyinin yıl olarak değerlendirildiği bir çalışmada öğrenim düzeyi fazla olan annelerin ebeveyn öz yeterliği algılarının daha güçlü olduğu belirtilmiştir. Annelerin çocuklarının gelişimleri ve davranışlarına dair bilgilerinin artmasıyla kendilerini ebeveynlik konusunda daha yeterli algıladıkları düşünülmektedir (33). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerle yapılan bir çalışmada öğrenim düzeyi lise ve üniversite olan ebeveynlerin öğrenim düzeyi ilköğretim olanlara göre daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algısına sahip oldukları görülmüştür (32). Doğum sonrası dönemde annelerin ebeveyn öz yeterlik algısının değerlendirildiği çalışmada da benzer şekilde öğrenim düzeyi liseden daha yüksek derecede olan annelerin, öğrenim düzeyi lise ve daha düşük derecede olanlara göre ebeveyn öz yeterlik algısının daha güçlü olduğu bulunmuştur (41). Kotil (28)'in yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Annelerin genel ebeveyn öz yeterliği ve katılım, disiplin ve sağlık alt boyutlarında algılarının, öğrenim düzeyi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre üniversite mezunu anneler ilköğretim mezunu annelere göre daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algısına sahiptir. Öğrenim düzeyi arttıkça ebeveyn öz yeterliği algısının daha güçlü olduğu görülmektedir. Bandura (25)'ya göre ebeveyn öz yeterliğinin kaynaklarından biri de insanlara sosyal modeller tarafından sağlanan dolaylı deneyimlerdir. Öğrenim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin daha geniş bir sosyal ağ içerisinde yer aldığı düşünülmektedir. Bunun sonucunda da dolaylı deneyimler yoluyla ebeveyn öz yeterliği algılarının daha güçlü olması beklenmektedir. Bir başka çalışmada da bu bulguların aksine ilköğretim mezunu annelerin, lise mezunu annelere göre ebeveynlik algılarının daha güçlü olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar bu sonucu, ilköğretim mezunu annelerin genellikle ev dışı bir işte çalışmadığı için ebeveynlikle ilgili kendilerini daha sorumlu hissettiği şeklinde yorumlamıştır (60). Literatürde incelenen çalışmaların bazılarında da öğrenim düzeyi ile öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı gösterilmiştir (27, 29-31).

Annelerin öğrenim düzeyi ile çocuklarına sağladığı ev ortamının uyarıcılığı arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre lisans mezunu annelerin lise mezunu annelere göre; lise mezunu annelerin de ilköğretim mezunu annelere göre çocuklarına daha destekleyici bir ev ortamı sağladıkları görülmüştür. Annelerin öğrenim düzeyiyle birlikte çocuklarının gelişimi hakkında bilgi düzeylerinin arttığı, gelişimlerini destekleyici etkinlik ve materyallere kolay ulaşabildiği düşünülmektedir. Bu sonuca paralel olarak, Davis- Kean (51)'in yaptığı çalışmada da ebeveynin öğrenim düzeyinin evdeki çocuk kitabı sayısı, çocuğa kitap okuma, çocukla spor etkinliklerine katılım ve ebeveyn- çocuk etkileşimi ile pozitif yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde bir çalışmada daha yüksek anne öğrenim düzeyi, yüksek kaliteli ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkili bulunmuştur (61). Ancak diğer bir çalışmada da ebeveynlerin öğrenim düzeyinin çocuklara sağlanan ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkili olmadığı bulunmuştur (9). İltus (10)'a göre ebeveyn çocuk etkileşiminde doğallık, içerikten daha önemli olduğu için okuma yazma bilmeyen ebeveynler bile çocuklarıyla gelişimi destekleyici etkinliklere katılabilirler. Annelerin öğrenim düzeyi ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasındaki ilişki, literatürdeki çalışmalarda tutarsızlık göstermektedir. Bu çalışmalarda farklı sonuçların elde edilmesinin sebebi, çalışmaların sosyoekonomik düzeyleri farklı toplumlardaki ebeveynlerle yapılmış olması olabilir.

Annelerin evin dışında bir işte çalışıyor olması ile ebeveyn öz yeterlik algıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan bu çalışmada çalışan annelerin çalışmayan annelere göre daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algısına sahip olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda katılım ve sağlık alt boyutlarında da çalışan annelerin daha güçlü öz yeterlik algısına sahip oldukları görülmüştür. Çalışan annelerin çocuklarıyla daha az vakit geçirebildikleri düşünüldüğünde, bu vakti de etkili geçirebilmek için daha fazla çaba sarf edecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle ebeveyn öz yeterliğinin katılım alt boyutunda kendilerini geliştireceklerdir. Çocuklarının oyun ve etkinliklerine etkili bir şekilde katılabilmek için çocuklarının gelişim düzeyleri hakkında bilgi sahibi oldukça ebeveynliğe dair öz yeterlik algıları güçlenmektedir (5). Ebeveyn öz yeterliği algısının gelişiminde sosyal ikna, yani ebeveynlerin çevresindeki insanlar tarafından neler yapabileceğine dair sözel olarak ikna edilmesi, oldukça önem taşımaktadır (25). Çalışan annelerin sosyal çevrelerinin çalışmayan annelere göre daha genişlemiş

olduğu düşünüldüğünde ebeveyn öz yeterliği algılarının sosyal ikna aracılığıyla güçleneceği düşünülmektedir. Bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Jackson ve Scheines (35), tek ebeveynli ailelerde annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı ile çalışma durumlarının ilişkili olduğunu bulmuştur. Annelerin çalışıyor olması daha güçlü ebeveyn öz yeterlik algısına sahip olmalarıyla, aynı zamanda daha düşük depresif bulgular gösteriyor olmalarıyla ilişkili bulunmuştur. Yani çalışan anneler, psikolojik olarak daha olumlu hissettiği için daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algılarına sahiptir. Aynı şekilde Dursun ve Bıçakçı (36)'da çalışan annelerin daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algılarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ancak okul öncesi dönemdeki çocukların anneleriyle yapılan bir çalışmada ebeveyn öz yeterliğinin ilgi alt boyutunda çalışmayan annelerin ebeveyn öz yeterlik algılarının çalışan annelere göre daha güçlü olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, çalışmayan annelerin çocuklarıyla ilgilenme konusunda daha fazla zaman ayırabilmeleri ile açıklanmıştır (28). Başka bir çalışmada da okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çalışma durumu ile ebeveyn öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur (27). Aynı şekilde bebeklik döneminde çocuğu olan annelerle yapılan bir çalışmada da annenin çalışma durumuna göre ebeveyn öz yeterliği algısı anlamlı farklılık göstermemiştir (41).

Annenin çalışma durumu ile çocuğuna sağladığı ev ortamının uyarıcılığı birbiriyle ilişkili bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada çalışan annelerin çalışmayan annelere göre çocuklarına gelişimsel olarak daha zengin bir ev ortamı sağladıkları bulunmuştur. Çalışan annelerin sosyal çevreleri bağlantısıyla kaynaklara ulaşması kolaylaşmaktadır. Çocuklarıyla geçirdikleri sınırlı zamanı da verimli geçirebilmek için çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sunmaları doğaldır. Ancak bu sonucun aksine diğer bir çalışmada, tam zamanlı çalışan anne babaların, yarı zamanlı çalışanlara ya da çalışmayanlara göre çocuklarıyla oyun ve evdeki öğrenme etkinliklerine daha az katıldıkları belirtilmiştir (12). Ev ortamı uyarıcılığı değerlendirilirken, çocukla geçirilen zaman ve yapılan etkinliklerin sıklığı önem taşımaktadır. Ancak asıl önemli olan bu etkinlikler sırasında ebeveyn çocuk etkileşiminin kalitesidir. Bu nedenle çalışan anneler de çocuklarıyla etkili zaman geçirerek çocuklarına uyarıcı bir ev ortamı sunabilmektedir. Annenin çalışma durumu ile ev ortamının uyarıcılığı arasında fark olmadığı belirtilen bir çalışma da bulunmaktadır (35).

Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ve çocuğuna sağladığı ev ortamının uyarıcılığının çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuğun cinsiyetinin ilişkili olmadığı bulgusu literatürdeki birçok çalışma ile uyumludur (24, 27-31, 36). İran’da yapılan bir çalışmada doğum sonrası dönemde annelerin ebeveyn öz yeterliği algıları incelenmiş, kız bebeği olan annelerin erkek bebeği olanlara göre daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algısına sahip olduğu bulunmuştur (41). Bu sonuca etki eden başka değişkenlerin varlığı söz konusu olabilir. Tek başına çocuğun cinsiyetinin annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile ilişkili olmayacağı düşünülmektedir. Yapılan bu çalışma ve incelenen diğer çalışmalarda da elde edilen sonuç beklenen şekildedir.

Çocuğa sağlanan ev ortamı uyarıcılığının da cinsiyet değişkeniyle ilişkili olmadığı gösterilmiştir. Obradović ve ark. (61) tarafından yapılan çalışmada da çocuğun cinsiyeti ile çocuğa ebeveynleri tarafından sağlanan ev ortamının uyarıcılığı arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Çocuğunun cinsiyetinin ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkili olmaması, çocuklara cinsiyetler arasında eşit fırsatların tanınması açısından beklenen ve önemli bir sonuçtur.

Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerden biri de çocuğun yaşıdır. Yapılan bu çalışmada çocuğun yaşının ebeveyn öz yeterliğinin katılım alt boyutu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre çocuğu 48- 60 ay yaş aralığında olan anneler, çocuğu 60- 72 ay yaş aralığında olan annelere göre çocuklarıyla oyun ve etkinliklere katılımında kendilerini daha yeterli algılamaktadırlar. Bu çalışmada dahil edilen 60- 72 ay yaş aralığındaki çocukların %73,5’i, 48- 60 ay yaş aralığında olan çocukların %25’i okul öncesi eğitim kurumuna devam etmektedir. Çocuklardan 48- 60 ay yaş aralığında olanların çoğu okul öncesi eğitim kurumuna devam etmediği için anneleri çocuklarının oyun ve etkinliklerine katılım konusunda kendilerini geliştirmiş olabilir. Çocuğun yaşı ile annelerin ebeveyn öz yeterlik algısının ilişkili olduğu gösterilen çalışmalar bulunmaktadır. Weaver ve ark. (38)’nin yaptığı boylamsal bir çalışmada annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı çocukları iki, üç ve dört yaşlarındayken değerlendirilmiş ve çocuklarının yaşı arttıkça ebeveyn öz yeterliği algılarının güçlendiği belirtilmiştir. Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısının, çocuklarıyla ilgili tecrübelerine paralel olarak arttığı görüşü savunulmuştur. Başka bir çalışmada ebeveyn öz yeterliğinin öğretme alt boyutunda

çocuğunun yaşı daha büyük olan annelerin kendilerini daha yeterli algıladıkları bulunmuştur (36). Coleman ve Karraker (33)'in yaptığı çalışmaya göre çocuğun yaşının annenin ebeveyn öz yeterliği algısı ile ilişkili olmadığı ancak genel öz yeterlik algısı ile pozitif yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur. Literatürde incelenen bazı çalışmalarda da böyle bir ilişkiden söz edilmemektedir (24, 41).

Yapılan bu çalışmada çocuğun yaşının çocuğa sağlanan ev ortamının uyarıcılığı ile ilişkili olmadığı bulunmuştur. Her yaş grubunda annelerin çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarına uygun ev ortamını sağlamada benzer şekilde davrandıkları söylenebilir. Literatürde bu bulguyu destekleyen ya da desteklemeyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuğun annenin ilk çocuğu olması arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Annelerin genel ebeveyn öz yeterliği algısı ve sağlık alt boyutundaki öz yeterlik algısı, çocuğun annenin ilk çocuğu olması ile ilişkidir. Buna göre annelerin ilk çocuklarına karşı genel ebeveyn öz yeterliği ve sağlık alt boyutu algısı daha güçlüdür. Bandura (25)'ya göre ebeveyn öz yeterliği algısı elde edilen deneyimler yoluyla güçlenmektedir. Bu yaklaşıma göre elde edilen bu bulgunun tersinin olması beklenmektedir. Ancak anneler ilk çocuklarında ebeveynliğe karşı daha meraklı ve ilgili olabilirler. Bunun sonucunda daha çok araştırarak ebeveyn öz yeterliği algılarını güçlendirebilirler. Daha sonraki çocuklarında, sorumlulukları arttıkça ebeveynliğe ait görevlerde kendilerini yetersiz olarak algılayabilirler. Literatürde annenin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuğun annenin ilk çocuğu olması arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çocuğun ailede ilk çocuk olması ile çocuğa sağlanan ev ortamının uyarıcılığı arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Literatürde bu bulguyu destekleyen ya da desteklemeyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu çalışmada ilişki bulunmamasının sebebinin çalışmanın örneklem büyüklüğü ile ilgili olabileceği düşünülmüştür.

Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam ediyor olması arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Ebeveyn öz yeterliği algısı ile ilgili yapılan çalışmalarda çocuğun okul öncesi eğitim alması ile ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam ediyor olması ile çocuğa sağlanan ev ortamı uyarıcılığı arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Okul öncesi eğitim alan çocuklara ebeveynleri tarafından daha uyarıcı bir ev ortamı sağlanmaktadır. Bu durum, okul öncesi eğitim alan çocukların ailelerinin çocuklarının gelişimiyle ilgili daha fazla bilgi sahibi olarak evde de gelişimlerini desteklemeye devam ettiği şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden anneler, çocuğunun yaşında çocuğu olan diğer annelerle paylaşımda bulunarak da çocuğunun gelişimini desteklemeye yönelik kaynaklara daha kolay ulaşabilmektedir. Bu ilişkiye etki eden farklı değişkenler de olabilir. Ancak bu çalışmada bu değişkenler araştırılmamıştır.

Yapılan bu çalışmada ailedeki çocuk sayısı ile annelerin genel ebeveyn öz yeterlik algılarının ilişkili olduğu bulunmuştur. Aynı şekilde ailedeki çocuk sayısı ile annelerin ebeveyn öz yeterliği ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt boyutlarındaki algıları da ilişkilidir. Ebeveyn öz yeterliği ilgi alt boyutunda, tek çocuğu olan ailelerde annelerin algısı üç ve daha fazla çocuğu olan ailelerdeki anneler göre daha güçlüdür. Aynı şekilde ilgi ve katılım alt boyutunda, iki çocuğu olan anneler, üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre kendilerini daha yeterli olarak algılamaktadır. Ebeveyn öz yeterliği bakım ve sağlık alt boyutunda da tek çocuğu olan anneler, üç ve daha fazla çocuğu olanlara göre kendilerini daha yeterli hissetmektedirler. Bandura öz yeterlik inançlarının temel olarak performans deneyimlerinden kaynaklandığını belirtmektedir (21, 22, 25). Yapılan bu çalışmada ebeveyn öz yeterliğinin ailedeki çocuk sayısı ile ilişkisi bu yaklaşımla örtüşmemektedir. Annelerin ebeveynlik deneyimi arttıkça ebeveynliğe yönelik yeterlik algılarının da güçlenmesi beklenmektedir. Leahy-Warren ve ark. (49)'nın yaptığı derleme çalışmasında da ailedeki çocuk sayısı ile annelerin ebeveyn öz yeterliği algıları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Annelerin ebeveynliğe yönelik algılarının incelendiği bir çalışmada çocuk sayısı ile ebeveynliğe yönelik ilgi alt boyutu arasında ilişki olduğu belirtilmiştir. Buna göre üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin bir ve iki çocuğu olan annelere göre daha güçlü olduğu bulunmuştur. Daha fazla çocuk sahibi olan annelerin ebeveynlikle ilgili kendilerine daha fazla güvenmeleri öz yeterlik algılarını güçlendirmektedir (60). Literatürde çocuk sayısı ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirten çalışmalar da vardır (28, 29, 36). Coleman ve

Karraker (33)'in yaptığı çalışmaya göre daha fazla çocuk sahibi olan anneler, daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algılarına sahip değillerdir. Ancak kendi çocukları dışındaki çocukların bakımı konusunda deneyim sahibi olan annelerin ebeveyn öz yeterlik algısı daha güçlüdür. Ancak bir başka çalışmada da kendi çocuğundan önceki bebek bakım deneyiminin annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile ilişkili olmadığı da belirtilmektedir (41). Ailedeki çocuk sayısı ile annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda farklı sonuçların elde edilmesinin annelerin sosyal destek ve ekonomik düzeylerinin farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çok çocuklu ailelerde anneler yeterli desteğe sahip değilse ebeveyn öz yeterliği algıları bu durumdan olumsuz şekilde etkilenebilir. Yapılan bu çalışmada ailedeki çocuk sayısı ile annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki negatif ilişkinin sebebi, annelerin çocuklarına karşı artan sorumluluklarıyla baş etmede zorlanmaları olabilmektedir.

Ailedeki çocuk sayısı ile evde çocuğa sağlanan ev ortamının uyarıcılığı arasında da bir ilişki olduğu bulunmuştur. İki çocuğu olan annelerin, üç ve daha fazla çocuğu olan annelere göre çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sağladıkları görülmüştür. Bu durumun çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarına ayırdıkları zamanın ve sağladıkları olanakların bölünmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Obradovic ve ark. (61)'nin yaptığı çalışmada ailede daha az sayıda çocuğun olması daha yüksek kaliteli ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkilendirilmiştir.

Ailenin aylık gelir düzeyinin annelerin genel ebeveyn öz yeterliği algısı ile ve katılım, disiplin, sağlık alt boyutlarında algısı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre ailesinin aylık geliri 5001 tl ve daha fazla olan anneler, 1601 tl- 3000 tl aralığında olan annelere göre kendilerini ebeveynliğe dair becerilerde daha yeterli görmektedir. Ebeveyn öz yeterliğinin katılım alt boyutu incelendiğinde ailesinin aylık geliri 5001 tl ve daha fazla olan anneler; 1600 tl ve daha az olan, 1601 tl- 3000 tl aralığında olan ve 3001 tl- 5000 tl aralığında olan annelere göre kendilerini daha yeterli hissetmektedir. Disiplin alt boyutu söz konusu olduğunda ailesinin aylık gelir düzeyi 5001 tl ve daha fazla olan annelerin, 1601 tl- 3000 tl aralığında olanlara göre kendilerini daha yeterli olarak algıladıkları görülmektedir. Sağlık alt boyutu ele alındığında ise ailesinin aylık gelir düzeyi ise 5001 tl ve daha fazla olan annelerin, 1600 tl ve daha az olanlara göre öz yeterlik algıları daha güçlüdür. Gelir düzeyi yüksek olan anneler daha güçlü

ebeveyn öz yeterlik algısına sahiptir. Bu durum aile gelir düzeyi yüksek olan annelerin, ebeveynliğe dair bilgi sahibi olmak için kaynaklara daha rahat ulaşabileceği düşüncesiyle açıklanabilir. Aynı zamanda aylık gelir düzeyi düşük olan ailelerde annelerin olumsuz ruh haline daha yatkın olmaları söz konusu olabilir. Olumsuz duygular, stres ve gergin ruh hali de ebeveyn öz yeterliği algısını olumsuz yönde etkilemektedir (25). Literatürde, aile gelir düzeyi ile ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Okul dönemindeki çocukların annelerinin gelir düzeyleri yükseldikçe daha güçlü ebeveyn öz yeterliği algısına sahip oldukları belirtilmiştir (33). Doğum sonrası dönemde annelerin ebeveyn öz yeterliği algısının incelendiği bir çalışmada da yüksek gelirli ailelerdeki anneler kendilerini ebeveynlik konusunda, düşük gelirli ailelerdeki annelere göre, daha yeterli hissetmektedir (41). Yapılan bir derleme çalışmasında düşük sosyoekonomik düzeyin ebeveyn öz yeterliği algısını olumsuz yönde etkileyen bir değişken olduğu belirtilmiştir (43). Jones ve Prinz (6)' e göre ekonomik güçlükler, anne babaların ebeveynliğe dair yapabileceklerini sınırlayabileceğinden öz yeterlik inançlarını da zayıflatmaktadır. Ailenin gelir düzeyinin anne babaların ebeveyn öz yeterliği algılarıyla ilişkili olmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (27, 30, 60).

Ailenin gelir düzeyi ile annelerin çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığının ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre aile gelir düzeyi 5001 tl ve daha fazla olan anneler, 1300 tl ve daha az olan annelere göre çocuklarına gelişimsel açıdan daha destekleyici bir ev ortamı sağlamaktadır. Aynı şekilde aile gelir düzeyi 5001 tl ve daha fazla olan anneler, 1300 tl- 3000 tl aralığında olan annelere göre çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sağlamaktadır. Aile gelir düzeyi daha yüksek olan annelerin çocuklarına gelişimi destekleyici uyarıcılar açısından daha zengin bir ev ortamı sağladıkları sonucuna varılmıştır. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında da gelir düzeyi ile ev ortamı uyarıcılığı arasında pozitif yönlü bir ilişkiden söz edilmektedir (61). Yu ve Daraganova (50) tarafından yapılan çalışmada düşük gelir düzeyindeki ailelerin çocukları ile evde gelişimi destekleyici etkinliklere (oyun oynama, şarkı söyleme, resim yapma) katılma sıklığının daha az olduğu bulunmuştur. Aynı şekilde düşük gelir düzeyindeki ailelerin evlerinde daha az çocuk kitabı bulunmaktadır ve bu gruptaki aileler, çocuklarına daha az kitap okumaktadır. Düşük gelir düzeyi, ailelerin çocuklarıyla ev dışındaki etkinliklere (kütüphane, hayvanat bahçesi, müze gibi yerleri

ziyaret etme) katılımını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bir başka çalışmada da gelir düzeyi daha yüksek olan ailelerin, çocuklarına daha fazla zaman ve kaynak harcayarak çocuklarıyla gelişimi destekleyici etkinliklere daha sık katılım gösterdiği ifade edilmiştir (54). Bu durum ailelerin satın alma gücüyle açıklanmaktadır. Yüksek gelir düzeyine sahip aileler çocuklarına sundukları ev ortamını zenginleştirebilmek için gelişimsel olarak uyarıcı oyuncak ve materyalleri satın alabilmektedir (9). Davis- Kean (51)'in yaptığı çalışmada da ailenin gelir düzeyinin, çocukların akademik başarısı üzerinde dolaylı etkili olduğu bulunmuştur. Bu etkinin ev ortamının uyarıcılığı ve ailenin başarıya dair inançlarıyla oluştuğu belirtilmiştir. Yoksulluğun çocuk gelişiminde olumsuz etkileri olsa da ailenin çocuğunun başarısına yönelik inançları doğrultusunda uyarıcı bir ev ortamı sağlaması, ekonomik zorlukların olumsuz etkilerini azaltacaktır.

Çalışmamızın diğer bir sonucu olarak annelerin ebeveyn öz yeterliği algılarının, orta düzeyin üzerinde olduğu görülmüştür. Annelerin ebeveyn öz yeterliğinin ilgi, bakım, disiplin, katılım ve sağlık alt boyutlarındaki algıları da orta düzeyin üzerindedir. Annelerin ebeveynlik görevlerinden en fazla bakım alanında kendilerini yeterli olarak algıladıkları görülmüştür. Bu sonuç, toplumsal değer yargıları ile ilişkili olabilir. Toplumumuzda çocuğa bakım vermek iyi ebeveynlik için yeterli görülebilmektedir. Annelerin kendilerini en az disiplin alt boyutunda yeterli olarak algıladıkları görülmüştür. Ebeveynler arasında disiplin konusunda farklı uygulamaların yaygın olması olasıdır. Doğru uygulama konusunda bilgi sahibi olmayan ebeveynlerin, etkisiz çabalarla vakit kaybetmeleri ve istendik bir sonuç elde edemedikleri için kendilerini yetersiz hissetmeleri mümkündür. Diğer bir sonuç olarak annelerin çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Üç- altı yaşta çocuk gelişimine dair bilgi sahibi olmayan ve bu dönemin önemini bilmeyen anneler çocuklarını gelişimsel açıdan desteklemeyi gerekli görmeyebilirler. Bu annelerin çocuklarının beceri kazanmak için okula başlamalarını beklemeleri ve çocuklarına evde öğretici bir ortam oluşturmamaları orta düzeyde uyarıcı olan bir ev ortamı sunmaları sonucunu ortaya çıkarmış olabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmanın öncelikli amacı; 3- 6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir. Aynı zamanda annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ve çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığıyla ilişkili olabilecek değişkenleri belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın sonucunda beklendiği gibi annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Literatürde bu ilişkiyi destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (11-15). Ebeveyn öz yeterlik algısı güçlü olan anneler, çocuklarının gelişimlerini destekleme konusunda yapabileceklerine inandıkları için çocuklarına sağladıkları ev ortamını uyarıcılar açısından zenginleştireceklerdir. Bunun sonucunda çocuğun gelişimsel olarak ilerlemesi, annelerin motivasyonunu ve kendine olan inançlarını artıracaktır.

Annenin yaşının ebeveyn öz yeterliği algısı ve çocuğuna sağladığı ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkili olmadığı bulunmuştur. Bu sonuca benzer şekilde literatürdeki bazı çalışmalarda da anne yaşı ile ebeveyn öz yeterliği algısı arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur (27, 28, 41, 60). Bu sonucu literatürdeki çalışmalar desteklese de, sonucun çalışmanın örneklem büyüklüğünden de kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Annenin öğrenim düzeyi ile ebeveyn öz yeterliği algısı arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre öğrenim düzeyi lisans olan annelerin genel ebeveyn öz yeterliği algısı ve disiplin, katılım alt boyutlarında algısı, öğrenim düzeyi ilköğretim olan annelere göre daha güçlüdür. Bunun sebebi, üniversite mezunu annelerin deneyimlerini paylaşabilecekleri daha geniş bir sosyal ağa sahip olmaları ve kendilerini geliştirebilecekleri fırsatlara daha kolay ulaşabilmeleri olarak düşünülmektedir. Annenin öğrenim düzeyi ile çocuğa sağlanan ev ortamının uyarıcılığının da ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre üniversite mezunu anneler lise mezunu annelere göre, lise mezunu anneler ilköğretim mezunu annelere göre çocuklarına daha zengin bir ev ortamı sunmaktadır. Annelerin öğrenim düzeyine

paralel olarak çocuklarının gelişimi hakkında bilgi düzeylerinin de arttığı düşünüldüğünde çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı da artmaktadır. Öğrenim düzeyi daha yüksek annelerin, çocuklarının gelişimini evde ve evin dışında desteklemek için uygun ortamı sağlayacakları kaynaklara ulaşmaları daha kolay olabilmektedir.

Annenin çalışma durumu ile ebeveyn öz yeterliği algısının ve çocuğuna sağladığı ev ortamının uyarıcılığının ilişkili olduğu bulunmuştur. Yapılan bu çalışmaya göre çalışan annelerin genel ebeveyn öz yeterliği algılarının ve katılım, sağlık alt boyutlarında algılarının çalışmayan annelere göre daha güçlü olduğu bulunmuştur. Çalışan annelerin çocuklarıyla geçirdikleri sınırlı zamanı daha etkili hale getirebilmek için ebeveynlik görevlerinde kendilerini daha sorumluluk sahibi hissedecekleri düşünülmektedir. Bu şekilde hissetmelerinin de ebeveyn öz yeterliği algılarını güçlendirdiği düşünülmektedir. Aynı şekilde çalışan anneler, çocuklarıyla geçirdikleri zamanı etkili hale getirebilmek için çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sağlamaktadır. Yapılan bir çalışmada annelerin çalışmasının çocuklarıyla ev ortamındaki oyun ve etkinliklere katılımlarını olumsuz şekilde etkilediği gösterilmiştir (12). Ancak çocuklara sağlanan ev ortamının uyarıcılığında katılımın sıklığı kadar niteliği de önem taşımaktadır. Çalışan anneler çocuklarıyla nitelikli zaman geçirebildiklerinde çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sağlamış olacaklardır.

Çocuğun cinsiyetinin annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ve çocuğa sağlanan ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkili olmadığı bulunmuştur. Literatürdeki birçok çalışma da annenin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuğun cinsiyetinin ilişkili olmadığını desteklemektedir (24, 27-31, 36). Çocuğun cinsiyeti ile çocuğa sağlanan ev ortamının uyarıcılığı arasında ilişki olmaması çocuklara cinsiyetine göre ayırım yapmaksızın eşit fırsatların sunulması açısından beklenen ve önemli bir sonuçtur.

Çocuğun yaşı ile annelerin sadece ebeveyn öz yeterliği katılım alt boyutundaki algılarının ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocuğu 48- 60 ay yaş aralığında olan annelerin çocuklarının oyun ve etkinliklerine katılımlarına dair yeterlilik algıları, çocuğu 60- 72 ay yaş aralığında olan annelere göre daha güçlüdür. Bu, örneklem grubundaki çocukların anaokuluna devam etme durumu ile ilişkilendirilmiştir. Yaşı 48- 60 ay olan çocukların, yaşı 60- 72 ay olanlara göre okul öncesi eğitim alma sıklığının daha az

olduğu görülmüştür. Çocuğu okul öncesi eğitim almayan annelerin, çocuklarının evdeki etkinliklerine katılma ve çocuklarına oyun oynayabilecekleri ortamları sağlama eğilimleri artmış olabilmektedir.

Çocuğun ailede ilk çocuk olma durumu ile annelerin genel ebeveyn öz yeterliği ve sağlık alt boyutundaki algılarının ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre anneler, ailedeki ilk çocuklarına karşı ebeveynliğin genel görevlerinde ve sağlığa ilişkin görevlerde kendilerini daha yeterli hissetmektedir. Bandura (25), ebeveyn öz yeterliği algısının deneyim edindikçe güçlendiğini belirtmektedir. Bu görüş ile yapılan bu çalışmanın sonucu birbirini desteklememektedir. Ancak annelerin ilk çocuklarında ebeveynliğe karşı daha meraklı ve ilgili olabileceği düşünülmektedir. Daha sonraki çocuklarında, sorumlulukları arttıkça ebeveynliğe ait görevlerde kendilerini yetersiz olarak algılayabilirler.

Çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam etmesi ile ev ortamı uyarıcılığının ilişkili olduğu bulunmuştur. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklara ebeveynleri tarafından daha zengin bir ev ortamı sağlanmaktadır. Çocuğu okul öncesi eğitim alan annelerin, çocuğunun yaşı ve gelişim düzeyi hakkında farkındalık düzeyi arttığı için çocukları için ev ortamını uyaranlar açısından zenginleştirecektir.

Ailedeki çocuk sayısı ile annelerin genel ebeveyn öz yeterliği ve ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt boyutlarındaki algıları arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin daha zayıf ebeveyn öz yeterliği algısına sahip olduğu bulunmuştur. Literatürde bu sonucu desteklemeyen çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda ailedeki çocuk sayısı arttıkça, ebeveynlerin daha fazla deneyim elde ettiği ve kendilerine ebeveynlik konusunda daha fazla güvenerek ebeveynlikte kendilerini yeterli hissettiği belirtilmektedir (49, 60). Yapılan bu çalışmada çocuk sayısı fazla olan annelerin ebeveyn öz yeterliği algısının daha zayıf olmasının sebebi, annelerin sosyal desteklerinin yetersiz olmasından kaynaklanmış olabilir. Çok çocuğu olan annelerin sosyal ve ekonomik açıdan destekleri yetersiz ise olumsuz ruh halinde olabilirler. Olumsuz ruh hali de ebeveyn öz yeterliği algılarının gelişimini olumsuz şekilde etkilemektedir (25). Ailedeki çocuk sayısı ile ev ortamı uyarıcılığı arasında da bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ailede çocuk sayısının fazla

olması, annelerin çocukların her birine ayırdıkları zaman ve sağladıkları olanaklar azalabilmektedir. Bu da ev ortamında geçirecekleri etkili zamanı olumsuz şekilde etkileyebilmektedir.

Ailenin aylık gelir düzeyi ile annelerin genel ebeveyn öz yeterliği ve katılım, disiplin, sağlık alt boyutlarında algılarının ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre ailesinin aylık geliri 5001 tl ve daha fazla olan anneler, 1601 tl- 3000 tl aralığında olan annelere göre kendilerini ebeveynliğe dair becerilerde daha yeterli görmektedir. Ebeveyn öz yeterliğinin katılım alt boyutu incelendiğinde ailesinin aylık geliri 5001 tl ve daha fazla olan anneler; 1600 tl ve daha az olan, 1601 tl- 3000 tl aralığında olan ve 3001 tl- 5000 tl aralığında olan annelere göre kendilerini daha yeterli görmektedir. Disiplin alt boyutu incelendiğinde ailesinin aylık gelir düzeyi 5001 tl ve daha fazla olan annelerin, 1601 tl- 3000 tl aralığında olanlara göre kendilerini daha yeterli görmektedir. Sağlık alt boyutu incelendiğinde ise ailesinin aylık gelir düzeyi ise 5001 tl ve daha fazla olan anneler, 1600 tl ve daha az olanlara göre kendilerini daha yeterli görmektedir. Daha yüksek gelir düzeyine sahip olan annelerin ebeveyn öz yeterlik algılarının daha güçlü olduğu görülmektedir. Jones ve Prinz (6)' e göre ekonomik güçlükler, anne babaların ebeveynliğe dair yapabileceklerini sınırlayabileceğinden öz yeterlik inançlarını da zayıflatmaktadır. Düşük gelir düzeyindeki ailelerde anneler olumsuz ruh haline daha yatkın olabilmektedir. Ebeveynlerin olumsuz ruh hali de ebeveyn öz yeterlik algısını olumsuz yönde etkilemektedir (25). Annelerin çocuklarına sağladığı ev ortamının uyarıcılığı ile ailenin gelir düzeyinin de ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre aile gelir düzeyi 5001 tl ve daha fazla olan anneler, 1300 tl ve daha az olan annelere göre çocuklarına gelişimsel açıdan daha destekleyici bir ev ortamı sunduklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde aile gelir düzeyi 5001 tl ve daha fazla olan anneler, 1300 tl- 3000 tl aralığında olan annelere göre çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sağlamaktadırlar. Aile gelir düzeyi fazla olan anneler, çocuklarına gelişimsel olarak daha uyarıcı bir ev ortamı sağlamaktadır. Bu sonucu literatürdeki çalışmalar da desteklemektedir (50, 54, 61). Gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarına daha uyarıcı bir ev ortamı sağlamalarının nedeni, çocukları için gelişimi destekleyici materyalleri daha kolay edinebilme ve etkinliklere daha sık katılabilme imkanları bulunmaktadır.

Tüm sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda annelerin ebeveyn öz yeterlik algıları ve çocuklarına sağladıkları ev ortamı uyarıcılığı ile ilişkili olan ve bu ilişkiden olumsuz şekilde etkilenen gruplarda yer alan ebeveyn ve çocukların desteklenmesi gerekmektedir. Bu açıdan çocuk ve ailesi ile çalışan uzmanlara aşağıdaki öneriler sunulmaktadır;

- Annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasında pozitif yönde ilişki olması, ev ortamını iyileştirici müdahalelerde ebeveyn öz yeterlik algısının da sürece dahil edilmesinin yararlı olacağını göstermektedir. Ev ortamını, dolayısıyla çocuk gelişimini, olumsuz etkileyen etmenlerin iyileştirilemediği durumlarda ebeveynlerin öz yeterlik algılarını güçlendirmek daha etkili bir yol olarak kullanılabilir.
- Annenin öğrenim düzeyi ile ebeveyn öz yeterliği algısı ve çocuğuna sağladığı ev ortamının uyarıcılığı arasındaki ilişki düşünüldüğünde, eğitim ile annelerin ebeveyn öz yeterliği algısının güçleneceği ve çocuğuna sağladığı ev ortamının uyarıcılığının artacağı düşünülmektedir. Bu alanlara özgü annelere eğitim verilmesi yararlı olacaktır.
- Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre ebeveyn öz yeterliği algılarının daha güçlü olduğu ve çocuklarına sağladıkları ev ortamının daha uyarıcı olduğu görülmüştür. Çalışmayan anneler için verilecek eğitimde çocuklarla geçirilen zamanın yanı sıra ebeveynliğin niteliği ve etkileşimin önemi anlatılmalıdır.
- Çocuğun yaşı ile ebeveyn öz yeterliğinin katılım alt boyutu ilişkili bulunmuştur. Çocukların yaş ve gelişim özellikleriyle ilgili ailelere eğitim verilmesi yararlı olacaktır.
- Çocuğun ailede ilk çocuk olması ve ailedeki çocuk sayısı da ebeveyn öz yeterliği ile ilişki bulunmuştur. Buna göre çok çocuklu ailelerde annelerin ebeveyn öz yeterliği algılarının desteklenmesi önerilmektedir.
- Çocuğun okul öncesi eğitim alması ile annelerin çocuklarına sağladıkları ev ortamının ilişkisi düşünüldüğünde, okul öncesi eğitim almayan çocukların annelerinin bu açıdan desteklenmesi önerilmektedir. Aynı zamanda çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına gitmelerinin yaygınlaştırılması için çaba sarf edilmelidir.

- Gelir düzeyi yüksek olan ailelerde annelerin ebeveyn öz yeterlik algılarının daha güçlü, çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığının da daha yüksek olduğu düşünüldüğünde ekonomik şartların olumsuz yanlarını en aza indirmek için ekonomik açıdan zorluk yaşayan ailelerin daha etkili şekilde desteklenmesi önerilmektedir. Ev ortamlarını zenginleştirmek için az maliyetli, evdeki materyallerden oluşturabilecekleri oyun ve etkinlikleri planlayabilmeleri için desteklenmeleri yararlı olacaktır.

7. KAYNAKLAR

1. Berk LE. Çocuk Gelişimi. Ankara: İmge Kitabevi; 2013.
2. Akçamete G, editor. Özel Gereksinimi Olan Küçük Çocuklar. Ankara: Nobel Kitap; 2011.
3. Özmert EN. Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi. 2006;49(3):256-73.
4. de Montigny F, Lacharité C. Perceived parental efficacy: Concept analysis. Journal of advanced nursing. 2005;49(4):387-96.
5. Coleman PK, Karraker KH. Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. Developmental review. 1998;18(1):47-85.
6. Jones TL, Prinz RJ. Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. Clinical psychology review. 2005;25(3):341-63.
7. Enebrink P, Danneman M, Mattsson VB, Ulfsdotter M, Jalling C, Lindberg L. ABC for parents: pilot study of a universal 4-session program shows increased parenting skills, self-efficacy and child well-being. Journal of Child and Family Studies. 2015;24(7):1917-31.
8. Wittkowski A, Dowling H, Smith DM. Does engaging in a group-based intervention increase parental self-efficacy in parents of preschool children? A systematic review of the current literature. Journal of child and family studies. 2016;25(11):3173-91.
9. Okur Ş. The influence of poverty on school readiness of 5-year-old children: Mediating roles of home environment and parenting. Ankara: Middle East Technical University; 2015.
10. Iltus S. Significance of home environments as proxy indicators for early childhood care and education. Paper commissioned for the EFA Global Monitoring Report. 2007.
11. Bojczyk KE, Haverback HR, Pae HK. Investigating maternal self-efficacy and home learning environment of families enrolled in Head Start. Early Childhood Education Journal. 2018;46(2):169-78.
12. Giallo R, Treyvaud K, Cooklin A, Wade C. Mothers' and fathers' involvement in home activities with their children: Psychosocial factors and the role of parental self-efficacy. Early Child Development and Care. 2013;183(3-4):343-59.
13. Machida S, Taylor AR, Kim J. The role of maternal beliefs in predicting home learning activities in Head Start families. Family Relations. 2002;51(2):176-84.
14. Peacock-Chambers E, Martin JT, Necastro KA, Cabral HJ, Bair-Merritt M. The influence of parental self-efficacy and perceived control on the home learning environment of young children. Academic pediatrics. 2017;17(2):176-83.
15. Trivette CM, Dunst CJ, Hamby DW. Influences of family-systems intervention practices on parent-child interactions and child development. Topics in Early Childhood Special Education. 2010;30(1):3-19.

16. Atay M. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. Atay M, editor. Ankara: Kök Yayıncılık; 2009.
17. Ataman A. Gelişim ve Öğrenme. Ataman A, editor. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık; 2009.
18. Bayhan PS, Artan İ. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2009.
19. Anlar B, Serdaroğlu A, Yakut A. Gelişimsel Çocuk Nörolojisi. Ankara2008.
20. McDonald S, Kehler H, Bayrampour H, Fraser-Lee N, Tough S. Risk and protective factors in early child development: Results from the All Our Babies (AOB) pregnancy cohort. *Research in developmental disabilities*. 2016;58:20-30.
21. Bandura A. Self-efficacy. In: Ramachaudran V, editor. *Encyclopedia of human behavior* New York: Academic Press; 1994. p. 71-81.
22. Bandura A. Self-efficacy mechanism in human agency. *American psychologist*. 1982;37(2):122.
23. Teti DM, Gelfand DM. Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child development*. 1991;62(5):918-29.
24. Márk-Ribiczey N, Miklósi M, Szabó M. Maternal self-efficacy and role satisfaction: The mediating effect of cognitive emotion regulation. *Journal of Child and Family Studies*. 2016;25(1):189-97.
25. Bandura A. Exercise of personal and collective efficacy in changing societies In: Bandura A, editor. *Self- efficacy in changing societies*. Cambridge: Cambridge University Press; 1995. p. 1-45.
26. Wittkowski A, Garrett C, Calam R, Weisberg D. Self-report measures of parental self-efficacy: A systematic review of the current literature. *Journal of child and family studies*. 2017;26(11):2960-78.
27. Balat GU. Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin özyeterlilik ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*. 2014;11(2):17.
28. Kotil Ç. Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2010.
29. Özdemir AD. Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. Konya Selçuk Üniversitesi 2012.
30. Balat GU, Sezer T, Tunçeli Hİ. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik ve öfke düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2014(29).
31. Ogelman HG, Topaloğlu ZÇ. 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2014;14(1).

32. Telef B. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik belirtilerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013;15(1):33-49.
33. Coleman PK, Karraker KH. Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*. 2000;49(1):13-24.
34. Chung GH, Lee H, Lee J, Lee K. A mediational model of school involvement, knowledge about a child's school life, and parental efficacy among South Korean mothers. *Journal of Child and Family Studies*. 2015;24(4):899-908.
35. Jackson AP, Scheines R. Single mothers' self-efficacy, parenting in the home environment, and children's development in a two-wave study. *Social work research*. 2005;29(1):7-20.
36. Dursun Ş, Bıçakçı M. Bir-üç yaş arası bebeğe sahip annelerin annelik becerilerinde öz yeterliliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2015.
37. Uyanık Balat G, Yılmaz E. Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveyn öz yeterlilik algılarının incelenmesi. *NWSA-Education Sciences*. 2014;9(4):394-402.
38. Weaver CM, Shaw DS, Dishion TJ, Wilson MN. Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: The mediating role of maternal depression. *Infant Behavior and Development*. 2008;31(4):594-605.
39. Cindiođlu MD. 3-6 yaş arası çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterliliği çocuk mizaç algısı ve duygu sosyalleştirme tepkilerinin karşılaştırılması. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2015.
40. Bloomfield L, Kendall S. Parenting self-efficacy, parenting stress and child behaviour before and after a parenting programme. *Primary health care research & development*. 2012;13(4):364-72.
41. Azmoude E, Jafarnejade F, Mazlom SR. The predictors for maternal self-efficacy in early parenthood. *Journal of Midwifery and Reproductive Health*. 2015;3(2):368-76.
42. Büyüktaşkapu S. Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş çocuklarının gelişimlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012;1(1):18-30.
43. Aksoy V, Diken İH. Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 2009;10(01):059-68.
44. Buluş M, Samur AÖ. Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordamada ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterliğin rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2017;41(41):105-19.
45. Roskam I, Meunier J-C, Stievenart M. Do mothers and fathers moderate the influence of each other's self-efficacy beliefs and parenting behaviors on children's externalizing behavior? *Journal of Child and Family Studies*. 2016;25(6):2034-45.

46. Roskam I, Brassart E, Loop L, Mouton B, Schelstraete M-A. Stimulating parents' self-efficacy beliefs or verbal responsiveness: Which is the best way to decrease children's externalizing behaviors? *Behaviour research and therapy*. 2015;72:38-48.
47. Jago R, Wood L, Zahra J, Thompson JL, Sebire SJ. Parental control, nurturance, self-efficacy, and screen viewing among 5-to 6-year-old children: a cross-sectional mediation analysis to inform potential behavior change strategies. *Childhood obesity*. 2015;11(2):139-47.
48. Seçer Z, Ogelman Gülay H, Önder A, Berengi S. Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile annelerinin ebeveynliğe yönelik özyeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Educational Sciences: Theory and Practice*. 2008;12(3).
49. Leahy-Warren P, McCarthy G. Maternal parental self-efficacy in the postpartum period. *Midwifery*. 2011;27(6):802-10.
50. Yu M, Daraganova G. Children's early home learning environment and learning outcomes in the early years of school. In: *Studies AIOF, editor. Annual statistical report 2014. Australia2015*. p. 63.
51. Davis-Kean PE. The influence of parent education and family income on child achievement: the indirect role of parental expectations and the home environment. *Journal of family psychology*. 2005;19(2):294.
52. Frongillo EA, Kulkarni S, Basnet S, de Castro F. Family Care Behaviors and Early Childhood Development in Low-and Middle-Income Countries. *Journal of Child and Family Studies*. 2017;26(11):3036-44.
53. Melhuish EC. Impact of the home learning environment on child cognitive development: secondary analysis of data from " Growing Up in Scotland". Scotland: Scottish Government 2010. p. 1-36.
54. Bassok D, Finch JE, Lee R, Reardon SF, Waldfogel J. Socioeconomic gaps in early childhood experiences: 1998 to 2010. *AERA Open*. 2016;2(3):2332858416653924.
55. Yeo LS, Ong WW, Ng CM. The home literacy environment and preschool children's reading skills and interest. *Early Education and Development*. 2014;25(6):791-814.
56. Singla DR, Kumbakumba E, Aboud FE. Effects of a parenting intervention to address maternal psychological wellbeing and child development and growth in rural Uganda: a community-based, cluster-randomised trial. *The Lancet Global Health*. 2015;3(8):e458-e69.
57. Neuman WL. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Yayın Odası; 2016. 841 p.
58. Miser TM, Hupp JM. The Influence of Socioeconomic Status, Home Environment, and Childcare on Child Language Abilities. *Current Psychology*. 2012;31(2):144-59.
59. Baydar N, Bekar O. HOME-TR observation and interview scales. Unpublished Manuscript Retrieved May. 2007;25:2009.

60. Öztürk M, Giren S. Annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
61. Obradović J, Yousafzai AK, Finch JE, Rasheed MA. Maternal scaffolding and home stimulation: Key mediators of early intervention effects on children's cognitive development. *Developmental Psychology*. 2016;52(9):1409.

8. EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 16969557 - 352

Konu :

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 06 ŞUBAT 2018 SALI
Toplantı No : 2018/04
Proje No : GO 18/167 (Değerlendirme Tarihi: 06.02.2018)
Karar No : GO 18/167- 18

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Özcan DOĞAN' ın sorumlu araştırmacı olduğu ve Gökçenur Kurtipek ÖZDEMİR' in yüksek lisans tezi olan, GO 18/167 kayıt numaralı, "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Anne Babaların Ebeveyn Öz Yeterlik Düzeyi ile Çocuklarına Sağladıkları Ev Ortamının Uyarıcılığı Arasındaki İlişki" başlıklı proje önerisi araştırmannın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, idari izinlerin tamamlanması kaydı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

1. Prof. Dr. Nurten AKARSU (Başkan)	10 Prof. Dr. Oya Nuran EMİROĞLU (Üye)
2. Prof. Dr. Sevda F. MÜFTÜOĞLU (Üye)	11 Yrd. Doç. Dr. Özay GÖKÖZ (Üye)
İZİNLİ	12. Doç. Dr. Gözde GİRGIN (Üye)
3. Prof. Dr. M. Yıldırım SARA (Üye)	İZİNLİ
4. Prof. Dr. Necdet SAĞLAN (Üye)	13. Doç. Dr. Fatma Visal OKUR (Üye)
5. Prof. Dr. Hatice Doğan BUZÖĞLU (Üye)	14. Doç. Dr. Can Ebru KURT (Üye)
6. Prof. Dr. R. Köksal ÖZGÜL (Üye)	İZİNLİ
7. Prof. Dr. Ayşe Lale DOĞAN (Üye)	15. Yrd. Doç. Dr. H. Hüsrev TURNAGÖL (Üye)
8. Prof. Dr. Elmas Ebru YALGIN (Üye)	16. Yrd. Doç. Dr. Müge DEMİR (Üye)
9. Prof. Dr. Mintaze Kerem GÜNEL (Üye)	17. Öğr. Gör. Meltem ŞENGELEN (Üye)
	18. Av. Meltem ONURLU (Üye)

Ek 2. Sağlık Bakanlığı Araştırma İzni

T.C. Sağlık Bakanlığı

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü

Sayı : 49654233-604.02
Konu : Araştırma İzin Talebi (Doç. Dr.
Özcan DOĞAN)

ANKARA VALİLİĞİNE
(İl Sağlık Müdürlüğü)

İlgi : 08/05/2018 tarihli ve 75252626-604.02-140 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınızda, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Özcan DOĞAN sorumluluğunda Çocuk Gelişimci Uzm. Aile Danışmanı Gökçenur ÖZDEMİR tarafından yapılmak istenen "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Anne Babaların Ebeveyn Öz Yeterlilik Düzeyi İle Çocuklarına Sağladıkları Ev Ortamının Uyarıcılığı Arasındaki İlişki" konulu araştırma için Genel Müdürlüğümüzün görüşünün istendiği anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin olarak, araştırma talebinin Genel Müdürlüğümüzce yapılan değerlendirilmesi neticesinde,

Birinci basamak sağlık hizmetleri alanında yapılacak olan tüm araştırmalarda Tıbbi Deontoloji Tüzüğüne ve Hasta Hakları Yönetmeliğine uyulması gerekmektedir. Ayrıca, 25/01/2013 tarihli ve 28539 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği'nin 31 inci maddesi, 5 inci fıkrasında belirtilen "Aile hekimleri, bakmakla yükümlü olduğu vatandaşlara ait, bilgi sisteminde tuttuğu tüm verilerin ilgili mevzuatı çerçevesinde gizliliğini, bütünlüğünü, güvenliğini ve mahremiyetini sağlamakla yükümlüdür." hükmü ile 01/08/1998 tarihli ve 23420 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hasta Hakları Yönetmeliği'nin "Bilgilerin Gizli Tutulması" başlıklı 23 üncü maddesi 1 inci fıkrasında belirtilen "Sağlık hizmetinin verilmesi sebebiyle edinilen bilgiler, kanunla müsaade edilmiş haller dışında hiçbir şekilde açıklanamaz" hükmüne istinaden, aile hekimlerine kayıtlı nüfusla ilgili veriler şahsın veya yasal vasisinin izni olmadan üçüncü kişilerle paylaşılabilir. Bununla birlikte, aile sağlığı merkezinde gerçekleştirilecek olan araştırmalarda, aile sağlığı Merkezinin işleyişi ve güvenilirliğine zarar verilmemesi ve aile sağlığı merkezi sorumlu hekiminin onayı çerçevesinde çalışma saatleri ve hizmeti aksatmadan, bizzat araştırma sahibi tarafından araştırmanın yürütülmesi gerekmektedir.

Ayrıca, araştırma için, aile sağlığı merkezinde yer verilmeyeceği, personel desteğinin sağlanamayacağı, ancak araştırmacının kendi imkanları ile katılımcılara ulaşması durumunda araştırmanın yapılabileceği kararına varılmıştır.

Adnan Saygun 2 Cad. No: 55 Çankaya / Ankara 03125655892
Faks No:

e-Posta:zeynep.koseoglu@saglik.gov.tr İnt.Adresi: Z.KÖSEÖĞLU 0312 565 58 92

Bilgi için: ZEYNEP KÖSEÖĞLU

Unvan: TIBBİ TEKNOLOG

Telefon No: 312 565 5892

Evrakın elektronik imzalı suretine <http://e-belge.saglik.gov.tr> adresinden cdbbb10e-8db0-40cb-a9cb-5da044a8f64c kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2. Sağlık Bakanlığı Araştırma İzni

Bu değerlendirmeler doğrultusunda yukarıda yer alan ilkelere bağlı kalmak koşuluyla araştırma izin talebi uygun bulunmuştur. Çalışma tamamlandığında sonuçlarını içeren bir rapor örneğinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir. Talep sahibiye durumun bildirilmesi hususunda,

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Uzm. Dr. Bekir KESKİNKILIÇ
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Adnan Saygun 2 Cad. No: 55 Çankaya / Ankara 03125655892
Faks No:

e-Posta:zeynep.koseoglu@saglik.gov.tr İnt. Adresi: Z.KÖSEOĞLU 0312 565 58 92

Bilgi için:ZEYNEP KÖSEOĞLU
Unvan:TIBBİ TEKNOLOG

Telefon No:312 565 5892

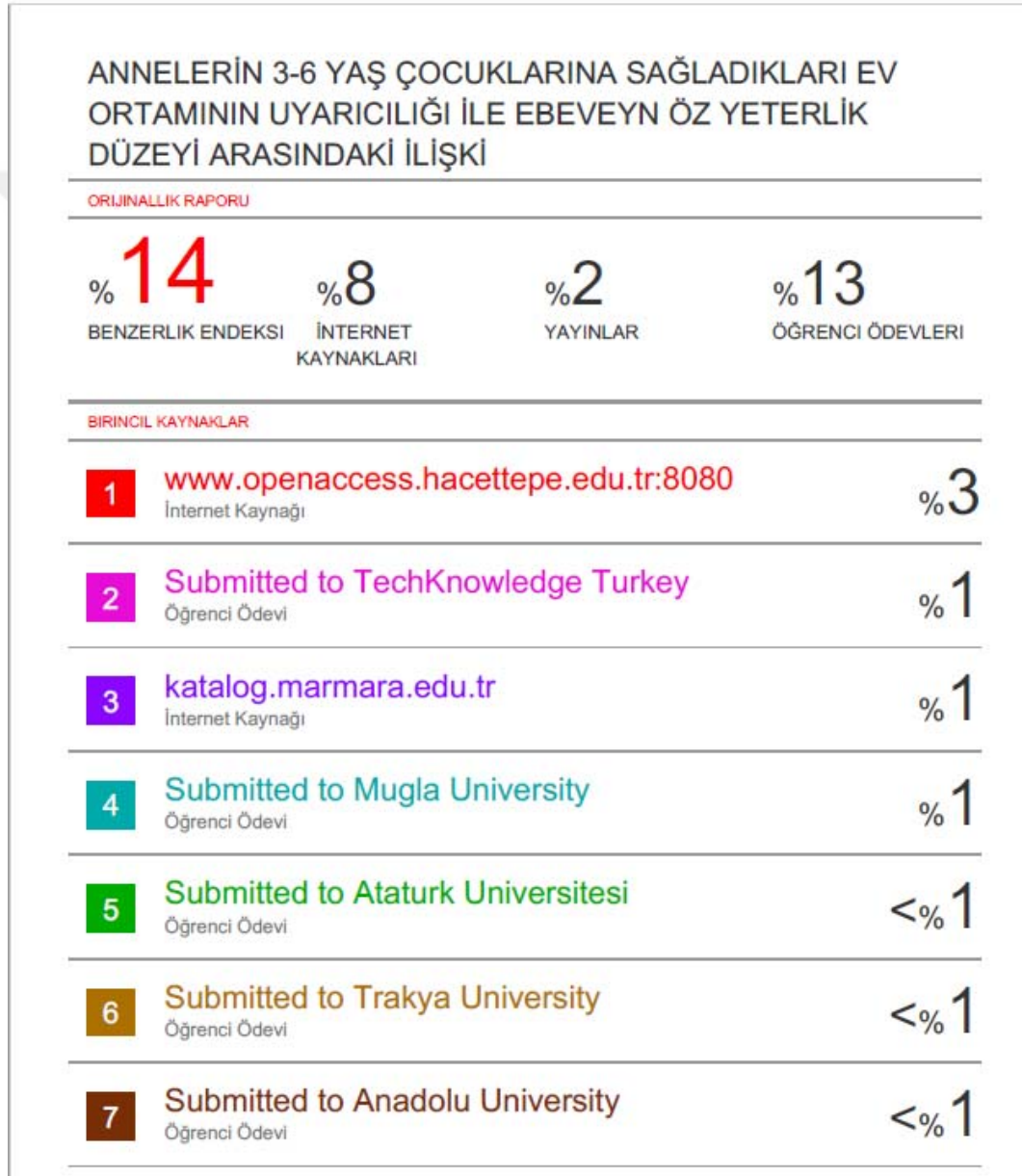
Evrakın elektronik imzalı suretine <http://e-belge.saglik.gov.tr> adresinden cdbbb10e-8db0-40cb-a9cb-5da044a8f64c kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 3. Orijinallik Ekran Çıktısı

TEZİN TAM BAŞLIĞI: ANNELERİN 3-6 YAŞ ÇOCUKLARINA SAĞLADIKLARI EV ORTAMININ UYARICILIĞI İLE EBEVEYN ÖZ YETERLİK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

ÖĞRENCİNİN ADI VE SOYADI: GÖKÇENUR ÖZDEMİR

DOSYANIN TOPLAM SAYFA SAYISI: 108

Ek 4. Dijital Makbuz

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen: Gökçenur Özdemir
Ödev başlığı: ANNELERİN 3-6 YAŞ ÇOCUKLARIN.
Gönderi Başlığı: ANNELERİN 3-6 YAŞ ÇOCUKLARIN.
Dosya adı: Dosya boyutu:256.46K
Sayfa sayısı: 108
Kelime sayısı: 23,480
Karakter sayısı: 155,566
Gönderim Tarihi: 23-Tem-2019 03:38PM (UTC+0300)
Gönderim Numarası: 1154322363

T.C.
BAĞKÖTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANNELERİN 3-6 YAŞ ÇOCUKLARINA SAĞLADIKLARI EV
ORTAMININ UYARICILIĞI İLE ERBEVEN ÖZ YETERLİK
DÜZEVİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Gökçenur ÖZDEMİR

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA
2019

9. ÖZGEÇMİŞ

1992'de Ankara'da doğmuştur. İlköğretim eğitimini Gazi Üniversitesi Vakfı Özel İlköğretim Okulu'nda tamamlamıştır. Ortaöğretimde Çankaya Anadolu Lisesi'nden mezun olmuştur. 2010 yılında Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü'nde lisans eğitimine başlayarak 2014 yılında lisans eğitimini tamamlamıştır. 2014- 2015 yılları arasında TSK Elele Vakfı GATA Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde Çocuk Gelişimi ve Eğitimi olarak çalışmıştır. Bu süreçte başladığı Ankara Üniversitesi Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı'nda tezsiz yüksek lisans eğitimini 2017 yılında tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi'nde eğitimi devam ederken Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi programında tezli yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2015 yılından itibaren Hacettepe Üniversitesi İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı'nda Çocuk Gelişimci olarak görev yapmaktadır.